

ԱՆՆԻՎ ՇԻՐԱԿԱՑԻՆ ԵՎ ՎԱՂ ՄԻՋՆԱԴՐՈՒՄ ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՏԵՐՄԻՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՍԿԶԲԱՆՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Հ. Պետրոսյան

Փորձ է արվում ուրվագծելու Հայաստանում բնական գիտությունների պատմական զարգացման ընդերքում ձևավորված բնագիտական տերմինաբանության ակունքները և արժևորելու VII դարի գիտնական Ան. Շիրակացու դերն ու տեղը հայ և համաշխարհային մշակույթի և, մասնավորապես, բնական գիտությունների ու բնագիտական տերմինաբանության զարգացման գործում:

1. Հայերենի տերմինաբանության ակունքները տանում են V դար մաշտոցյան գրերի գյուտին հաջորդած թարգմանչական գործի արգասաբեր շրջանը, երբ Հայաստանում դրվեց հասարակական ու բնական գիտությունների և գիտական տերմինաբանության զարգացման հիմքը: Առաջին մեքսոպատառ երկի Կորյունի վկայությամբ՝ Աստվածաշնչի «Առակք Սողոմոնի» գրքի թարգմանության պահից արդեն իսկ ստեղծվեցին գիտության տարբեր բնագավառներ և, հատկապես, իրավագիտության տերմիններ և գիտական անվանումներ: Իսկ Աստվածաշնչի թարգմանությամբ Հայաստանում գիտակցվեց գիտական տերմինաբանության անհրաժեշտությունը, և սկզբնավորվեց տերմինաշինության գործը:

Այս աշխատանքը շարունակվեց ամբողջ 5-րդ և հաջորդ 6-րդ, 7-րդ դարերում, երբ ձևավորվեցին ու զարգացան, մի կողմից, հասարակական գիտությունները՝ պատմագրություն - պատմագիտություն (Ղ.Փարպեցի, Կորյուն, Եղիշե և հատկապես Մ. Խորենացի), փիլիսոփայությունն ու աստվածաբանությունը և նրանց զուգընթաց՝ տրամաբանությունը, հոգեբանությունը և իրավագիտությունը (Եղիշե, Ե. Կողբացի, Ղ.Անհաղթ), մյուս կողմից՝ բնական գիտությունների տարրերը՝ տիեզերագիտություն, կենսաբանություն (Ե. Կողբացի): Դավիթ Անհաղթի՝ գիտությունների դասակարգումը և գիտական մեթոդաբանությունը դարձան բնագիտական - մաթեմատիկական գիտելիքի վերաբերյալ գիտական այն ծրագիրը, որ հետագայում կոնկրետացրեց և իր բարձրագույն դպրոցում իրագործեց Անանիա Շիրակացին:

2. Մաշտոցի և Սահակ Պարթևի կրտսեր աշակերտների ջանքերով ստեղծված թարգմանական առեղծված գրականությունը նպատակ էր հետապնդում ոչ միայն հելլենիստական կուլտուրայի յուրացում ու տարածում, այլև Հայաստանում ինքնուրույն և բարձր մշակույթի ստեղծման հիմքի հաստատում: Այս իմաստով անգնահատելի են թարգմանություններին զուգահեռ ստեղծված արժեքավոր մեկնությունները և ինքնուրույն գործերը, որոնք, բնականաբար, առաջադրում էին տերմինաբանության հետագա զարգացման խնդիրը: Թարգմանչական աշխատանքը առաջ բերեց գիտական գրականությանը համապատասխան լեզու և գիտական կայուն տերմինաբանություն ունենալու անհրաժեշտությունը: Գիտական հասկացությունների բոլոր նրբերանգները հայերենով արտահայտելու խնդրով պայմանավորված՝ թարգմանիչների երկրորդ սերունդը կատարեց բառակազմական անհրաժեշտ նորամուծություններ հունարենի նմանողությամբ՝ հաճախ շատ հաջող կերպով հարստացնելով հայերենի բառատեղծական հնարավորությունները և բառապաշարը: 5-7 -րդ դարերում աստիճանաբար ձևավորվեց ու զարգացավ մշակութային - թարգմանչական մի ուղղություն՝ «Հունաբան դպրոցը», որը հունարենի օրինակաբանություններին խարխալված արհեստական, ծայրահեղ նորամուծությունների կողքին նշանակալից ու շնորհակալ դեր խաղաց հայերեն գիտական տերմինաբանության և, առհասարակ, հայերենի լեզվաշինության գործում:

3. «Հունաբան դպրոցի» ներկայացուցիչների կողմից կատարված թարգմանությունները Հայաստանում հիմք հանդիսացան նաև բնական գիտությունների տարածման ու զարգացման համար: Սակայն բնական գիտություններն իրենց ամբողջական շարադրանքն ստացան VII դարի խոշորագույն մտածող, Համարող (մաթեմատիկոս) մակառնուով ճանաչված գիտնականի Անանիա Շիրակացու աշխատություններում: Ժամանակաշրջանը ծնեց Շիրակացուն: Առևտրի աշխուժացումը, քաղաքաշինության և, հատկապես,

ճարտարապետության արագ վերելքը պահանջում էին ճշգրիտ գիտությունների, մասնավորապես, մաթեմատիկայի զարգացման՝ համապատասխան մակարդակ: Ժամանակի այս հրամայականով կատարվեցին բնական գիտությունների ասպարեզում Շիրակացու բացահայտումները: Իր աշխատություններում Շիրակացին անդրադառնում է ժամանակի բնագիտության բոլոր բնագավառներին՝ ստեղծելով մի ամբողջական համակարգված բնագիտական աշխարհայացք: «Նա մտավ հայ փիլիսոփայության պատմության մեջ որպես բնագիտական ուղղության հիմնադիր, որի շնորհիվ բնագիտական խնդրակարգը վերածվեց հետազոտության ինքնուրույն բնագավառի, իսկ «բնաբանությունը»՝ ինքնուրույն գիտելիքի (տեսական փիլիսոփայության համակարգում)»:

Շիրակացուց մեզ հասած թվաբանական, տոմարագիտական, չափագիտական, տիեզերագիտական, պատմական, կրոնաբարոյագիտական, աշխարհագրության և թանկագին քարերի վերաբերյալ աշխատություններում սփռված են նաև մանկավարժական և ուսուցողական բնույթի արժեքավոր դրույթներ և դիտողություններ: Ինքնատիպ ու արժեքավոր է հատկապես նրա թվաբանության դասագիրքը՝ բաղկացած թվաբանական աղյուսակներից և խնդրագրքից: Դրանք բոլորն էլ աչքի են ընկնում մշակված ու կուռ տերմինաբանությամբ: Հայ բնագիտական մտքի զարգացման համար կարևոր նշանակություն ունեցավ նաև Շիրակացու բառակազմական և տերմինաշինական գործունեությունը: Շիրակացին, յուրացնելով հունաբան դպրոցի իր նախորդների տերմինաշինական կուլտուրան, Հայաստանում հիմք դրեց բնագիտական տերմինաբանությանը:

4. Լինելով հունաբան դպրոցի ներկայացուցիչ Շիրակացին անմիջականորեն, բայց և ստեղծագործաբար հենվում էր հելլենիստական մշակույթի վրա այն ժամանակ, երբ անտիկ ոգին արդեն անկում էր ապրում Բյուզանդիայում, հանգամանք, որ ստեղծում էր կռվան հիմնադրելու ազգային ինքնուրույն, բյուզանդականից տարբեր մշակույթ՝ հենց դրանով էլ փակելու հզոր հակառակորդի՝ հոգևոր և գաղափարական ճնշման հնարավոր ուղիները: «V-VII դդ. մի ժամանակ էր, երբ հին աշխարհի քրիստոնեական մշակույթի հետ համադրված անտիկ միակ միակ պահպանողը Հայաստանն էր»: Շիրակացին այն երախտավորներից մեկն է, ովքեր անտիկ կուլտուրայի նկատմամբ վերաբերմունքով ապահովեցին Հայաստանի յուրօրինակ տեղը համամարդկային քաղաքակրթության պատմության մեջ:

Շիրակացու բնական գիտությունների ասպարեզում բացած մայրուղիով ընթացան հետագա դարերի բոլոր հայ մտածողներն ու գիտնականները:

ԲԱՌԱԲԱՐԴՄԱՆ ՀԱՄԱԴՐԱՎԱՆ ԵՎ ՀԱՐԱԴՐԱՎԱՆ

ՏԻՊԵՐԸ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ

Գ. Վարդանյան

Հայոց լեզվի բառային կազմի զգալի մասը բարդություններն են: Բառաբարդումը, որը ածանցման հետ միասին հայերենի բառապաշարի հարստացման մշտաբուխ և անսպառ աղբյուր է եղել մեր ժողովրդի բազմադարյան պատմության բոլոր ժամանակահատվածներում, իբրև բառակերտման միջոց, օժտված է չափազանց լայն հնարավորություններով: Բառաբարդման շնորհիվ արդի հայերենի երկու տարբերակներն էլ ունեն հարուստ բառապաշար, որն աչքի է ընկնում ոճական շերտերի բազմազանությամբ, տարբերակված հոմանիշ-համանիշների առատությամբ, նյութական աշխարհի տարրերը և վերացական հասկացություններն անվանելու կարողությամբ:

Բառաբարդման *համարական* տիպը (այլ կերպ իսկական բարդություն) դրսևորում է բաղադրիչ բառերի այնպիսի սերտ կապակցություն, որն այդ բաղադրիչներին զրկում է ձևական անկախությունից՝ ստանալով արտասանության միասնական բառային շեշտ: Բաղադրիչների անկախության կորուստն առավել զգալի է հոդակապի (*ա*) առկայության և բաղադրիչների հնչյունափոխության դեպքում:

Բաղադրիչների խոսքիմասային պատկանելության առուժով համադրական բարդությունները կարող են կազմվել՝

ա) գոյականներով (Գ+Գ *աչքացավ, կաթնաման, ստոցադաշտ*). համադրության երկրորդ բաղադրիչը կատարում է գոյական անդամի, իսկ առաջինը հատկացուցչի պաշտոն *աչքի ցավ, կաթի աման, սա- ուլյցի դաշտ*:

բ) գոյականով և ածականով (Գ+Ա *հրաշեկ, սիրառատ, տերևախիտ*). կապակցությունները շարահյուսական միաձև կաղապար չունեն *շեկ հրի աստիճան, հրի չափ, սիրով առատ, խիտ տերևներ ունեցող*:

գ) գոյականով և բայով (Գ+Բ *ականակիր, հողմածեծ, տիեզերագը- նաց*). այստեղ ևս առկա է շարահյուսական կապերի բազմազանություն *ական կրող, հողմից ծեծված, տիեզերքով գնացող*:

դ) ածականով և գոյականով (Ա+Գ *առանձնատուն, բարձրածայն, հարթավայր*). առաջին ու երրորդ բարդությունները միանշանակ են *առանձին տուն, հարթ վայր*, երկրորդը կարող է լինել կամ *բարձր ծայն ունեցող*, կամ *բարձր ծայնով*:

ե) ածականներով (Ա+Ա *ամրակուռ, հրաշագեղ, քաջահմուտ*). այս բարդություններում բաղադրիչների կապը համադասական է *ամուր և կուռ, հրաշալի և գեղեցիկ, քաջ և հմուտ*, ընդ որում, հոմանիշ բառերով կազմված նման համադրությունները գրեթե բացառապես որակական ածականներ են և ցույց են տալիս տվյալ որակի գերադրական աստիճանը:

Չամադրական բարդությունները կազմվում են նաև *գոյական-մակրայ, գոյական-կապ, դերանուն-ածական, դերանուն-բայ* և այլ բաղադրիչներով, որոնք, առանձին-առանձին որոշակի նեղ իմաստ արտահայտելով, միասնաբար (իբրև համադրություն) ձեռք են բերում անհամեմատ ընդլայնված ու տարողունակ իմաստ:

Դիտարկվող խնդրի տեսակետից առանձնակի հետաքրքրություն են ներկայացնում *հարադրությունները* (անխկական բարդություններ՝ *հարադիր, կրկնավոր և կցական տեսակներով*), որոնց բաղադրիչները պահպանում են ձևական, հաճախ նաև իմաստային անկախությունը և միասին ստանում նոր, դարձվածաբանական իմաստ: Հարադրությունները կազմվում են հետևյալ եղանակներով՝

1. Վերջին բաղադրիչը բայ է, իսկ առաջինը՝ այլ խոսքի մաս (հիմնականում գոյական) կամ բառակապակցություն, որի գլխավոր անդամը գոյական է *ականջ անել, զլուխ բերել, քրի երես հանել, պատի ծեփ դառնալ, քիթը տնկել*:

2. Բաղադրիչները նույն խոսքի մասն են, հաճախ նույն բառը և կապակցվում են կապով կամ շաղկապով *ակն ընդ ական, գայլ ու գազան, դեղ ու ծար, ժամանակ առ ժամանակ, ծափ ու ծիծաղ*:

3. Բաղադրիչները հիմնականում հոմանիշներ են *աղաչանք- պաղատանք, անթիվ-անհամար, գոռու-գոչյուն, զուգվել-գարդարվել*:

4. Բաղադրիչները հականիշ բառեր են, այդ թվում բայի հաստատական ու ժխտական ձևեր *ավել-պակաս, գալ-գնալ, երկինք-գետինք, հարուստ-աղքատ, ուզեն-չուզեն, վերև-ներքև*:

5. Երկրորդ բաղադրիչով էապես ընդլայնվում են բարդության արտահայտած իմաստի սահմանները *բառ-հանելուկ, մարդ-մեքենա, քաղաք-պետություն*:

6. Հարադրությունն արտահայտում է բաղադրիչների ոչ քերականական կապ՝ *Արփա-Սևան, Գյումրի-Վանաձոր, Երևան-Փարիզ* (ջրա- տար, ճանապարհներ, եթուղիներ), *դասախոս-ուսանող, դպրոց-ընտանիք* (փոխադարձ կապ), *հայ-պարսկական, ռուս-թուրքական* (հարաբերություններ):

Կրկնավոր բարդությունները կազմվում են նույն բառի կրկնության մի քանի տարբերակներով (*արագ-արագ, աման-չաման, առոք- փառոք, լեփ-լեցուն*), իսկ կցականները բաղադրիչների միացումով, ընդ որում բառաբարդումը կատարվում է և բաղադրիչների անմիջական միավորմամբ, և կապի ու շաղկապի միջոցով, և գրաբարյան նախդիրների ու մասնիկների օգնությամբ (*ամենուր, առևտուր, բարձրիքողի, գույնզգույն, մայրուղի, մեկ-ընդմեջ, միստուկաց, որբևայրի*):

Հարադրությունները ևս աչքի են ընկնում բաղադրիչների խոսքիմասային պատկանելության բազմազանությամբ, այդուհանդերձ, անհամեմատ մեծ թիվ են կազմում հարադրությունների վերը թվարկված առաջին երեք տեսակները (Գ+Բ, Գ+Գ, Ա+Ա, Բ+Բ և

այլն): Ամենայն հավանականությամբ, հարադրությունները և կրկնավորները որպես կենդանի խոսքի միավորներ սկսել են արարվել հայ ժողովրդի կազմավորման և հայերենի ձևավորման ակունքներում հետագայում էլ շարունակելով մնալ լեզվի ամենաշարժուն, ակտիվ ու հարավորտի տարրեր: Բացի այն, որ հարադրությունների գերակշիռ մասը, ի սկզբանե կրելով միայն ուղղակի, կոնկրետ իմաստ, ժամանակի ընթացքում վերածվել է դարձվածների, հետագայում էլ ներառել է փոխաբերական իմաստներ և այդպիսով անհամեմատ ընդլայնել գործածության «տի- րույթի» սահմանները: Արդի հայերենում հարադրությունները ինչպես առօրյա խոսակցական, այնպես էլ հրապարախոսական և գեղարվեստական խոսքի ռժավորման լավագույն միջոց են:

Եթե համադրությունների նման կցական բարդությունները ևս բաղադրիչների միավորմամբ կազմում են բառային մեկ միավոր վերջնավանկի ծայնավորի շեշտադրությամբ, ապա հարադիրներում և կրկնավորներում բարդություն կազմող բառերը պահպանում են արտասանական դադարը, առանձին շեշտադրությունը (կապերն ու շաղկապները չեն շեշտվում) և գրությունը *աճքը քորը կտրել, ատամն ընդ ատաման, զլուխ տանել, դափ-դատարկ, դուռ-կտուր, խուճիկ-մուճիկ, մեկ առ մեկ, տասը- քսան*:

Բազմազան, բազմանշանակ ու իմաստալից են հարադիր և կրկնավոր բարդությունները: Ուշագրավ է այն, որ, ի սկզբանե կրելով դրանց մեծ մասը ժամանակի ընթացքում ներառել է նաև փոխաբերական իմաստներ և կրկնավոր բարդությունները կարելի է բաժանել երեք հիմնական խմբերի՝ *հիմնավորք, նոր և նորագույն*:

ՆԻԿՈՒ ԱՂԲԱԼՅԱՆԸ ՀԱՅԵՐԵՆ ԳՐԵՐԻ ԳՅՈՒՏԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆ Ա. Պետրոսյան

Հայերեն գրերի գյուտի մասին մեր պատմիչներից տեղեկություններ են հաղորդում Կորյունը, Փարպեցին, Խորենացին, որոնցից ամենավստահալին Կորյունն է, որովհետև նա Մաշտոցի անմիջական աշակերտն է և նրա գործունեության ու կյանքի ակնատես վկան: Մեզ հասած ձեռագիր օրինակը 17-րդ դարի Ամրոզու վանքի մի ընդօրինակություն է, որի գրիչը Սահակ Վանեցին է: Սկզբնաղբյուրի եւ Ամրոզու օրինակի միջև ընկած է 12 դար: Ըստ Արտաշես Մարտիրոսյանի Կորյունի երկը պահպանել է նախնական ամբողջականությունը, որը օգնում է գիտնականներին համապատասխան եզրահանգումներ անելու գործում: Միջնադարում Մաշտոցի եւ նրա գործի մասին հիշատակություններ ենք գտնում Կարապետ Սասնեցու, Վարդան Արեւելցու մոտ:

Չետագա ռուսումնասիրությունները հենվելով նշված աղբյուրների վրա ըստ էության հիմք են դնում մեարպագիտությանը:

Նիկոլ Աղբալյանը, որ խորապես ռուսումնասիրել էր հին մատենագրությունը (Ամբողջական երկեր, հ. 4. «Պատմութիւն հայոց գրականութեան»։ Բնյութ, 1970), ծանոթ էր գրերի գյուտին վերաբերող նախնական նյութին եւ իր մտահանգումները հարցի առթիվ կատարում է հենվելով դրանց վրա («Դեգերումներ գրերի գիտի շուրջը»։ Յուսաբեր, Կահիրե, բացատիկ, 1954...): Հայ գրերու գիտը», Յուսաբեր, Կահիրե, 1957, ք. 138, 139):

Ն. Աղբալյանը գրերի գյուտի առնչությամբ կատարում է հետևյալ դիտարկումները: հայոց գիրը դնում է հայոց ազգայնական մտածության հիմքը: Այս մտայնության ամենափայլուն ներկայացուցիչ համարում է Կորյունին, որ խիզախում է Մաշտոցին Մովսես մարգարեի իր մուրճով հայոց համեմատել: Ամենագոր Աստու շնորհն է, որ հրեաներին տվել է պատվիրաններ Մովսեսի ձեռքով, իսկ հայերին իրենց գրերը Մաշտոցի միջոցով:

Ազգայնական նույն մոտեցումը կարող էր ծնունդ տալ նաև Էջմիածնի առասպելին հայոց եկեղեցու հիմքը դրել են ոչ թե հույնն ու ասորին, այլ ինքը Սիածին Որդին, որ իջել էր երկնքից եւ իր մուրճով հայոց արքայանիստ մայրաքաղաքի հրապարակը մատնանշել իբրեւ Մայր եկեղեցու շինության վայր: Այս ոգու արտահայտությունն է Ավարայրի հերոսամարտը եւ Վարդանանց անկումը կամքի դրսեւորումները:

Ժամանակի մտավորական դասը այս հարցում լինելով միակամ տարածայն էր Ս. Սահակի եւ Ա. Մեսրոպի գրերի գյուտի մեջ ունեցած իրենց դերով ու մասնակցության չա-

փով: Այս վեճի մեջ որպես ապահով առաջնորդ Աղբայրյանը կրկին մատնանշում է Կորյունին: Խորենացին եւ Փարպեցին իրենց վրա կրում են հունական կրթության եւ դաստիարակության դրոշմը: Բուն ազգային տեսակետները ներկայացնում է Կորյունը:

Աղբայրյանը պատմական հիմքից զուրկ չի համարում այն հիշատակությունները, որոնցով հայոց գրերի ստեղծման տեղավայրը կամ օրրանը համարում է Բալու քաղաքը: Եւստի վկայություններ անում են Վարդան Արեւելցին, Կարապետ Սասնեցին՝ հենվելով ժողովրդական ավանդությունների վրա: Մաշտոցը հայոց գրերը հորինում է այն ժայռի հովանու տակ, ուր վիճափոր երեւում էին ուրարտական շրջանի սեպագրերը:

Եւ Աղբայրյանի այս մոտեցումները հետագայում հիմնավորում եւ գիտական երանգ են հաղորդում Արամ Դանալանյանը («Մեսրոպ Մաշտոցը հայկական ավանդություններում», հոդվածների ժողովածուն, Ե., 1963), ապա՝ Աս. Մնացականյանը «Մ. Մաշտոցը եւ հայաստանյան սեպագրերը» հոդվածաշարում (Յուսաբեր, Կահիրե, 1972, ք. 46և50):

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԳՐԱԿԱՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԲԱՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԶԱՐԿԱՆՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑ

Յ. Մեսրոպյան

1. Գարեգին Առաջինի գրական ստեղծագործությունները հայ հրապարակախոսական արձակի լավագույն դրսևորումներից են: Դրանցում հանրագիտարանային ընդգրկումով տրվում են բազմաբնույթ հարցերի պատասխաններ, որոնք միաժամանակ պարունակում են փիլիսոփայական խոր ընդհանրացումներ: Այդ երկերն աչքի են ընկնում պատկերավոր մտածողությամբ, գեղարվեստական խոսքի արտահայտչական զանազան միջոցներով, ինչպես նաև բառային նորակազմություններով, հատկապես բառաբարդումներով: Հայերենի բառապաշարի առանձին ուսումնասիրության համար դրանք խիստ ուշագրավ են:

2. Վեհափառ հայրապետի ստեղծագործությունները լեզվաճակատն ունենում են բնութագրավոր: Եկեղեցական-հոգևոր գրականությունը մեզանում այսօր ունի ուսումնասիրության կարիք: Այդ առումով խիստ հետաքրքրական են Վեհափառի նորակազմությունները, որոնք, ըստ մեր հաշվումների, շուրջ 2000 են: Նյութերը քաղել ենք Անթիլիասում և Ս. Էջմիածնում տպագրված շուրջ 20 գրքերից, ինչպես նաև անտիպ գործերից, «Հասկ» և «Էջմիածին» ամսագրերից:

3. Վեհափառի երկերի հարուստ բառապաշարը նպաստում է մեր լեզվագանձի հարստացմանը: Ոչ միայն բառապաշարը, այլև առհասարակ հեղինակային ոճը շատ ուսանելի է: Ուստի դրանք մեր ժողովրդին հասու դարձնելու նպատակով կազմել ենք Գարեգին Առաջին երջանկահիշատակ հայրապետի ասույթների և պատգամների ժողովածու («Խօսքս պատարագի նշխարին պես բաժներ են իմ ժողովրդին», Ընտրանի ասույթների և պատգամների, Ս. Էջմիածին, 1999, 333 էջ) և նորաբանությունների բառարան (Գարեգին Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի երկերի բառարան, Սոնրեալ, 2000, 318 էջ):

4. Բառային նորակազմությունները, այլև բառերի իմաստային նոր կիրառությունները ստեղծվում են իմաստային նրբերանգների ճշգրիտ ու անշեղ արտահայտմամբ, և ամեն բառ աչքի է ընկնում իր դիպուկ կերտությամբ: Նոր բառերը կազմված են հայերենի բառակազմական բազմապիսի միջոցներով ու եղանակներով: Նորակազմությունների մի զգալի մասի ավագանը Աստվածաշունչն է, և դրանք հատկանշվում են ոչ միայն բաղադրիչ տարրերով, այլև ոճական-իմաստային առանձնահատկություններով:

5. Հեղինակային նորակազմությունների հանգամանակից բնությունը ցույց է տալիս, որ դրանց գերակշռող մասի այս կամ այն բաղադրիչը վերաբերում է աստվածախոսական ոլորտին (օրինակ՝ Աստուած, Յիսուս, Քրիստոս, Մեսրոպ, լոյս, հայ, հոգի, արևտարան, աղօթք, սուրբ, առաքեալ, ինքն և այլն): Չեկուցման ընթացքում փաստերով ու օրինակներով ներկայացնելու ենք Վեհափառ հայրապետի ուրույն բառապաշարը, որը կազմում է հայերենի բառագանձի անկապտելի մասը և արևելահայերենի և արևմտահայերենի մի յուրօրինակ համադրություն է:

ՏԵՔՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՆ ՃԱՐՏԱՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՔ

Ա. Մարտիրոսյան

Առօրյայում հաճախ առիթ է ներկայանում առնչվել այս կամ այն տեսակի փաստաթղթերի հետ (քաղաքական, իրավաբանական, գործնական գրություններ): Վերջինների ուսուցման անհրաժեշտությունը տեխնիկական բուհերում ակնառու է: Այդ աշխատանքը պետք է սկսել հիմք ունենալով տեքստագիտությունը: Չպետք է մոռանալ, որ ճարտարագիտական փաստաթղթերը և գործնական գրությունները տեքստեր են, ուստի պարտադիր է կիրառել դրանց ներկայացվող բոլոր պահանջները:

Տեքստագիտությունը թերականոնյալ այն բաժինն է, որն ուսումնասիրում է տեքստը որպես լեզվական միավոր, նրա կառուցվածքն ու առանձնահատկությունները: Քանի որ տեքստերը բազմազան ու տարաբնույթ են, ուստի տեքստագիտությունը կապված է նաև ոչ լեզվաբանական գիտությունների հետ:

Յուրաքանչյուր տեքստի մեջ կամ նրա ամեն մի հատվածում կան հաղորդման տեսակետից համեմատաբար ավելի կարևոր կամ քիչ կարևոր հատվածներ: Այս իմաստով տեքստագիտությունն առանձնացնում է ենթահիմք և ասույթ հասկացությունները:

1. Ենթահիմքը հաղորդման ելակետն է, ավելի քիչ նորություն կամ տեղեկություն պարունակող մասը:

2. Ասույթը պարունակում է հաղորդման հիմնական նորությունը:

Գիտական տեքստերում փաստերի շարադրանքը հիմք է եզրակացության համար: Բայց հեղինակը կարող է նախ տալ հիմնական դրույթը, ապա բերել դրանք հիմնավորող փաստարկներ:

Ենթահիմքն ու ասույթը կարևոր են դիմումների, պաշտոնական գրությունների համար: Պարբերություն - Այս հարցը քննելիս պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնել:

1. պարբերությանը, որպես տեքստային միավոր,

2. պարբերության մեջ մտնող նախադասությունների իմաստային փոխհարաբերությանը,

3. տեքստի մեջ պարբերությունների առանձնացմանը:

Տեքստի տեսակները

Սրանք բազմաթիվ են ու բազմազան: Կան տեքստերի խմբավորման տարբեր սկզբունքներ, սակայն ամենատարածվածը խմբավորումն է ըստ գործածության ոլորտի:

Վարչական ոլորտի տեքստերն են դիմումները, մակագրությունները, արձանագրությունները, պաշտոնական գրագրությունը և այլն:

Գիտական ոլորտի տեքստերն են մենագրությունները, գիտական հոդվածները, դասախոսությունները, գիտական զեկուցումները:

Հրապարակախոսական ոլորտի տեքստերն են հոդվածները, ելույթները, ճառերը:

Տեքստի կառուցվածքը

1. Սկզբնաձև կամ մուտք

2. Հիմնաձև կամ բուն տեքստ

3. Ավարտաձև կամ տեքստավերջ

Սրանք կարող են առանձնացվել հատուկ միջոցներով կամ ներիյուսվել այնպես, որ անցնող մեկը մյուսին տեղի ունենա ոչ կտրուկ: Տեքստի բաղադրիչներն են.

1. Վերնագիր (ենթավերնագիր): Յուրաքանչյուր գրավոր տեքստ ունենում է վերնագիր: Անվերնագիր են գործնական-գործարարական բնույթի գրագրությունները (դիմում, նամակ, տեղեկանք):

2. Հեղինակ և հասցեատեր: Անձնական և պաշտոնական գրագրությունների հեղինակները նշվում են վերջում: Դիմումներում, նամակներում հասցեատերը նշվում է սկզբում:

3. Առաջաբան, ներածություն, վերջաբան (գիտական թեզ, դիպլոմային աշխատանք):

4. Օանոթագրություններ և մեկնաբանություններ: Սրանք հատուկ են գիտական տեքստերին, այսինքն լրացուցիչ տեղեկություններ, պարզաբանումներ են դրանց մասին:
5. Ցանկ: Սա տեքստին կցվող նյութերի ցանկն է կամ բովանդակությունը: Կարող է զետեղված լինի վերջում կամ սկզբում՝ հեղինակի ցանկությամբ:
6. Ամփոփում և հավելվածներ: Գիտական տեքստերը կարող են ունենալ ամփոփումներ 1-2 տարի լեզվով: Ամփոփումը տեքստի համառոտ շարադրանքն է: Հավելվածները ուշ հայտնաբերված բառերն ու փաստաթղթերն են, ժամանակագրական աղյուսակները:

Տեքստի կապակցության եղանակներն ու միջոցները

1. Շարադատություն, 2. կրկնություն, 3. ցուցական բառեր, 4. շղկապներ և շղկապական կապացություններ, 5. միջանկյալ բառեր, բառակապակցություններ, նախադասություններ:

Տեքստը որպես լեզվական միավոր ճանաչելը, նրա կառուցվածքն ու առանձնահատկությունները իմանալը, կապակցության միջոցներին ու եղանակներին քաջատեղյակ լինելը կօգնի ճիշտ կազմել գործնական գրություններն ու ծարտարագիտական փաստաթղթերը:

РАБОТА НАД СЛОЖНЫМИ СЛОВАМИ И СЛОВСОЧЕТАНИЯМИ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ТЕРМИНОВ ПО ЭНЕРГЕТИКЕ

Н. Титанян

Сложные слова образуются в языке двумя основными путями: 1) по моделям, имеющимся в языке, 2) из словосочетаний.

Словосложение постоянно пополняет лексический запас языка во всех областях: особенно активно идет проникновение сложных слов в сферу научной речи. В технической и научной речи довольно часто встречаются слова-гибриды, основы которых восходят к разным языкам. Например, в слове "энергосбережение" первый компонент "энергия" заимствован из латинского языка. Слово "энергия" входит в состав огромного количества сложных слов, т.е. словосложений, например: электроэнергия, энергоирригационный, гидроэнергетика, энергостроитель, энергоисточник, энергосбережение, энергосиловой и т.д.

Сложные слова нужны не только для удовлетворения потребности в новых словах, но также и потому, что очень часто действительно существует потребность выразить две идеи в одном слове. Работая над текстами по специальности, особое внимание уделяется сложным словам и словосочетаниям, разработаны специальные задания для анализа и запоминания сложных слов и словосочетаний.

Студенты должны запомнить, что одни и те же понятия можно выражать как сложными словами, так и словосочетаниями. Например: энергоресурсы – энергетические ресурсы, энергоисточник – энергетический источник, электроснабжение, – электрическое снабжение, теплоэлектростанция – тепловая электростанция и т.д. Такая работа обогащает активный запас слов, помогает усвоению и запоминанию терминов по специальности. В ходе работы над сложными словами и словосочетаниями студенты должны понять, что сложное слово и словосочетание употребляются параллельно, а в ряде случаев сложное слово вытесняет словосочетание, что сложное слово – это высшая ступень абстракции по сравнению со словосочетанием, это более экономичное и выразительное средство общения.

Таким образом, в XX столетии сфера терминологической лексики являлась наиболее значительной базой роста сложных слов. В этом можно убедиться на примере такой науки как энергетика, которая стала бурно развиваться в 20-ом веке. Ее терминологическая лексика способствовала и способствует росту сложных слов.

Буквально за последние десятилетия в энергетике появились новые термины, которые были продиктованы жизнью, например: энергосбережение, всерные отключения и т.д.

Энергетика – наука, имеющая большое будущее. Уже сегодня очевидно, что в 21 веке эта наука намного расширит свои горизонты: будут обнаружены новые источники энергии, созданы новые технологии. Все это приведет к появлению новых сложных слов, словосочетаний, терминов.

Новые слова – неологизмы в области терминологии, возникают в связи с постоянным совершенствованием техники, развитием науки, но они всегда базируются на тех моделях, которые уже имеются в языке.

Работа над изучением терминов по энергетике проводится постоянно, на каждом занятии, так как без понимания, без запоминания терминов по энергетике студенты не смогут использовать литературу по специальности на русском языке.

СИНОНИМЫ И АНТОНИМЫ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ТЕКСТА ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ А. Егиян

Работа с синонимией общелитературной и специальной лексики имеет специфические особенности.

Анализ специальной лексики, предлагаемый студентам-металлургам, позволяет установить, что она не обладает эмоционально-экспрессивной окраской, стилистически принадлежит лишь одному жанру речи. На первый план выдвигаются такие особенности синонимии, как оттенки в характерной для них семантике и способность вступать в сочетание с другими словами.

Работа с синонимами предполагает демонстрацию синонимов с близкой семантикой, а также возможность их взаимозаменяемости. Далее следует работа над анализом близких по семантике синонимов с разной сочетаемостной возможностью. Основное внимание следует уделять учету контекстуального значения синонимов, возможности их использования в каждом конкретном случае.

Очень важно в работе с синонимией уделять внимание синонимам-терминам или синонимам-дублетам, так как в терминологии синонимы являются вариантами одного и того же понятия. Это аббревиатурные варианты, химические формулы элементов и их соединений, символические обозначения физических величин.

Итак, работу с синонимами проводят по следующим этапам: дать общее значение, лежащее в основе синонимической парадигмы; назвать основное слово синонимического ряда; указать ограничение синонимов в значении и употреблении; привести сочетания; указать ограничения в сочетаемости; показать возможность и невозможность замены синонимов в одном контексте.

В научном стиле речи большую группу составляют слова, выражающие векторную противоположность направленности действия и признаков (внутри-снаружи, разбирать-собирать). Анализ значения антонимов показал, что антонимы объединяются в группы, напоминающие словообразовательные гнезда. Они делятся на две группы: 1) разнокоренные слова (заряд внутренний- заряд наружный); 2) однокоренные слова (богатые-небогатые залежи руды).

Антонимы обнаруживают общую сочетаемость со словами одних и тех же тематических групп: келья опрокидная – келья непопрокидная.

Работа с синонимами и антонимами способствует обогащению лексики студентов, помогает осознать возможности взаимосочетаемости слов, предупреждает стилистические ошибки.

О НЕКОТОРЫХ ТРУДНОСТЯХ УСВОЕНИЯ ВИДОВ ГЛАГОЛОВ
СТУДЕНТАМИ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ И МЕТОДИКЕ
ПРАКТИЧЕСКОГО ОВЛАДЕНИЯ ИМИ

С. Мартиросян

Вид глагола является грамматической категорией и охватывает всю глагольную лексику. Эта специфическая принадлежность славянских языков, в частности русского языка. Он выражает свою сущность в основном тем, что охватывает собой всю глагольную лексику. Нет глагола, стоящего вне вида, не имеющего грамматической семантики совершенного и несовершенного вида. Они отражают точку зрения говорящего на действие, его "видение" действия в определенной ситуации.

Студенты, изучающие русский язык как иностранный, не родной, обычно легко усваивают употребление глаголов разных видов там, где они отражают объективные различия в действии, и крайне затрудняются там, где мы имеем дело с объективно-одинаковыми действиями, и вид отражает лишь восприятие действия.

В категории вида происходит постоянное взаимодействие грамматического материала и лексического значения слова. У глаголов разных лексических групп нередко наблюдаются различные видовые значения, у ряда глаголов с определенным лексическим значением отсутствуют некоторые значения, которые свойственны вообще данному виду. Поэтому нередко в одном и том же контексте при одной и той же точке зрения на действие один глагол употребляется в форме несовершенного вида, а другой - совершенного вида.

Например: Все это происходило на моих глазах (несов. в.).

Все это случилось на моих глазах (сов. в.).

Для того, чтобы студенты научились правильно употреблять виды, обычно недостаточно назвать им основные значения несовершенного и совершенного вида, необходимо указать основные лексические группы глаголов, у которых на первый план выдвигается то или иное значение вида, а у каких глаголов, с каким лексическим значением отсутствует то или иное значение вида. Необходимо показать им связь значения вида с общим значением слова.

Так как категория вида выступает с той или иной глагольной формой (время, наклонение, залог), то имеются значительные различия в употреблении видов в разных глагольных формах: в инфинитиве, в прошедшем и будущем временах ...

Для практического овладения видами нужно выделять те случаи употребления видов, которые характерны для всех глагольных форм, и те случаи, которые специфичны для одной из форм. Недостаточно говорить об употреблении видов вообще, более плодотворно рассматривать употребление видов в связи с определенной формой.

ДИАЛОГИЧЕСКАЯ РЕЧЬ КАК ОДНА ИЗ РАЗНОВИДНОСТЕЙ УСТНОЙ
РЕЧИ И НЕКОТОРЫЕ ПРИЕМЫ ВВЕДЕНИЯ ЕЕ В ПРЕПОДАВАНИЕ

М. Тер-Оганесян

Обучение устной речи является одной из основных практических целей при обучении языку.

Под устной речью подразумевается три ее вида: 1) речь монологическая, 2) речь диалогическая и 3) понимание речи со слуха (т.е. восприятие речи собеседника). Каждый из этих видов речи имеет свою специфику и особые трудности, поэтому в методике обучения устной речи необходимо строго дифференцировать обучение разным ее видам.

До недавнего времени диалог преподносился в качестве вопросно-ответной речи, т.е. речи псевдиалогической, в то время как вопросы и ответы занимают в живом диалоге небольшой процент высказывания. И то, что в нашей методической практике очень много времени уделяется вопросам и ответам, т.е. искусственной речи, затормаживает овладение речью. Прежний способ развития устной речи имел один явный дефект, особенно на первых этапах обучения языку. Вследствие краткости текстов и легкости их заучивания наизусть учащиеся не стремятся к творческому усвоению материала, к использованию содержащихся в тексте речевых образцов при выражении своих собственных мыслей по данной теме, описанию своего жизненного опыта. Учащиеся выучиваются говорить готовые фразы по теме, но не могут построить собственного высказывания и не в состоянии даже использовать предложений из текстов для выражения своих мыслей.

Определенный же эффект дает прием "распространения диалога", предложенный Т.И.Орловской. Он в известной мере способствует формированию у учащихся навыка диалогической речи. Это достигается тем, что материал диалога многократно повторяется в процессе творческой работы над ним. После заучивания диалога обрабатывается, оговаривается каждое предложение, придумываются различные варианты, расширяющие, дополняющие и уточняющие его. При этом нельзя подменять готовый диалог своим. Он должен остаться литературным образцом, основой, вокруг которой ведется вся работа.

При работе по распространению диалогов очень удобно и полезно вводить различные эмоциональные выражения, которые оживляют речь.

Реплики в диалоге всегда бывают двоякого рода - побуждающие к разговору и являющиеся реакцией на речь собеседника. Они различаются как по коммуникативной задаче, так и по условиям формирования и по методам овладения.

Быстрота реакции при диалогической речи требует большого запаса усвоенных фраз. Это должны быть именно те речевые образцы, в том лексическом наполнении, как это потребуется в жизни, чтобы услышанная фраза сразу вызвала в памяти то, что нужно сказать в ответ. При отборе материала для диалогической речи следует иметь в виду нужды конкретного речевого акта. Речевой акт может заключаться в побуждении к действию, в предъявлении определенных требований к собеседнику, в выражении одобрения или неодобрения по поводу какого-либо факта, представлять собой запрос или сообщение информации и обмен формулами вежливости.

Усвоение речевого материала для диалогической речи имеет свою специфику, определяемую особенностями этого вида речевой деятельности.

При усвоении речевых образцов надо научиться наполнять схему различным возможным содержанием, варьируя все элементы.

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Մ. Խաչատրյան, Մ. Բաղդյան

Բառապաշարը, լեզվի այլ մակարդակների համեմատությամբ, ավելի հաճախ է ենթակա փոխառության: Փոխառյալ են համարվում մի ժողովրդի լեզվից մի այլ ժողովրդի լեզվին անցած բառերը: Դա համընդհանուր երևույթ է, որը ցույց է տալիս, թե աշխարհում չկա որևէ լեզու, որ բացառություն կազմի և այլ լեզվից կամ լեզուներից բառային փոխառություն չունենա: Բառային փոխառությունը կատարվում է անհրաժեշտաբար, ժողովրդի հասարակական-տնտեսական կյանքի առաջադրած անմիջական պահանջով: Փոխառության յուրացումը կատարվում է երեք ուղղությամբ՝ հնչյունական, քերականական, բառային, ինչպես նաև՝ գրավոր կամ բանավոր խոսքի միջոցով: Աշխարհի լեզուներում բառային փոխառությունների հայտնվելու պատճառը նոր իրերի կամ հասկացությունների փո-

խառուճն է (համապատասխան բառերով), միջազգային տերմինաբանության օգտագործումը, այս կամ այն նշանակությունն ընդգծելու ձգտումը:

Ամերիկյան անգլերենը, ինչպես նաև հայերենը, անցել է բազմադարյան զարգացման երկար ճանապարհ՝ դուրս չճնալով օտար ազդեցություններից: Պատմության տարբեր շրջաններում տարբեր ժողովուրդների լեզուներից բազմաբանակ բառեր է փոխառել, որոնք և նրա բառապաշարի մի ստվար մասն են կազմում: Առավել հին են հնդկական ցեղերի և ժողովուրդների լեզուներից կատարված փոխառությունները: Այս բառերը կրճատվել են, ձևափոխվել, աստիճանաբար ավելի գործածական են դարձել և ազգայնացվել, ինչպես՝ հնդ. «askutasquash» - անգլ. «squash», «appowoc» - «poke»: Այս ցեղերի լեզուներից ամերիկյան անգլերենը ձեռք է բերել նաև «maize» բառը, որը հետագայում փոխանցվել է ֆրանսերենին, ապա՝ գերմաներենին և այլ մայրցամաքային լեզուներին: Այսինքն՝ տեղի է ունեցել միջնորդական փոխառություն, որի հետևանքով բառն ավելի շատ է հնչյունական և իմաստային փոփոխության ենթարկվել: Միջնորդական փոխառություն կարելի է համարել «ինտերնացիոնալ» - «интернациональный» - «international», «ֆիլմ» - «фильм» - «film» և այլ բառեր: Ինչպես ժողովուրդները, այնպես էլ նրանց լեզուները մեկուսացած չեն իրարից: Փոխադարձաբար ազդում ու ազդվում, բառեր են փոխառում հատկապես այն լեզուները, որոնք կրող ժողովուրդները անմիջական շփումներ են ունեն, հասարակական-տնտեսական, մշակութային կապերով կապված են լինում իրար հետ, կամ մեկը մյուսի վարչական տիրապետության տակ են գտնվում: Ահա թե ինչու ամերիկյան անգլերենի փոխառությունների գերիշխող մասն են կազմում իսպանական բառերը. օրինակ՝ իսպ. «barbacoa» - անգլ. «barbecue»: Դրանցից շատերն էլ անցել են գրական՝ «ստանդարտ անգլերենին», ինչպես՝ «chocolate» - «шоколад», «tomato» - «տոմատ» - «tomat»:

Փոխառությունների հետ սերտորեն կապված են պատճենահանումները: Եթե փոխառությունների դեպքում ուղղակիորեն վերցվում է տվյալ լեզվի պատրաստի բառը, ապա պատճենումների ժամանակ օտար բառը պարզապես թարգմանվում է փոխառու լեզվի բառերով, կամ բաղադրությունների բաղադրիչներով, ինչպես՝ «warp» - «warpath», «paleface» (թարգմանություն հնդկերեն լեզուներից) կամ «railway» - «երկաթուղի» - «железная дорога»:

Ամերիկյան անգլերենի բառապաշարի հարստացման գործում մեծ է նաև գերմանական փոխառությունների դերը, օրինակ՝ գերմ. «Shuh» - «shoe», «Kindergarten» - «մանկապարտեզ» - «детский сад»: Վաղ շրջանի հոլանդական փոխառություններ են համարվում են «boss», «salade», «Yankee», «pit», «scow» բառերը: Ենթադրվում է, որ «Yankee» բառը նույնիսկ պարսկական ծագում ունի՝ «janghe» (մարտական ձի կամ տղամարդ): Որոշ բառեր ամերիկյան անգլերենին են անցել կանադական ֆրանսերենից՝ «toboggan», «portage»: Անգլերենը քիչ թվով փոխառություններ է ձեռք բերել իտալերեն, չինարեն, հրեական, սկանդինավյան լեզուներից:

Այսպիսով՝ լեզվի բառապաշարը ցույց է տալիս, թե այս կամ այն ժողովուրդը երբ, ինչ ժողովուրդների հետ ինչպիսի կապեր ու հարաբերություններ է ունեցել և համապատասխանաբար էլ նրանց լեզուներից ինչ և ինչքան բառեր է փոխառել: Փոխառու լեզուն յուրացնում է անհրաժեշտաբար կատարված փոխառությունները: Իսկ դա տեղի է ունենում աստիճանաբար, երկար ժամանակամիջոցում, և բոլոր դեպքերում էլ փոխառու լեզուն փոխառյալ բառերը ենթարկեցնում է իր հնչյունական, քերականական, բառակազմական և իմաստաբանական օրենքներին ու օրինաչափություններին:

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԱԼԵՆԳ Մ. Բաղդադյան, Ս. Խաչատուրյան

Ժամանակակից անգլերենը, ինչպես նաև հայերենը, պատկանում է այն լեզուների թվին, որոնք բառակազմական շատ մեծ հնարավորություններ ունեն: Ցանկացած լեզուն ըստ գործածության և ընդգրկված ոլորտների բառերը լինում են երկու տեսակ՝ հա-

մագործածական (բոլոր մարդկանց համար հասկանալի բառեր) և ոչ համագործածական: Ոչ համագործածական են կոչվում սահմանափակ գործածություն ունեցող, այսինքն հանրության ոչ բոլոր անդամների կողմից գործածվող բառերը: Վերջիններս շատ ավելի բարդ ու բազմազան բնույթ ունեն և լինում են մի բանի տեսակ, որոնց թվում է նաև սլենգը (ժարգոնային-ծածկալեզվային բառեր): Ամերիկյան անգլերենում մի ամբողջություն կազմելով՝ դրանք միաժամանակ իրենց ընդգրկված ոլորտներով ու դրսևորումներով տարբերվում են իրարից և տարբեր էլ բառապաշարային արժեք են ներկայացնում ոչ համագործածական բառերի ընդհանուր համակարգում:

Ըստ Օքսֆորդի բառարանի սլենգը սոցիալական բարբառ է համարվում, որը լինելով ընդհանուր խոսակցական լեզվի ճյուղավորումը, նրանից տարբերվում է յուրահատուկ բառապաշարով, դարձվածների արտահայտչականությամբ, բայց չունի սեփական հնչյունական ու քերականական համակարգ: Այս բառախմբի մեջ են մտնում այն բառերը, որոնք բնորոշ են հասարակության առանձին խավերին, խմբերին, ընկերավա թություններին և գործածվում են նրանց կողմից՝ հատուկ նպատակով: ԵՎ անգլերենում, և հայերենում, սլենգը հակադրվում է գրական բառերին իմաստային, կիրառական, ոճական կամ ձևական հատկանիշներով ու որոշակի երանգավորումով, ինչպես՝ աթանոզա «զուլյշ», Սինգո «սիրած», hot՝ «a stolen object», pineapple՝ «bomb»:

Գոյություն ունեն ամերիկյան սլենգի տարբեր ճյուղեր՝ քանթարգո, լինգո: Սլենգի տարատեսակ պետք է համարել նաև գոեհկաբանությունները, որոնք գործածվում են խոսքի տարբեր ոճերում՝ մեծ մասամբ նվաստական նշանակությամբ. օր.՝ ռեխ «բերան», gob «mouth»: Սակայն ժարգոնային բառերի վերը նշված մասը մերժված է գրական լեզվից:

Ամերիկյան սլենգը անընդհատ փոփոխություններ է կրում: Մի կողմից եթե բազմաբանակ բառեր կայուն և հաստատուն են մնում, ապա մյուս կողմից շատ ու շատ բառեր հնանում են և հետին պլան են մղվում կամ նոր են ծնունդ առնում և աստիճանաբար ավելի ու ավելի գործածական են դառնում և հավանական է, որ ժամանակի ընթացքում չեզոք շերտին անցնեն:

Սլենգը հիմնականում գործածվում է ստորին խավերի ներկայացուցիչների կողմից, ինչպիսիք են՝ գողերը, բանտարկյալները, հանցագործները, կոնծաբանները. օր.՝ գողական գնալ, հարիֆ, duds՝ «clothes», grub՝ «eat»:

Նույնիսկ ենթադրվում է, որ slang բառն առաջացել է thief (s'lang) սաջ (գողերի լեզու) բառերի կցման միջոցով: Իրենց սլենգն ունեն նաև տարբեր մասնագիտությունների, արհեստների տեր մարդիկ՝ բանվորները, զինվորականները, նույնիսկ վանականները, ուսանողները և աշակերտները (cop՝ «a policeman», chick՝ «a girl», խոխնա, պսիխ, կայֆ):

Սակայն սլենգը չպետք է շփոթել պրոֆեսիոնալ լեզուների հետ, որոնց համար բնութագրական է այս կամ այն արհեստի, տեխնիկայի ճյուղի խիստ զարգացած տերմինաբանությունը: Այն նույնիսկ մուտք է գործում հաղորդակցման տարբեր ոլորտներ՝ հեռուստատեսություն, մամուլ, ռադիո, կինո, որոնք էլ առանձնանում են իրենց հատուկ բառապաշարով. օր.՝ web, sponsor, soap opera, canned music:

Գործում և ժարգոնային - ծածկալեզվային բառերը սերտ կապի և հարաբերության մեջ են գտնվում, և անվերջ փոխանցումներ են տեղի ունենում մեկից մյուսը: Կյանքում տեղի ունեցող ամեն մի փոփոխություն, ամեն մի նորույթ իր անմիջական անդրադարձում է գտնում լեզվի մեջ՝ համապատասխան ժարգոնային բառերի առաջացումով կամ գոյություն ունեցող բառերի իմաստային զարգացումով, ինչն էլ բերում է սլենգի հարստացմանը:

ԵՎ այսպես՝ սլենգը խոսակցական լեզվի արտահայտչական և հուզական երանգավորում ունեցող բառ է, որը շեղված է ընդունված գրական լեզվի նորմերից: Բառապաշարի զարգացման ընթացքում այդ բառերից շատերը ստանում են լայն գործածականություն և ժամանակի ընթացքում բարձրանում գրական լեզվի բառերի շարքը՝ մտնելով նրա չեզոք կամ տերմինաբանական շերտերի մեջ:

ԳՈՒՆԱՆԻՇ ԲԱՂԱԳՐԻՉՆԵՐՈՎ ԴԱՐՉՎԱԾՔԱՅԻՆ ՅՈՒՍԱՆԻՇՆԵՐԻ և
ՀԱՎԱՆԻՇՆԵՐԻ ԱՌԱՆՁՆԱԳԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՁՈՒԳԱԳՐՈՒՄԸ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ,
ՌՈՒՍԵՐԵՆՈՒՄ և ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՒՄ

7. Ղազարյան

Որպես լեզվի իմաստակիր միավորներ, դարձվածքներն ու բառերը, հոմանշային հարաբերության մեջ լինելով հանդերձ, միմյանցից տարբերվում են ոճական և հուզաբար-տափայտչական նրբերանգներով: Դարձվածքներն ավելի մեծ պատկերավորություն են հաղորդում տվյալ հասկացությանը կամ երևույթին:

Դարձվածքները կարող են իրենց հոմանիշներն ունենալ ոչ միայն առանձին բառե-րի, այլ նաև դարձվածքների շարքում: Դարձվածքային հոմանիշներ ասելով, հասկանում ենք այն դարձվածքները, որ ունեն նույն կամ մոտ իմաստներ, հարաբերակից են նույն խոսքի մասին և մեծ մասամբ օժտված են շարահյուսական նույն կապակցելիությամբ: Նրանք բաղադրիչները չեն կարող փոխարինել միմյանց:

Դարձվածքային հոմանիշները լինում են հատկաբանական (իդիոմատիկ) և բառային: Իդիոմատիկ հոմանիշներն ունեն իմաստային ամբողջականություն և այդ իմաստի նրբերանգներն ի հայտ են գալիս բառային միջավայրում: Այս հոմանիշներն օժտված են ոճական մեծ բազմազանությամբ: Նրանք բնույթը պայմանավորված է հոմանշային շարքի մեջ մտնող դարձվածքների իմաստների բնույթով: Բազմիմաստ դարձվածքները կարող են հոմանշային տարբեր շարքեր կազմել իրենց տարբեր իմաստներով:

Բառային արժեք ունեցող հոմանիշ դարձվածքներն օժտված են բառիմաստային, քերականական, ոճական այն բոլոր առանձնահատկություններով, որ բնորոշ են բառե-րին: Այս կարգի դարձվածքային հոմանիշները լինում են անվանական (գոյականական, ածականական, մակբայական) և բայական:

Նախադասություն - դարձվածքները կազմում են առանձին հոմանշային շարքեր: Հոմանիշ դարձվածքները լինում են բառային, քերականական, կառուցվածքային, ոճական:

Նշվածն անշուշտ վերաբերում է նաև գունանիշ բաղադրիչներով դարձվածքային հոմանիշներին: Անհրաժեշտ է նշել, որ թե՛ հայերենում և թե՛ ռուսերենում և անգլերենում հանդիպում են բավականին մեծ թվով գունանիշ բաղադրիչներով հոմանիշ դարձվածք-ներ, ինչպես՝ կանաչ տերևից ընկած - կարմիր արևից ընկած, դեղին սարդ - դարչնագույն ժանտախտ, կանաչ պսակը հյուսել - սև շան հանդիպել, սևերես անել - սև էշին նստեցնել, голубая кровь - белая кость, до белого горячку - до зеленого змия, see pink elephants - drink till all's blue, do brown - beat sb. black and blue և այլն: Դարձվածքային հակամիշները (այդ թվում և գունանիշ բաղադրիչներ պարունակողները) լեզվական այն միավորներն են, որ ունեն հակադիր իմաստներ: Այս դարձվածքների կարևոր առանձնահատկություններից մեկն այն է, որ իրար առնչվում են միևնույն խոսքի մասին հարաբերակից դարձվածքները: Հիշյալ դարձվածքների մյուս կարևոր հատկանիշը նրանց ոճական կիրառական արժեքն է:

Դարձվածքային հակամիշներ կարող են լինել դարձվածքային այն միավորները, որ ունեն բաղադրիչների նույնական կազմ, բացառությամբ մեկական բաղադրիչի՝ յուրա-քանչյուր դարձվածքում:

Դիտարկվող երեք լեզուները բավականին հարուստ են գունանիշ բաղադրիչներ պարունակող դարձվածքային հակամիշներով, ինչպես՝ գրի սևն ու սպիտակը ջոկել - գրի սևն ու սպիտակը չջոկել, երեսը սև - երեսը սպիտակ, վարդագույն ակնոցով նայել - սև ակնոցով նայել, черныи день - красныи день, черная кость - белая кость, белый теппор - красныи теппор, black magic - white magic, get / climb into the red - get / climb out of the red, rosy about the gills - white green about the gills և այլն:

Երբեմն հակամիշ դարձվածքները տարբերվում են երկու կամ ավելի բաղադրիչներով, սակայն դարձվածքներն արտահայտում են հակառակ իմաստներ և, հետևաբար, կարող են դիտվել որպես հակամիշ դարձվածքներ, ինչպես՝ կանաչ ճանապարհ տալ - կար-միր լույս վառել, as black as a crow - as white as snow.

Դիտարկվող լեզուների գունանիշ բաղադրիչներով դարձվածքային հոմանիշներն ու հակամիշներն ուսումնասիրելիս նկատում ենք՝

ա) Չնայած դիտարկվող երեք լեզուներում էլ առկա են բավականին շատ դարձված-քային հոմանիշներ, սակայն գունանիշ բաղադրիչներով հոմանիշ դարձվածքներով հա-րուստ են առանձնապես հայերենն ու անգլերենը:

բ) Եթե ռուսերենում դարձվածքների հականշությունն արտահայտվում է հիմնակա-նում խորհրդանշանային հակադիր իմաստ ունեցող գունանիշ ածականներով, ապա հա-յերենում այն արտահայտվում է ինչպես հիշյալ ածականներով, այնպես էլ, թեև խիստ հազվադեպ, չ ժխտական մասնիկով: Ինչ վերաբերում է անգլերենին, ապա այստեղ դարձվածքների հականշությունը կարող է գունանիշ ածականներից բացի արտահայտվել նաև հակադիր իմաստ ունեցող նախդիրներով:

ԳՈՒՆԱՆԻՇ ԲԱՂԱԳՐԻՉՆԵՐՈՎ ԴԱՐՉՎԱԾՔՆԵՐԻ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԱՌԱՋԱՅՈՒՄԸ
ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ, ՌՈՒՍԵՐԵՆՈՒՄ և ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՒՄ

7. Ղազարյան

Գունանիշ բաղադրիչներով դարձվածքները հիմնականում ժողովրդական մտածո-ղության արդյունք են: Դրանք իրենց արձատներով շատ հին են և նախ առաջանում են խո-սակցական լեզվում կամ գրական երկերում և ապա միայն անցնում գրականին: Դարձ-վածքները ստեղծվում են ժողովրդի լեզվամտածողության ավելի բարձր մակարդակում, երբ լեզվում հնարավորություն է ստեղծվում կատարել վերացարկումներ, այսինքն, երբ այս կամ այն բառով արտահայտված հասկացությունը կամ գաղափարը վերաիմաստա-վորվում է ձեռք բերելով այլաբանական իմաստ:

Ըստ ծագման, դիտարկվող երեք լեզուներում դարձվածքային միավորները բաժան-վում են մի քանի խմբի՝

Անդրենածին կամ բուռն դարձվածքները կազմում են լեզվի դարձվածքային ֆոնդի ճնշող մեծամասնությունը: Բուռն դարձվածք ասելով՝ նկատի ունենք այն դարձվածքները, որոնք առաջացել են հենց տվյալ լեզվում, հարազատ են այդ լեզուն կրող ժողովրդի լեզ-վամտածողությանը, ունեն այդ լեզվի կառուցվածքային և քերականական առանձնահատ-կությունները:

Բուռն դարձվածքների առաջացման անսպառ աղբյուր է կենդանի լեզուն իր բոլոր կողմերով: Իր դարավոր դիտարկումների և կենսափորձի արդյունքում ժողովուրդը կա-տարել է բնախոսական մեկնաբանություններ: Այս դիտարկումների հետևանքով առաջա-ցել են հետևյալ դարձվածքները՝ ալ ու կանաչ կապել, կարմիրը թշերից (այտերից թափ-վել) կաթել, սպիտակ քաթան դառնալ, в глазах зеленеет, feel / be / look blue / green around the gills, black and blue, blue / black in the face.

Եթե բերված դարձվածքները միայն արտաքին դիտարկումների արդյունք են, և դարձ-վածքներում գունանունները հանդես են գալիս հիմնականում իրենց ուղիղ իմաստով, ապա այլ դեպքերում նման դիտարկումների հնարավորությունները բացակայել են, սակայն ժողովուրդը դարձյալ կատարել է վերացարկումներ և երևույթի բնախոսական մեկ-նաբանություններից բխեցրել վերջինիս բարոյական նշանակությունը, ինչպես՝ օրը սև ու մութ լինել, սիրտը սև կապել / հազնել, черныи день, зеленая молодежь, a black - letter day.

Բուռն դարձվածքների առաջացման աղբյուր է նաև ժողովրդական բանահյուսությունը՝ առածները, ասացվածքներն ու հեքիաթները, ինչպես նաև մամուլը, գեղարվեստական գրականությունը: Գունանիշ բաղադրիչներով դարձվածքներ կան նաև Աստվածաշնչում՝ Կարմիր գլխարկ, կարմիր կով, Красная шапочка, Ни сныи пороха, середь бела дня, Blue Beard, a whited sepulchre.

Անհամեմատ շատ են հեղինակային դարձվածքները, որոնք ժամանակի ընթացքում, ձեռք բերելով օգտագործման կայունություն, դառնում են տվյալ լեզվի դարձվածքային ֆոնդի մի մասը: Անհրաժեշտ է նշել՝ հնարավոր է, որ որոշ գրողների և բանաստեղծների օգտագործած դարձվածքները ավելի վաղ շրջանում օգտագործված լինեն կենդանի խո-

սակցական լեզվում *սև ու սուգի հովիտ* (ՅԹ.), *սև գիշեր և հուշեր* (Վ.Տ.), *կանաչ ախպեր...* (Ա.Բ.), *под красную шапку* (С-III.), *белые мухи* (М.Բ.), *желтая лихорадка...* (М-С.), *black in the face* (Ճ.Ղ.), *the green-eyed monster* (Վ.Շ.), *show the white feather* (Վ.Թ.):

Բուն դարձվածքների ֆոնդի հարստացման երրորդ կարևոր աղբյուրը ազգային ավանդույթները, սովորույթներն ու հավատալիքներն են, ինչպես *կանաչ կարմիր(ը) կապել, կարմիր սավկիթ, սև վարդապետ, սև քարի ապրանք, մեջներով սև կառու անցնել - черная кошка пробежала, կարմիր խնձոր ուղարկել հետևից, a black sheep*.

Բացի նշված աղբյուրներից, լեզվի դարձվածքային կազմը համարվում է նաև այլ լեզուներից կատարված փոխառությունների և պատճենումների միջոցով *կանաչ ճանապարհ տալ* (ռուսերենի միջոցով) *дать зеленую улицу - give sb. the green light, сунуть чужок* (անգլերենից) - *blue stocking, blue blood* (իսպաներենից), *голубая кровь - կապույտ արյուն, by all that is blue* (ֆրանսերենից), *կարմիր թելի պես անցնել* - (ռուսերենից) *прохо- гать красной нитью, սև ոսկի* - (ռուսերենի միջոցով) *черное золото - black gold*:

Հայերենում, ռուսերենում և անգլերենում արտալեզվական ոլորտները ևս կարևոր դեր ունեն դարձվածքների կազմության հարցում: Դարձվածքների ձևավորման համար կարևոր նշանակություն ունեն տվյալ ժողովրդի պատմությունն ու ազգագրությունը, աշխարհագրական տարածքն ու բնակլիմայական պայմանները, տնտեսական կյանքն ու կենցաղը, մշակույթը, դպրությունը, արվեստը և արհեստները: Դարձվածքներում արտահայտվում են ժողովրդի մտածելու, դատողություններ անելու կարողությունները, ինչպես նաև ազգային ոգին, հոգեբանությունը և իր գաղափարներն ավելի պատկերավոր արտահայտելու ընդունակությունը:

Հայերենում, ռուսերենում և անգլերենում դարձվածքները ձևավորվում են ոճական տարբեր հնարներով: Այդ հնարներից ամենատարածվածներն են փոխաբերությունը՝ *սև աղվես դառնալ, դեղին նվազ*, փոխանունությունը՝ *սև գլուխ, black bottle, голубая кровь, չափազանցությունը՝ կարմիր կովը կաշին չի փոխի, белые свет, white caps*, համեմատությունը (հատկապես անգլերենում)՝ *սև ուրբաթի պես, like a red rag to a bull, черныи как уголь*.

Հայերենի, ռուսերենի և անգլերենի գունանիշ բաղադրիչներով դարձվածքների ծագման ու առաջացման խնդիրներն ուսումնասիրելիս նկատում ենք՝

ա) Երբեք լեզուներում էլ հիշյալ դարձվածքների ճշող մեծամասնությունն են կազմում անդրենածին դարձվածքները, որ մի կողմից արդյունք են տվյալ ժողովրդի լեզվամտածողության, մյուս կողմից այն օբյեկտիվ իրականության, որում ապրում է տվյալ ժողովուրդը:

բ) Նշված երբեք լեզուներում առկա են նաև բավականին շատ դարձվածքային փոխառություններ և պատճենումներ: Չգալի թվով դարձվածքներ ունեն իրենց համարժեքները մյուս լեզուներում, սակայն միշտ չէ, որ այդ համարժեքները փոխառության կամ պատճենման արդյունք են:

գ) Հիշյալ երբեք լեզուներում շատ դարձվածքներ ձևավորվում են փոխաբերության և փոխանունության ոճական հնարքներով, ինչը չի կարելի ասել չափազանցության և այլ ոճական հնարքների մասին, իսկ համեմատություն-դարձվածքներ ամենից շատ հանդիպում ենք անգլերենում, մյուս լեզուներում դրանք շատ քիչ են:

ՋՈՍԵՄԻԱԼ ԱՆՂԵՐԵՆ ԼԵԶՎՈՒՄ

1. Մեծյունյան

Լեզվի բառային կազմը (կամ բառապաշարը) համակարգված է և դրա արտահայտություններից մեկն էլ ցեղատեսակային բառային ընդհանրությունների առկայությունն է: Ժամանակակից լեզվաբանական շատ աշխատություններ նվիրված են այս կամ այն լեզվի բառարանների առանձին թեմատիկ խմբերի ուսումնասիրմանը: Ակնհայտ է դառնում, որ ցանկացած թեմատիկ խումբ կարող է մեկնաբանվել որպես ցեղատեսակային ընդհանրություն: Խմբի կազմակերպական կենտրոնը առավել ընդհանուր հասկացություն արտահայտող բառաձևն է, որը համապատասխանում է ցեղային հասկացությանը, իսկ նրան

կցվում են բազմաթիվ տեսակային հասկացություններ՝ արտահայտված համապատասխան բառաձևերով:

Ցեղատեսակային ընդհանրությունը բառապաշարի փակ մաս չէ. այն փոխկապակցված է նմանատիպ այլ ընդհանրությունների հետ, քանի որ հասկացությունների թեմատիկ խմբերը մեկուսացած չեն այլ փոխալայնամակրված են:

Թեմատիկ խմբերի կամ ցեղատեսակային ընդհանրությունների առաջացումը բառակազմում կատարվում է տրամաբանական սկզբունքով: Դրա հետևանքով ցանկացած լեզվում առանձնացվելի են միանման ցեղատեսակային ընդհանրություններ: Սակայն իմաստաբանական պատկերը կտրուկ տարբերվում է և բնութագրվում է այնպիսի յուրահատկություններով, որոնք պարզ արտահայտվում են համեմատության ժամանակ:

Քանի որ առանձին թեմաների քանակը սահմանափակված չէ տրամաբանական խիստ չափանիշներով, ճիշտ այդպես էլ բառապաշարի թեմատիկ խմբերի որոշակի ցանկ գոյություն չունի:

Լեզվի այն հատվածը, որը թեմատիկորեն ընդհանրացվում է զոոսեմիա անվանումով, կազմում է ինքնուրույն իմաստաբանական դասակարգ և նախադասության մեջ հանդես է գալիս որպես գոյականի որոշիչ: Չոոսեմիան կազմված է կենդանիների աշխարհի թեմայից լայն իմաստով և ներառում է այնպիսի տարրական ցեղատեսակային ընդհանրություններ ինչպիսիք են ընտանի և վայրի կենդանիները, թռչունները, միջատները, սողունները և այլն: Նրանց անուններին ավելանալով մի շարք ածականակերտ վերջածանցներ կազմվում են զոոսիմներ-ածականներ, որոնք նախադասության մեջ լրացնում են գոյականի իմաստը: Այդ վերջածանցներն են -ish, -ed, -like, -y, -ly, -ine:

Մրանցից ամենակտիվ գործածականը -y և -ish վերջածանցներն են: Մնացած վերջածանցներով համեմատաբար ավելի քիչ են կազմվել ածականներ, իսկ ամենաքիչ գործածականը՝ -ine-ը է, որով կա կազմված միայն մեկ ածական՝

elephant (փիղ) - elephantine (անշնորիք, ահագին)

Ամենաշատ ածական կազմել է dog (շուն) գոյականը՝

dog - dogged, doggish, doggy, doglike

Շատ գոյականներ էլ ածականներ են կազմել երեք, երկու կամ մեկ վերջածանցի օգնությամբ՝

cat - catty, catlike, cattish

pig - piggish, piggy

snake - snaky

Սակայն սա չի վերաբերվում բոլոր գոյականներին, որովհետև կան մի շարք գոյականներ, որոնք ածականակերտ չեն և համապատասխան ածականներ չեն կազմում: Ածականների իմաստների հստակությունը և ճշգրտությունը հաստատված է բառարանների օգնությամբ:

Չոոսիմներ-ածականների հիմնական մասը արտահայտում է այնպիսի հատկանիշ, որը բնորոշ է տվյալ կենդանուն, թռչունին, միջատին կամ սողունին: Հայերենում բազմաթիվ են այնպիսի ածականները, որոնք արտահայտում են կենդանական աշխարհի որևէ ներկայացուցչին բնորոշ հատկանիշ, սակայն ի տարբերություն անգլերենի, ածականի արմատը նրանց անունը չէ: Օրինակ, խորամանկ ածականը բնորոշ է աղվեսին, ժրաջանը՝ մեղվին: Հայերենում ածականի և գոյականի հիմքերը լրիվ տարբեր են, մինչդեռ անգլերենում դրանք նույնն են՝

fox (աղվես) - foxy (խորամանկ)

bee (մեղու) - beeish (ժրաջան)

Այսպիսով, ուսումնասիրելով անգլերենի զոոսեմիան գալիս ենք այն եզրակացություն, որ այն շատ հարուստ է և յուրահատուկ:

Идиома – семантически и синтаксически неразложимое, образное словосочетание, в котором четко выявлено противоречие между старой формой и новым содержанием. Идиома – словообразование, не разложимое на составные части. Значение компонентов идиомы не ощущается современным сознанием, растворяясь в едином смысле семантико-синтаксического целого. Как раз этим моментом отличаются идиомы от других типов лексических словообразований. Устойчивые словообразования характеризуются некоторыми общими чертами. Эта характеристика состоит в том, что составляющие их слова постепенно теряют в той или иной мере самостоятельную значимость. Например, "сломя голову" означает "особенно быстро", а *he "сломав голову"*. *Head long* – свободный перевод, *արըրթաց, շեշտակի, «առաջնորդ, առաջնորդ»*. В английском языке очень много устойчивых сочетаний, приводимых под соответствующими вокабулами. Например, во фразеологическом словаре А. Кунина даются 144 словарные статьи со словом "head", иногда устойчивые сочетания имеют больше одного значения, например, *go to one's head* – 1) целиком поглотить что-либо внимание, 2) вскружить голову (похваляясь), 3) ударить в голову (о вине).

Фразеологические сочетания могут состоять из глагольных словосочетаний с именами существительными (*get a move on* – поторопиться, *շտապել, go a wool – gathering* – быть рассеянным, *վիտել անընդհատ, երկնքում, take the bad with the good* – спокойно встречать невзгоды); глагольными сочетаниями с именами существительными и предлогами (*fall into a rate take into account*), глагольными сочетаниями с прилагательными (*make sure*) и т.д.

К промежуточной категории между фразеологическими сочетаниями и фразеологическими единствами относятся обороты с несвободным значением одного или двух компонентов. Одновременно они являются мотивированными образными фразеологическими единствами, т.е. имеют признаки как фразеологических сочетаний, так и фразеологических единств, например, *tread the boards* (или *the stage*): 1) "ходить по сцене" (свободное сочетание); 2) быть актером (фразеологическое единство); 3) писать пьесы (фразеологическое единство).

Три источника питают идиомы любого языка: 1) идиомы родного языка; 2) идиомы, интернациональные по значению, но в каждом языке живущие в национальной форме данного языка. Сюда можно отнести идиомы мифологического, библейского и исторического происхождения; 3) интернациональные по значению и форме идиомы, употребляющиеся в разных языках в неизменном виде.

Широкое применение всевозможных словосочетаний, идиом и других оборотов, специфичных для каждого языка, освобождает от необходимости прибегать к дословному переводу и позволяет сохранять обычный строй и национальную окраску языка. Наиболее полноценным следует считать эквивалентный идиоматический перевод; второй возможный, но ограниченный путь – буквальный перевод, т.е. калькирование, третий путь – передача смыслового обозначения идиомы обыкновенным текстом, если нет соответствующей эквивалентной идиомы. Например, в различных языках существуют полные и частичные параллели идиом. При наличии таких параллелей буквальный перевод возможен. Например, латинское выражение "sub rosa" означает "по секрету", потому что символ розы означал "молчание". Латинская идиома была калькирована, и теперь мы имеем в английском "under the rose" и во французском "sous la rose". В других языках такой идиомы нет. Особенность кальки состоит в том, что она дважды переживает: переносность: в первый раз на родной почве, приобретая идиоматическое значение, второй раз

путем калькирования на чужой почве. Требуется двухстороннее знание языков, чтобы не исказить смысла. Умение владеть идиоматикой родного языка или иностранного языка является необходимостью часто глубокого овладения языковой техникой.

ՀՈՒՋԱԿԱՆ ԷՄՖԱԶԻ ԱՐՏԱՅԱՅՏՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԽՈՍԱԿՑԱԿԱՆ ԼԵԶՎՈՒՄ

Գ. Գրիգորյան, Ս. Սարգսյան

Սովորական կամ ինքնակա երկխոսության ընթացքում խոսակիցները ոչ միայն փոխանակում են կարծիքներ, ստանում տեղեկություն կամ ստիպում լսողին անել ինչ-որ բան, այլև արտասանական միջոցների օգնությամբ հաղորդում են տարբեր հույզեր և զգացումներ, որոնք արտացոլում են այդ պահին իրենց ունեցած տրամադրությունը: Նույնը կարելի է ասել երկուսից ավելի զրուցակիցների պարագայում: Խոսակցական ոճի մշակման և անհրաժեշտ առանձնահատկությունը խոսքի ուժեղացումը կամ թուլացումը է: Յուրաքանչյուր լեզվում, այդ թվում նաև անգլերենում, հայտնի են հուզական էմֆազի բազմաթիվ ուղիներ և միջոցներ: Դրանցից են՝

- շեշտը
- ինտենսիֆիկատորները
- էմֆատիկ 'do' բայը
- կրկնավոր բարդությունները
- էմֆատիկ իմաստային կառուցվածքները
- ծայնարկությունները

Այստեղ դիտարկվում են միայն այն միջոցները, որոնք անմիջապես վերաբերում են լեզվի գույն քերականական բաժնին: Դիտարկումից դուրս են մնում ոճաբանական այնպիսի էմֆատիկ միջոցները, ինչպիսիք են՝ համեմատությունները, չափազանցությունները, փոխաբերությունները և այլն:

Դիտարկված հուզական էմֆազի միջոցները շարահյուսական կառուցվածքներում շարահյուսական միավորներին տալիս են ֆունկցիոնալ հաղորդակցական և իմաստաբանական բովանդակություն: Այս տեսակետից իրենց ուրույն տեղն ունեն ինտենսիֆիկատորները: Հայտնի է, որ անգլերեն խոսակցական լեզուն ներառում է ինտենսիֆիկատորների բազմություն: Այդ ինտենսիֆիկատորներն արտահայտվում են խոսքի տարբեր մասերով, մասնավորապես մակբայներով, մոդալ բայերով, դերանուններով, գոյականներով, երբեմն էլ ածականներով: Արանք բոլորն էլ ունեն մեկ ընդհանուր հատկություն՝ առաջացնում են նախադասության կամ նրա որևէ անդամի ուժեղացում կամ թուլացում:

Ինտենսիֆիկատորները բաժանվում են երկու խմբի: Առաջին խմբի ինտենսիֆիկատորները հուզական (էմոտիվ) ուժ են տալիս ամբողջ նախադասությանը, իսկ երկրորդ խմբինը՝ նախադասության որոշակի տարրին:

Առաջին խմբի ինտենսիֆիկատորները կարող են արտահայտվել մոդալ բառերով: Արանք շարժում են, կարող են գտնվել նախադասության ցանկացած մասում: Դա ցույց է տալիս, որ այդ մոդալ բառերը հաղորդում են խոսողի վերաբերմունքը իր իսկ արտահայտած մտքին: Այս ինտենսիֆիկատորների կիրառման հիմնական ոլորտը պատմողական նախադասություններն են, սակայն որոշ դեպքերում, ելնելով իրենց հատուկ երանգային նշանակությունից, կարող են կիրառվել նաև հարցական և հրամայական նախադասություններում: Այսպես, հարցական նախադասություններում օգտագործվում են այնպիսի ինտենսիֆիկատորներ, որոնց իմաստը անհամատեղելի է հարցական նախադասության իմաստի հետ: Այնպես է, որ լրիվ համոզվածություն կամ արժանապատվություն արտահայտող ինտենսիֆիկատորները չեն կարող կիրառվել հարց արտահայտող նախադասությունների մեջ: Հրամայական նախադասությունները նույնպես ունեն առանձնահատկություններ, որոնք նեղացնում են ինտենսիֆիկատորների կիրառման ոլորտը: Այսպես, հնարավորություն արտահայտող որոշ մոդալ բառեր անհամատեղելի են հրամանների և խնդրանքների հետ:

Երկրորդ խմբի ինտենսիֆիկատորները կազմում են խոսքի տարբեր մասերին պատկանող բառերի հոծ խումբ, բայց հիմնականում դրանք մակբայներ են և բայ-մասնիկները (սպասարկու բառեր): Արանք սովորաբար բնորոշում են (մոդիֆիկացնում են) իրենց նախորդող բառը կամ ֆրազը (արտահայտությունը): Միաժամանակ ժառայում են բառի կամ ֆրազի էմֆազի համար, կամ էլ, կախված նախադասության մեջ իրենց գրաված դիրքից, փոխում նրանց իմաստը: Դիտարկված են բայը կամ ֆրազը բնորոշող մակբայ-ինտենսիֆիկատորները: Մակբայ-ինտենսիֆիկատորներից մի որոշ մասը գործողության ինտենսիֆացման իմաստ ունի: Որոշակի մակբայներ բնորոշում են (մոդիֆիկացնում են) որոշակի բայերին, օրինակ՝ զգայական բայերին:

Բացի բայից, մակբայ-ինտենսիֆիկատորները և ֆրազները կարող են հուզական էմֆազ տալ խոսքի այլ մասերին և, որպես կանոն, որոշակի տեղ գրավել նախադասության մեջ մոդիֆիկացվող բառից առաջ:

Ներկայացված աշխատանքի հետագա զարգացումը պետք է օգնի բացահայտելու անգլերեն խոսակցական լեզվի շարահյուսական կառուցվածքներում շարահյուսական միավորների ձևավորման և նրանց փոփոխման օրինաչափությունները՝ կախված որոշակի գործոններից:

ՖՐԱՆՍԵՐԵՆ ԼԵԶՎԻ ԼԵՔՍԻԿԱԿԱՆ ԴՇՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Թ. Երիցկինյան

Հոդվածի նպատակն է քիչ թե շատ օգտակար լինել ֆրանսերեն լեզուն ուսումնասիրողներին լեզվական դժվարությունները հաղթահարելու համար:

Բառերի օգտագործման դժվարությունները ֆրանսերենում պայմանավորված են մի շարք պատճառներով, որոնց բվում կարելի է նշել հետևյալ դեպքերը:

1. Ֆրանսիական բառերի օգտագործման դժվարությունները հայերենի հետ հարաբերակցության մեջ մտնելիս: Օրինակ՝ *accepter, adopter, admettre, prendre* - այս բառերի հիմնական նշանակությունը ընդունել բայն է, բայց իր նշանակության տարբեր նրբություններով: (*consentir, accepter, convenir*-այստեղ էլ հիմնական նշանակությունը համաձայնվել բայն է, նույնը կարելի է ասել նաև այս բայերի մասին: (*Decision, resolution, solution* - հիմնականում որոշումն է իր տարբերակներով; *plaindre, regretter* - ցավել; *refuser, renoncer* - հրաժարվել):

2. Բառերի օգտագործման իմաստաբանական դժվարությունները (*appeler* - none-mer; *apprendre* - *etudier, s'instruire; demander, prier; liberer, delivrer*)

3. Բայերի օգտագործման ժամանակ առաջացած դժվարությունները, ըստ բայերի խնդրառության, *ceder a'* - համարձակվել; *decider de...* - որոշել ինչ որ բան անել; *demander a'* - հարցնել ինչ-որ մեկին; *demander de qn* - ինչ-որ մեկից հարցնել; *jouer a'* - խաղալ, *jouer de* - նվագել; *jouer avec qn* - խաղալ ինչ-որ մեկի հետ:

4. Հնչյունաբանորեն իրար նման բառերի օգտագործման ժամանակ առաջացած դժվարությունները (*amener; emmener*)

5. Հատուկ դժվարություն են ներկայացնում դերանվանական բայերը: (*apercevoir* - *s'apercevoir*) - I - ը խոնարհելիս անցյալ ժամանակում օգտագործում ենք "avoir" օժանդակ բայը, II - ը "etre" օժանդակ բայով է խոնարհվում; *presenter* - ներկայացնել; *se presenter* - ներկայանալ այստեղ էլ կարելի է նույնը ասել:

Այս հոդվածում հնարավորին չափով պարզաբանվում է յուրաքանչյուր բառի նշանակությունը ամենաօգտագործելի դեպքերում և բերվում են օրինակներ: Տրվում են նաև քերականական բնույթի լրացուցիչ տեղեկություններ: Որոշ նշումներում տրվում են ֆրանսիական համարժեքները հայկական բառակապակցությունների հետ համատեղելով: (օրինակ՝ *action* - գործողություն, *operations militaires* - զինվորական գործողություններ, *rester* - մնալ տանը, *redoubler* - մնալ երկրորդ տարին, կրկնել ուսումը և այլն)

Այս հոդվածում դժվարությունները թվարկելիս նպատակ են ունեցել (հատկապես նշանակությունները թվարկելիս) ամենապարզ ձևով ցույց տալ յուրաքանչյուր բառի օգ-

տագործման յուրահատկությունները: Կազմել յուրաքանչյուր բառի նշանակությամբ տարբեր նախադասություններ ըստ իրավիճակների:

Օրինակ *refuser, renoncer, se refuser* - տրվում է յուրաքանչյուր բառերի նշանակությամբ տարբեր նախադասություններ:

Անկասկած այս փոքր հոդվածով չեն կարող արծարծել բոլոր դժվարությունները, բայց ինչ-որ չափով ցանկացել են օգտակար լինել ֆրանսերեն լեզուն ուսումնասիրողներին: Օգտագործել են իմ մանկավարժական պրակտիկայում հանդիպած ամենագործածական բառերն ու բառակապակցությունները:

Հոդվածի նպատակներից մեկն էր նաև զարգացնել ուսումնասիրողների մոտ լեզվական հմտություններ: Օրինակների միջոցով ամրապնդել դրանք և կատարել վերլուծություններ: Յուրաքանչյուր օրինակ նպատակ ունի մշակել ամեն մի դժվարություն: Օրինակ *refuser, renoncer, se refuser* - այս բայերի համար բերվում են օրինակներ նախորդների օգտագործման յուրաքանչյուր դեպքի համար:

Մայրենի լեզվի լեզվական հմտությունները շատ ամուր պետք է լինեն, որպեսզի օտար լեզուն ուսումնասիրողը կարողանա հենվել մայրենի լեզվի գիտելիքների վրա և ամեն անգամ համեմատի օտար լեզվի հետ:

ДИДАКТИЧЕСКИЙ МАТЕРИАЛ ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ ВНЕКЛАССНЫХ ЗАНЯТИЙ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ В IX – X КЛАССАХ АРМЯНСКИХ ШКОЛ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКИ

Н. Карапетян

Прежде чем представить материал для проведения внеклассных занятий по русскому языку с использованием этнопедагогической лексики, отметим, что под последней следует понимать лексику русских переводов армянских народных сказок, легенд, преданий, пословиц, поговорок и загадок. Само понятие "этнопедагогическая лексика" указывает на наличие двух аспектов – этнического и педагогического. Под этническим аспектом понимается особенность лексики, касающейся армянского быта, культуры, обычаев, нравственных и моральных ценностей. Под педагогическим аспектом, в данном случае, следует понимать ценность данной лексики в плане воспитательного воздействия на учащихся.

Таким образом, образовательные и практические цели преподавания тесно связаны с их воспитательными функциями – осуществлением патриотического и нравственного воспитания.

Какие же позитивные моменты содержит предлагаемый нами материал? Прежде чем ответить на этот вопрос, напомним, что в программе обучения русскому языку в армянской (национальной) школе одной из главных задач преподавания является развитие речевой деятельности, составными компонентами которой являются: говорение, слушание, чтение и письмо.

Использование этнопедагогической лексики в процессе обучения русскому языку предполагается и на начальном, и на продвинутом этапах. На начальном этапе – это чтение и пересказ сказок, разучивание пословиц, поговорок, различного характера литературных заданий игрового плана и состязательного характера, организация инсценировок на внеклассных занятиях по русскому языку. На продвинутом этапе – это уже проведение тренировочных упражнений, упражнений творческого характера, написание сочинений на тему обычаев, традиций, быта и культуры, а также уклада жизни в армянской семье.

Таким образом, осуществляется плавный переход от простейших методов обучения к более сложным.

В данной статье мы представляем практический материал для начального этапа обучения. В дальнейшем предполагается разработка методики письменных

практических упражнений для продвинутого этапа обучения.

Одним из продуктивных методов усвоения лексики (в том числе и этнопедагогической) является чтение текстов. В методике преподавания языков вообще чтение рассматривается как прием обучения слушанию, произношению, говорению. Чтение как вид речевой деятельности играет в обучении языку существенную роль.

Согласно основной задаче обучения русскому языку в национальной школе, ведущее место должна занимать практика в речевой деятельности учащихся. Необходимую для речевой деятельности ситуацию и определяет текст для чтения, с анализа которого, как правило, и начинается речевая работа. Поскольку задачей объяснительного чтения является овладение русским языком на всех уровнях, один из критериев отбора текстов – наличие в тексте необходимого фонетического, лексического, грамматического материала.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ОТБОРА И ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА

А. Овсепян, А. Овсепян

В практике преподавания русского языка коммуникативный подход к процессу обучения общепризнан. Он находит свое отражение в принципе активной коммуникативности. Принцип активной коммуникативности является одним из ведущих методических принципов, который предполагает успешную реализацию основной цели изучения иностранного языка, заключающегося в умении пользоваться языком в его основной функции – быть средством общения в четырех видах речевой деятельности. С позиции принципа коммуникативности, обучение русскому языку понимается как обучение речи, общению и выражению мыслей.

Программа по формированию речевых навыков и умений определяется коммуникативными потребностями обучаемых. Проблема учета коммуникативных потребностей учащихся затрагивает все уровни учебного процесса. И на всех уровнях должно обеспечиваться комплексное, взаимосвязанное обучение языковым средствам и речевой деятельности. Н.М. Лариохина отмечает, что обучение языку и речи вне задач общения приводит к разрыву между лексико – грамматическим материалом и реальными коммуникативными потребностями учащихся в области аудирования, чтения, говорения и письма [1].

Принцип активной коммуникативности предполагает включение учащихся в социально – речевую реальность, проявляющуюся в определенных ситуациях общения.

Принцип ситуативности имеет задачу создания учебно – речевых ситуаций в естественных условиях. Речевая ситуация должна служить стимулом к речевому акту, направленному на удовлетворение потребностей в коммуникации.

Принцип ситуативности находит отражение как в отборе учебного языкового материала, так и в его предъявлении. Придуманный подбор ситуаций общения, соответствующих условиям и целям обучения, влияет на успешность обучения.

В процессе обучения необходимо обратить особое внимание и на создание проблемных ситуаций, содержащих задачи поискового характера.

В соответствии с принципом практической речевой направленности обучения языку значительную часть времени на занятиях русского языка следует отводить практической речевой деятельности. Речевая направленность как принцип обучения ориентируется на приобретение практических (речевых) умений и навыков в решении задач общения.

Методический принцип взаимодействия аспектности и комплексности в изучении языковых явлений понимается нами как совместное, взаимосвязанное усвоение 4-х основных видов речевой деятельности (слушание, говорение, чтение, письмо) на основе аспектной организации учебного материала, как овладение аспектами языка (фонетики, лексики, грамматики) с учетом их взаимодействия в структуре высказывания.

При обучении указанным аспектам языка и видам речевой деятельности на любом этапе необходимо исходить прежде всего из задач коммуникации. Ведь коммуникативная ориентированность учебного материала, его предъявление является общим требованием к процессу обучения в целом.

Практическая значимость и ценность предлагаемого материала во многом определяется его правильным выбором и организацией, его соответствием задачам реальной коммуникации. Проблематика этого материала должна ставить перед учащимися определенные задачи, заставляя их рассуждать, анализировать, т.е. активизировать мыслительную деятельность, что делает более эффективным процесс обучения рассматриваемому виду речевой деятельности на русском языке.

Литература

1. Лариохина Н.М. Лингвистическая и коммуникативная компетенции в практическом курсе русского языка. М: 1986, 50с.

ИЗУЧЕНИЕ ИДИОМ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В. Амирян

Изучение фразеологизмов приобретает все большее значение в практике преподавания. Идиомы все больше привлекают к себе исследователей языка.

Необходимость изучения слов не изолированно, а в присущих им сочетаниях признается всеми преподавателями иностранных языков как в нашей стране, так и за рубежом. Особое место в практике преподавания занимают глагольные сочетания, так как в глаголе, более чем в какой – либо другой части речи, наблюдается многообразие форм словосочетаний и взаимозависимость значения глагола и структуры словосочетания.

В основе всех пособий и справочников, как и в основе данной работы, лежит убеждение, что овладение иностранными языками и, в особенности, овладение навыками устной речи невозможно без овладения основными структурами словосочетаний, присущими изучаемому языку.

“Проявление своеобразного” – это наиболее точный перевод греческого слова (идиомы).

Идиомы – это такие сочетания слов, которые характеризуются метафоричностью, они стилистически окрашены и отличаются выразительностью.

Большинство авторов за основу определения и классификации фразеологизмов принимают несоответствие их общего значения сумме значений составляющих компонентов, другие фиксируют их семантическую целостность, третьи – метафоричность, образность и т.п.

Использование идиом позволяет языку отстаивать свою самобытность, не походить на выражения, которые преобладают, т.е. широко распространены в языке.

Акцентирование на семантическую, морфологическую, грамматическую и синтаксическую ограниченность фразеологизма вряд ли сможет способствовать запоминанию той или иной фразеологической единицы (ФЕ). Иллюстрирование этих идиом – попытка предоставить наглядный материал для их более легкого запоминания.

Конечно же, лишь незначительная часть большого количества фразеологизмов может быть выражена графически. Рисунки можно сделать как серьезными, так и с оттенком юмора, иногда в помощь могут прийти символические сцены и фигуры.

Предлагаемое упражнение состоит из основной идиомы, одного или двух определенных, иллюстрированных предложений с парафразами, синонимичных выражений и функционального употребления идиоматического выражения.

Графическое представление материала вызывает любопытство, которое, в свою очередь, подкрепляется определениями и иллюстрированными предложениями. Последнее, вместе с парафразами, обеспечивают контекстуальное применение оборота. Синонимичные выражения разнообразят, обогащают имеющиеся языковые средства.

В самом конце рекомендую привести в пример другие идиоматические выражения с тем же основным компонентом оборота.

Рассмотрим следующий пример:

<i>lose one's temper</i>	–	<i>Definition</i>
(fly, get into temper)		• fail to keep temper under control; to get angry, lose control of oneself in anger.
		• выйти из себя, разозлиться, потерять самообладание.

[рисунок]

Illustrative sentences:

• Now he lost his temper at Baby, resenting her cold rich insolence. (S.Fitzgerald "Tender is the Night").

Но Бэби возмутила его своим хладнокровным нахальством богачки.

(*Paraphrase:* He got angry as he didn't approve of her insolent nature.

• Because her boss criticized her so much, she finally lost her temper and quit her job).

(*Paraphrase:* Repeated criticism made her so angry that she resigned).

Related expressions:

(синонимичн. выр.)

blow a fuse	fly off the handle	} • to lose one's temper; become very or violently angry.
blow a gasket	flip one's lid	
blow one's stack	hit the ceiling	
blow one's top	loose one's cool	
blow up		

Functional Activity: I. Use the idiom and related expressions to express the following:

I. Disappointment. 2. Sorrow. 3. Disagreement. 4. Surprise (the beginning of the utterances is given).

II. Ask students under what circumstances they lose their temper.

Other idioms with "temper"

1) control (hold, keep) one's temper - • сдерживаться, владеть собой, оставаться спокойным, проявлять выдержку.

What a damned fool I was! Why didn't I keep my temper?

Какая же я была дура! Почему я не сдержала себя?

2) out of temper [explanation and example]

3) put smb. out of temper

4) quick (short) temper

5) recover (regain) one's temper.

Этимология того или иного сочетания может сыграть немаловажную роль в быстром запоминании фразеологической единицы [pass the buck; tough nut to crack; wash one's hands of; play a trump card].

Литература

1. Dean Curry "Illustrated American Idioms". Washington 1994.

2. Scott Fitzgerald. "Tender is the Night".

3. Mednikova E.M. "Seminars in English Lexicology", 1978.

4. Ожегов С.И. О структуре фразеологии. – М.: 1957.

5. Ladislav Zgusta. Manual of Lexicography, pp. 154-155.

6. James B. Greenough, George L. Kittredge. Words and their ways in English speech, Chapter 9.

7. Eric Partridge. A Dictionary of Cliche's, Introduction.

8. H.W.Fowler. A Dictionary of Modern English Usage, p. 251.

О СПЕЦИФИКЕ РАБОТЫ С ЛЕКСИЧЕСКИМИ СИНОНИМАМИ НА ПРИМЕРЕ ТЕХНИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ

Л. Аконджания, А. Органеян

Студент-нефилолог, окончив вуз, должен владеть языком своей специальности, уметь читать и понимать специальную и научно-популярную литературу, воспроизводить прочитанное, вести диалог на профессиональные темы.

Основной коммуникативной единицей в настоящее время признается не изолированное предложение, а текст, так как только в тексте раскрывается конкретная коммуникация [1].

В техническом вузе такими текстами должны быть целенаправленные тексты, т.е. не с ориентацией на научный язык вообще, а с учетом языка конкретной специальности.

Как известно, понятие "научный язык" связано с понятием "стиль языка". Стилистическая дифференциация наблюдается на всех уровнях языка. Одним из богатейших средств стилистической выразительности речи является синонимия, так как с синонимией связана возможность выбора одного из ряда возможных языковых средств, наиболее подходящего в данном контексте.

Работа с рядами синонимов предполагает умение употреблять слова в определенном стиле речи. Нами разработана целая система упражнений, которая наглядно говорит о характерной для научной речи предельной точности выражения и терминированности.

Подбирая синонимы к словам, составляя синонимичные пары и ряды, студенты одновременно определяют принадлежность слова к тому или иному стилю речи. Такая работа вырабатывает важный стилистический навык – умение разграничивать синонимы, выбирать из них наиболее уместные и нужные в данной ситуации.

Особый интерес вызывают однокорневые лексические синонимы типа "накопитель" и "скопитель", "загружать", "погружать", работа с которыми, с одной стороны, развивает навыки словообразования, с другой – формирует умение правильно использовать изучаемые слова в контексте.

Лексическая синонимия тесно связана с явлением полисемии. В этой связи важно не только привести все значения слов, но и указать на однозначность слова в научном, специальном тексте при его многозначности в общелитературном языке.

Работа с рядами синонимов, которые образуются на основе многозначности слова – доминанты, способствует, как показывает практика, обогащению словарного запаса студентов, поскольку запас слов увеличивается не только путем усвоения новых слов, но и за счет выявления новых значений слов. При работе с многозначными словами полезно не только привести все значения слов, но и указать на однозначность слова в научном, специальном тексте при его многозначности в общелитературном языке.

Работа по развитию речи на основе лексической синонимии только в том случае принесет желаемые результаты, если будет проводиться целенаправленно и систематически.

Литература

1. Кошланский Г.В. Контекстная семантика.-М.: Наука, 1980.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ АРМЯНСКИХ ФАМИЛИЙ В РУССКОЯЗЫЧНОЙ СРЕДЕ

К. Маркарян

В каждом языке личные имена составляют значительную часть разряда имен любого языка, отличается от системы его нарицательных не только составом лексем, но и моделями, в соответствии с которым образуются имена. Армянская антропонимическая модель двучленна, т.е. состоит из имени и фамилии.

Во многих языках личные имена преимущественно заимствованы. Адаптация иноязычного слова системой принимающего языка может вызвать изменения на любом уровне-семантическом, морфологическом, чаще всего фонетическом. При заимствованиях имен собственных очень часто выпадают звуки, даже те, которые есть и в языке принимающем. В первую очередь попадают «под сокращенье» звуки в непривычных для принимающего языка позициях и сочетаниях.

Русские написания армянских фамилий, в которых возможна замена букв, делятся на фонетические и гиперкорректные. Фонетические написания соответствуют орфоэпическим нормам русского литературного языка. Гиперкорректные написания соответствуют морфологическому принципу русской орфографии. Таким образом, при русской передаче армянских фамилий источником интерференции становятся как произносительные, так и орфографические нормы русского литературного языка. Значительное число фонетических написаний отражает явление аканья, т.е. появление а на месте о. Явление аканья более последовательно отражается на письме при передаче гласных первого предударного слога и менее регулярно — при гласных второго предударного слога: Мамджян /вместо Момджян/, Качарян /вместо Кочарян/.

С русской адаптацией армянских фамилий связана противоположная тенденция--замена а на о. Написания с о вместо а--это гиперкорректные, т.е. ошибочно «исправленные» написания, по существу представляющие собой графические искажения. Они отражают объективно существующую в русском языке тенденцию: при передаче непроверяемых безударных гласных из двух возможных букв /а или о/ отдавать предпочтение букве о: Аслаян>Аслоян, Авдалян>Авдолян.

Фонетическая интерференция русского языка действует и в отношении гласных [е] и [и], однако затрачивает их в меньшей степени, чем гласные [о] и [а]. В подавляющем большинстве случаев преобладает замена и на е, т.е. армянские фамилии записываются в строгом соответствии с существующей в русской орфографии тенденцией: при передаче непроверяемых безударных гласных, следующих за мягкими согласными, чаще использовать букву е, а не и: Асмриян>Асмерян, Демирчян>Демерчян.

Определенное, строго ограниченное варьирование, наблюдающееся в русских написаниях армянских фамилий, не вызывает разрушения фамилии и сохраняет единство ее звучания.

В русской среде часто отмечаются изменения и морфологического характера. В формах с русским суффиксом -ов происходит перераспределение ударения как по слогам, так и по морфемам. В армянском языке ударение всегда падает на конечный слог, в русском языке оно чаще всего тяготеет к центру и, таким образом, в производных словах обычно остается на том же слоге, что и в производящих: Авак-Аваков, но Ава [К'·а'н].

К ПРОБЛЕМЕ ОТЧУЖДЕНИЯ МОЛОДЕЖИ ОТ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА

А. Кочикян

Среди актуальных проблем современности важное место занимают вопросы включения молодежи в социальную жизнь через занятия физической культурой и спортом.

Социальная природа человека выражается прежде всего в его потребности совершенствования личности, своего организма, восстановления его методами физической культуры и спорта.

В наши дни, когда фундаментальные пропорции общества нарушены, когда развиваются и углубляются противоречия, кризис переживают все сферы жизни общества, в том числе и спорт.

Коммерциализация спорта больно ударила прежде всего по социально-незащищенной части общества - молодежи.

Неимоверная политизация всех сфер отодвинула на задний план занятия физической культурой и спортом, привела к обесцениванию человеческой жизни, его здоровья, гармонии тела. В этой ситуации молодежь отчуждена от спорта.

В занятиях физической культурой и спортом органически соединяются личность и её деятельность, поэтому важен не только процесс физического совершенствования, но и полноценная трудовая деятельность. Физическое совершенствование - это не столько биологический, сколько социальный процесс.

Невозможность влияния на ход исторических событий стала причиной глубоких потрясений в мышлении и поступках. Распространяется всеобщий нигилизм и скептицизм.

Указанные явления, как всеобщее отрицание смысла существования и ценностей, охватили молодежную сферу. Это - результат отчуждения от экономики, нравственности, культуры, как физической, так и духовной. Митинговые страсти, бессдельная активность, не имеющие под собой объективной, материальной основы, приводят к отчуждению молодежи от культуры и спорта.

Поэтому поиск и внедрение новых форм, методов и средств повышения эффективности физического воспитания имеют первостепенное значение. Демократизация и гласность нашего общества не обошли и существенно изменили студенческую среду. Студенты стали более демократичными, свободолюбивыми, самостоятельными.

Они сами хотят участвовать в процессе перестройки, в том числе и вузовского физического воспитания. Им не подходит система жесткого регламентирования, строгое административное с приказными формами управления, они хотят, чтобы с ними считались, хотят больше внедрять студенческое самоуправление.

Поэтому нужен принципиально новый подход к работе со студентами, нужно изучать и учитывать интересы студентов к физическому воспитанию, научиться опираться на их сознание, уметь ненавязчиво направлять его.

Для повышения качества и эффективности физического воспитания студентов на современном этапе можно рекомендовать: изучение, поиск и разработку методов развития интересов, мотиваций и сознательного отношения студентов к занятиям физическими упражнениями; изучение и обобщение существующих, поиск, апробирование и внедрение новых форм и методов учебной и физкультурно-массовой работы в вузе; разработку и внедрение системы самостоятельных занятий студентов, расширение сети клубов по спортивным интересам; формиро-

вание новых взаимоотношений преподавателей со студентами с учетом демократических преобразований в стране; переориентацию процесса физического воспитания с контрольно-тренировочного на учебно-методический; передачу отдельных организационно-управленческих функций внеурочными формами работы студенческому самоуправлению.

ՄԱՐԶՈՒՄԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅԻ ԾՐԱԳՐԱՎՈՐՄԱՆ ՍՈՂԵԼԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ ՑԻԿԼԻԿ ՄԱՐԶԱԶՆԵՐՈՒՄ

Խ. Սանոսյան

Մարզումային գործընթացի արդյունավետությունը ուղղակի կերպով կախված է նրա ճիշտ կառավարման (պլանավորման և իրագործման) տեխնոլոգիայից: Ցիկլիկ մարզաձևերում սպորտի տեսության կողմից առաջարկվել և կիրառվում են մարզումային գործընթացի կառավարման տեխնոլոգիաներ, հիմնված անհատականից դեպի ընդհանրացվածը ճոտեցման վրա (Լ.Պ. Մատվեն, Ա.Պ. Նովիկով, Վ.Ե. Պլատոնով, Ե.Կ. Օզոլին, Ս.Ս. Վայցեխուկսկի, Ի. Տեր-Յովհաննիսյան և ուրիշներ): Որպես մարզումային գործընթացի կառավարման արդյունավետության բարձրացման ուղի 3.Վ.Վերխուշանսկու, Վ.Վ. Բոյկոյի և ուրիշների կողմից առաջարկվել է կիրառել կառավարման սխեմաներ հիմնված ընդհանուրից դեպի անհատականը մոտեցման կամ քիչ ընդհանրացվածի գաղափարի վրա: Ասվածը վերաբերում է մարզման ծրագրավորման տեխնոլոգիային: Դա հնարավոր է, քանի որ կիրառվող տեխնոլոգիաները հիմնված էին մարզումային ժանրաբեռնվածության և օրգանիզմի վերականգնման օրինաչափությունների վրա, կարճ ժամանակահատվածում, իսկ այժմ կարելի է կանխատեսել մարզիկի վիճակը երկարատև ժամանակահատվածներում: Նկատի առնելով այդ պրոբլեմի արդիականությունը, նպատակ դրվեց մշակել ցիկլիկ մարզաձևերում ուսումնամարզական գործընթացի ծրագրավորման իմիտացիոն մոդել, որը կոյուրացնի մարզման ծրագրավորման գործընթացի իրագործումը՝ լրացնելով վերջինի բացակայությունը: Ուսումնասիրելով մարզման գործընթացի պլանավորման և ծրագրավորման գոյություն ունեցող սխեմաները, հաշվի առնելով նրանց թերի կողմերը, բերենք մշակվող ծրագրավորման նոր տեխնոլոգիայի հիմնական բաղկացուցիչ մասերը:

1. Մարզիկի ելակետային մակարդակից արդյունքների աճի կանխատեսում երկարատև ժամանակահատվածներում մարզման ժամանակակից մեթոդների կիրառման պայմաններում;
2. Նպատակային ցուցանիշների հաշվարկում;
3. Վարժեցողական վեց տեսակ վարժությունների ցուցանիշների հաշվարկում աշխատանքի հզորության տարբեր մեծությունների ժամանակ;
4. Օրգանիզմի մարզումային ժանրաբեռնվածությանը ընտելանալու հնարավորությունների սահմանների հաշվառում;
5. Մարզումային ժանրաբեռնվածության ռեժիմների հաշվարկում հիմնվելով նորմալ բաշխման կորի օրինաչափություններին վրա;
6. Մարզման գործընթացի ալգորիթմի մշակում:
 - 6.1. 3-դ կետում նշված վարժությունների տարածքների մասնատումը՝ ելնելով կենսաքիմիական մեխանիզմների աղբյուրների հզորության և ծավալային գոտիների ժամանակահատվածներից [Սմիրնով Ս.Ս. 1991];
 - 6.2. դիմացկունության գնահատման մեթոդիկայի կիրառումը էներգետիկ մեխանիզմների բաղկացուցիչ աղբյուրների հատվածում [Սանոսյան Խ Ա., Ղոչիկյան Ա.Ա., Առաքելյան Ա.Ս. 1998, 1999];
 - 6.3. Մրցարշավի առանձին հատվածների արագությունների (նայիր 6.1. կետը) և վերջնական արդյունքի մոտեցման օպտիմալ փոխկապակցումը ցիկլիկ մարզաձևերում, ելնելով մարզու մկանային գործունեության էներգամատակարարման յուրահատկություններից;
7. Մարզումային գործընթացի տարեկան պլանի կառուցում;

8. Առաջարկված մեթոդների մաթեմատիկական ծրագրավորում համակարգչի համար: Սողելի բաղկացուցիչ մասերը կներկայացվեն մշակման և փորձարկման հետ զուգահեռ:

Տվյալ ուղղությամբ ձեռքբերումները ներկայացված են 3ՊՖԿԻ-ի 1996-98, 2000 և 3ՊՖԶ-ի 1998 - 2000 թ.թ. տարեկան գիտաժողովների նյութերում, ավանդադրված են 3այԳՏԼԳԳԻ 1998 թ-ին. թիվ 64, թիվ 65 նյութերով, և 1999 թ. N 4 ՉՈԿՂԽ հանդեսում, ինչպես նաև 2000թ. ներկայացված է հայտ պետությունից ֆինանսավորում ստանալու համար:

3ՊՖԶ-ՈՒՄ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՏԵՍԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ա. Ղոչիկյան, Խ. Սանոսյան, Ա. Գալստյան, Յու. Բաբայան, Ս.Կակոյան, Վ. Ղոչենկո, Ա. Սարյան, Մ. Խոջոյան

Մարմնակրթության եվ սպորտի առարկայի տեսական մասի կառուցվածքային առանձնահատկությունը մշակվել և ներկայացվել էր 1999թ.-ին 3ՊՖԶ-ի գիտաժողովում:

Հաջորդ քայլն այն էր, որ համաձայն թեմաների ուղղվածության (վերջինի բաշխվածությունը ըստ կիսամյակների ելնում էր դասընթացի ընդհանուր գաղափարից) պետք էր մշակել և լուսաբանել դրանք: Ընդհանուր տեսական մասը մշակվում էր ամբիոնի կողմից, լրացվելով դասավանդող դասախոսների կողմից: Մարզաձևը լուսաբանող ուղղությունը մշակվում էր կոնկրետ մարզաձևի դասախոսների կողմից ամբիոնի հակոդության պայմաններում:

Որպես օրինակ ներկայացվում է 1-ին կուրսի երկու կիսամյակների ընդհանուր և սպորտի տեսության դասընթացների ուղղությունների լուսաբանումը լողի մասնագիտացման օրինակով:

1 կուրս 1 կիսամյակ

Ֆիզիկական դաստիարակությունը "ԲՈՒՅ" ուն:

1. Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի կառուցվածքային կազմակերպումը Հայաստանի Հանրապետությունում:
2. Ֆիզիկական դաստիարակությունը բուհերում 3ՊՖԶ-ի օրկնակով:
- 2-1. Ուսանողության ֆիզիկական դաստիարակության խնդիրները:
- 2-2. 3ՊՖԶ-ում ֆիզիկական դաստիարակության կազմակերպման ձևերը (մարզական մասնագիտացված խմբեր, մարզական կատարելագործման խմբեր, հատուկ բուժական խմբեր, բուժական ֆիզկուլտուրայի խմբեր, Ֆակուլտատիվ պարապմունքներ, մասսայական առողջարարական, ֆիզկուլտուրայի և սպորտի միջոցառումներ 3ՊՖԶ-ում, 3ՊՖԶ-ի մարզական առողջարարական ճամբարներ, ինքնուրույն պարապմունքներ կամավոր սկզբունքներով):
3. Ֆիզիկական դաստիարակության առարկայի նորմատիվային պահանջները և ուսանողի պարտականությունները:
4. Մարզական ակումբի և այլ հասարակական կազմակերպությունների դերը ֆիզկուլտուրայի և սպորտի բնագավառում:

Բժշկական հսկողության կազմակերպումը բուհում:

1. Բուժակողության նպատակը և խնդիրները:
2. Բուհում բուժական հսկողության ձևերը:
3. Բժշկական խմբերը - անցկացման ժամկետները:
4. Բժշկական քննության ծրագիր. անամնեզ, արտաքին հետազոտում, անտրոպոմետրիկ չափումներ, նյարդային, սրտանոթային, շնչառական, որովայնի և այլ համակարգերի հետազոտում, ֆունկցիոնալ հետազոտում ֆիզիկական ժանրաբեռնվածության հետ:
5. Սպորտային մարզումների, մրցումների և այլ միջոցառումների պայմաններում, այդ թվում սպորտային առողջարարական ճամբարների բուժապասարկման ապահովում:
6. Մարզական վնասվածքների կանխում և առաջին բուժ օգնություն:
7. Բժշկական ինքնավերահսկում:

Ընտրված մարզածիկ պատմական ակունքները և տեխնիկայի զարգացումը և կայացումը, մրցումների կանոնադրությունը, մարզական գույքը, անվտանգության և հիգիենիկ պահանջները:

1. Լողի զարգացման պատմական ակունքները և նրա զարգացումը Հայաստանում:
- 1-1. Կրող կրծքի վրա (ազատ ոճ) մարզական լողաոճի զարգացումը և կայացումը որպես լողորդի, ջրի դիմադրության իջեցման ուղի:
- 1-2. Բրաս լողաոճի զարգացումը և կայացումը:
- 1-3. Կրող մեջքի վրա պատմական զարգացումը և կայացումը:
- 1-4. Բասերֆլայ (դելֆին) լողաոճի կայացումը:
- 1-5. Լող տեխնիկական միջոցների օգտագործումով, ստորջրյա կողմնորոշում, ստորջրյա արագային ձևեր, ստորջրյա հրաձգություն, ստորջրյա լուսանկարում:
- 1-6. Կիրառական լող, ջրագնդակ, ջրացատկ, սինխրոն լող:
2. Լողի մրցումների կանոնադրությունը
- 2-1. Նախկին միութենական դասակարգումը և Հայաստանի լողի դասակարգումը: Կարգային պահանջներ:
- 2-2. Տարիքային խմբեր, տարածություններ և մրցումների ձևեր:
- 2-3. Մրցումային հանձնաժողովի կազմը և նրանց պարտականությունները: Մեկնարկներ, դարձեր, մրցատարածքի անցման կանոնները տարբեր լողաոճերում:
- 2-4. Լողի մրցումների անցկացման առանձնահատկությունները, մրցումների կանոնադրությունը սկզբնական կոլեկտիվներում, բաղաբային, հանրապետական, միջազգային և այլն: Մարզական կառույցներ (գույք):
- 2-5. Լողավազանների դասակարգումը և նրանց կառուցվածքային առանձնահատկությունները:
- 2-6. Անվտանգության և հիգիենիկ պահանջներ:

Լ կուրս II կիսամյակ

1. Մարմնակրթության և սպորտի բնագիտական հիմունքները: Մարդու օրգանիզմը – ինչպես միասնական կենսաբանական համակարգ, նյութափոխանակություն:
 2. Էներգիայի աղբյուրների բնութագրումը:
 3. Արյան շրջանառության համակարգը և նրա դերը:
 4. Սրտանոթային համակարգի աշխատունակության գնահատման մեթոդները:
 5. Շնչառական համակարգի կառուցվածքը և նրա դերը:
 6. Շնչառական համակարգի գնահատման մեթոդները:
 7. Մարդու ներքին օրգանները և այլ համակարգերը:
 8. Հենաշարժողական համակարգը և նրա դերը:
 9. Շարժողական ակտիվության ֆիզիոլոգիական հիմունքները:
 10. Շարժողական ունակություններ և կոորդինացիա:
 11. Մարդու շարժողական հատկությունները և դաստիարակման մեթոդները:
 - 11-1. Արագաշարժությունը և նրա դաստիարակման մեթոդիկան:
 - 11-2. Ուժը և նրա դաստիարակման մեթոդիկան:
 - 11-3. Դիմացկունությունը և նրա դաստիարակման մեթոդիկան:
 - 11-4. Ճարպկությունը և նրա դաստիարակման մեթոդիկան:
 - 11-5. Եկունությունը և նրա դաստիարակման մեթոդիկան:
 12. Հոգնածությունը և ընտելացում (ադապտացիա):
- Առաջարկված ուղղությունների նման բաշխումը և լուսաբանումը հնարավորություն է տալիս ուսանողին նախատեսված սուղ ժամանակահատվածում և անհատական աշխատանքի շնորհիվ լիարժեք ըմբռնել առարկայի տեսական մասը պահպանելով նրա միասնականությունը:

АДАПТАЦИЯ ОРГАНИЗМА К МЫШЕЧНЫМ НАГРУЗКАМ КАК ОСНОВА ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ

А. Кочикян

Влияние на организм физической нагрузки как на занятиях по физ. воспитанию, так и при участии в спортивных соревнованиях определяется по степени вы-

зываемого физиологического напряжения организма - стрессовой реакции. Связанная со стрессом адаптация организма, а в дальнейшем при систематической тренировке развитие тренированности сопряжены с вовлечением определенных метаболических процессов.

В настоящее время имеется достаточно данных о функциональном состоянии гормональных систем и, в первую очередь, симпатoadреваловом и гипоталамо-гипофизарно-надпочечниковом примышечном стрессе. Формирование процесса адаптации и тренированности при двигательной активности представляется сложной перестройкой нервной и эндокринной систем с привлечением многих других органов. Таким образом, стресс представляет собой неспецифический компонент адаптации, который играет мобилизирующую роль, обуславливает обеспечение энергетических и пластических ресурсов для специфической адаптивной перестройки организма. Возникает новое представление о стрессовой реакции как главном факторе адаптации в процессе жизнедеятельности, а принцип определения адаптации исходит из представления о способности организма. Отсюда следует понятие о норме здоровья, как оптимальном состоянии организма, при котором обеспечивается максимальная адаптация. Поэтому физическую культуру, как следствие профилактики заболеваний, охотно зачисляют в разряд помощников медицины. И небезосновательно, хотя, разумеется, нельзя видеть в мышечной деятельности чуть ли не панацею от всех бед. Но все же при разумном подходе к применению физических упражнений они являются, бесспорно, хорошим подспорьем для укрепления здоровья и повышения работоспособности.

В связи с этим необходимо укреплять научные основы физической культуры. Помимо глубоких исследований функции здорового организма, его возможностей, она должна сформулировать наши представления о жизни без болезней как целостную систему, и на основе этого предложить единую методологическую основу физического поселения, в частности студенчества.

ՄԱՐԶՈՒՄԱՅԻՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԱՃԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒ ՆԸ ԵՎ ՆՐԱ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՅԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ ՑԻԿԼԻԿ ՄԱՐԶԱԶԵՎԵՐՈՒՄ

Խ. Սանոսյան

Մարզումային գործընթացի կառավարման, պլանավորման և իրագործման արդյունավետությունը ուղղակի կերպով կախված է մարզիկի արդյունքների աճի ճիշտ կանխատեսումից: Մարզման ժամանակակից մեթոդների կիրառման պայմաններում արդյունքների աճի ճիշտ կանխատեսումը հնարավորություն է տալիս պլանավորել և հաշվարկել իրական արդյունքները, օրգանիզմի պատրաստվածությանը համապատասխան ցուցանիշները և բեռնվածությունը:

Նկատի առնելով այդ պորբլեմի արդականությունը խնդիր դրվեց ուսումնասիրել և առաջարկել ուղիներ, որոնք կնպաստեն այդ գործընթացի կատարելագործմանը:

Գրականության ուսումնասիրությունը, սեփական փորձի ընդհանրացումը ի հայտ բերեց, որ սպորտի դասական տեսության մեջ, Լ.Պ.Մատվեև և ուրիշներ, արդյունքների աճի փոփոխման դիմամիկան տրվում է պարաբոլայի կորին համապատասխանող օրինաչափության տեսքով՝ աճ, կայունացում և անկում: Նման ձևով արդյունքների փոփոխմանը համապատասխան բեռնվածության պլանավորումը հանգեցնում է անճշտությունների և մարզիկի ավելորդ բեռնվածությանը, որը բացասականորեն կանդրադառնա աճող օրգանիզմի վրա և կկարճեցնի բարձրորակ մարզիկների երկարակեցությունը սպորտում:

Նման կորը, արտահայտելով օրգանիզմի և արդյունքների դրսևորման միջին դիմամիկան, չի բավարարում արակտիկայի պայմաններին, քանի որ հարթեցնում է և ծածկում օրգանիզմի անհամաչափ (զետեռոխոն) զարգացման օրինաչափությունները: Այսինքն, եթե սկսնակ մարզիկի արդյունքների աճը կատարվում է համեմատաբար հավասարաչափ

մինչև որոշ մակարդակ (տարիք և պատրաստվածություն) մարզումային գործընթացի բաղկացուցիչների հաշվին (տեխնիկական, տակտիկական, ընդհանուր և հատուկ ֆիզ-պատրաստվածության գործոնների) հարթելով (զետեռոխոն) անհավասարաչափ զարգացման օրինաչափությունները, բարձրորակ մարզիկների մոտ գոյություն ունի արդյունքների աճի պարբերականություն: Վ.Վ. Շապոշնիկովայի (1989) ղեկավարությամբ կատարված ուսումնասիրությունները ցիկլիկ մարզածներում բարձրորակ մարզիկների մոտ ի հայտ են բերել արդյունքների աճի հետևյալ պարբերականությունը: Եղանակաբանաց մոտ երեք տարի (1 տարի աճ, 2 տարի անկում) և կանանց մոտ երկու տարվա (1 տարի աճ, 1 տարի անկում): Նույն հեղինակները նշում են, որ կանանց մոտ կարող է դրսևորվել տղամարդկանց բնորոշ զարգացման պարբերականությունը և հակառակը: Գրականության ուսումնասիրությունը հանգեցնում է այն եզրակացության, որ օրգանիզմի անհամաչափ զարգացման օրինաչափությունները համապատասխանում են զարգացման դրսևորման կորածն զաղափարին, որը հիմնավորված է Ն.Ա. Աղաջանյանի և այլ հեղինակների կողմից: Կորի մաթեմատիկական բնութագրումը տրվել է Ն.Պ.Օրանսկու (1983), Ռ.Ռ. Գյուլբուգյանի (1997) և ուրիշների կողմից և կիրառվել է տարբեր կենսաբանական պարբերականությունները մաթեմատիկորեն արտահայտելու համար:

Արդյունքների աճի կանխատեսման գործընթացի կատարելագործման ուղիներից մեկն է կորի մաթեմատիկական բնութագրման կիրառումը: Համաձայն մեր պահանջներին և խնդիրներին՝ հարց է առաջանում ընթերցելի կորի ընտրման և ձևափոխման, ելնելով մարզիչների համար պարզության տեսակետից: Կորը պետք է կառուցվի հիմնվելով հետևյալ օրինաչափություններին.

1. Կոնկրետ մարզածին բնորոշ առավելագույն արդյունքների բարենպաստ տարիքային հատվածները;
 2. Արդյունքների աճի տարիքային պարբերությունը կոնկրետ մարզածի առաջատար մարզիկների մոտ;
 3. Ֆիզիոլոգիական պրոցեսների պարբերականության փոփոխման կանխատեսումը և նրանց մոդելային (թվային) ժամանակային ցուցանիշների դուբլերումը և հաշվառումը տարբեր սեռի ներկայացուցիչների մոտ;
 4. Տարիքը, մարզածն և այլ ձևով զբաղվելու ընդհանուր ժամանակը, արդյունքների աճի դինամիկան մինչ ելակետային արդյունքների հետազոտման պահը;
 5. Արդյունքների աճի կանխատեսման կորի կառուցումը կոնկրետ անհատի համար հիմնվելով 1-4 կետի տվյալներին;
 6. Արդյունքների փոփոխման կանխատեսման և նրանց համապատասխան բաղկացուցիչների մակարդակի մաթեմատիկական մոդելավորումը (հաշվարկը) անհատի համար:
 7. Կանխատեսման արդյունքների համեմատումը միջազգային մրցումների օրացուցային պլանի հետ և հարկ եղած դեպքում բեռնվածության փոփոխման շնորհիվ նրանց ժամկետի փոփոխումը՝ օրգանիզմի հնարավորություններից ելնելով:
- Հաշվառման և կորի կառուցման օրինակը կներկայացվի զեկուցման ընթացքում:

Գրականություն

1. Агаджанян Н.А., Н.Н.Шабатура. Биоритмы, Спорт, Здоровье.: М., ФиС, 1988, 208 с.
2. Агаян С.С., Гюлбугаян Р.Р., Багдасарян Р.А. Динамическая модель описания периодических процессов, ее применение в электрических цепях и биоритмологических исследованиях // Лаборатория хронобиология и хронопатологии ЕГМИ Армении, Отдел "Вычислительных методов в систем цифровой обработки изображений" института проблем в информатике и автоматизации АН Армении. Ереван 1990, 69с.
3. Гюлбугаян Р.Р., Кочарян С.П., Даллакян В.Л. Динамическая модель биоритмологических исследований в применении к проблеме витального цикла. / В сб. научных трудов Ер.ГМУ. Том 2. Ереван 1997. с 227 - 229.
4. Теория и методика физического воспитания: Учебник в двух томах/Под ред. А.П.Матвеева и А.Д.Новикова.-Т.1 -М.: ФиС, 1976.- 304 с., Т.2 -М.: ФиС, 1976.-256 с.,
5. Оранский Н.Е., Бочков В.Г. Математическое описание законно-мерностей временных характеристик живой системы. Применение математических методов в решении математических задач. Свердловск, 1983, с 8 - 10.
6. Шапошникова В.И. Индивидуализация в прогнозе в спорте. М.: ФиС, 1984. - 159 с., - (Наука - спорту)

ԾԱՆՐԱՄԱՐՏԻ ԾԱՆՐ ՔԱՇԱՅԻՆ ԱՏԼԵՏՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԱՃԻ ԴԻՆԱՄԻԿԱՆ ԱՇԽԱՐԴԻ ԱՌԱՋՆԱՌԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ (1898-2000թ.թ.) ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՑԵՏԱԳԱՎ ԿԱՆԽԱԳՈՒՇԱԿՈՒՄԸ

Ա. Դոշիկյան, Գ. Վանեսյան, Ռ. Այվազյան

1898թ. Վիեննայի աշխարհի առաջնության հաղթող Վ.Տյուրկը (Ավստրիա) երկու ձեռքով հրեց 150,8 կգ և սեղմեց 127,5 կգ ծանրաճողը: 1905թ. Բեռլինի առաջնության հաղթող Ի.Շթեյնբախը (Ավստրիա) քառամարտում ցույց տվեց 415 կգ, իսկ հրում վարժությունում՝ 160 կգ: 1910թ. Ի.Գրաֆլը (Ավստրիա) քառամարտում ցույց տվեց 460 կգ արդյունք, հրում վարժությունում՝ 170 կգ, իսկ ծանր քաշի հաղթող Ջ.Դեվիսը (ԱՄՆ, 1947թ.) եռամարտում այդ ցուցանիշները հասցրեց 455 կգ և հրեց 175 կգ: 1945թ. Վիեննայի առաջնությունում Ն.Շեմանսկին եռամարտում ցույց է տալիս 487,5 և 187,5 կգ արդյունքները:

Աշխարհում առաջինը եռամարտում 500 կգ-ի սահմանագիծը անցավ Պ.Անդերսոնը (ԱՄՆ, 1955թ.) ցույց տալով 512,5 կգ և դրանով նոր դարազուլիս բացեց ծանրամարտի տարեգրության մեջ, բացառելով մարդու հնարավորությունների մասին եղած մշուշոտ պատկերացումները:

1961թ. Վիեննայի առաջնությունում Յու.Վլասովը եռամարտում և հրում վարժությունում ցույց տվեց համապատասխանաբար 525կգ և 190կգ (1960թ. Հոռնի օլիմպիական խաղերում եռամարտում նա ցույց էր տվել 537,5կգ): Իսկ 1965թ. Յու.Վլասովը այդ ցուցանիշը հասցրեց 557,5 կգ-ի, իսկ հրում վարժությունում՝ 210 կգ: Լ.Շաբոտինսկին (ԽՍՀՄ) այն բարձրացրեց մի նոր աստիճանի եռամարտում՝ 567,5 կգ և հրում վարժությունում՝ 217,5 կգ: 1969թ. Վարշավայի առաջնությունում Ջ.Դյուրը (ԱՄՆ) ցույց տվեց 577,5 կգ: Ի դեպ, նշենք, որ Յու.Վլասովը նույն թվականին ցույց էր տվել 580 կգ, Լ.Շաբոտինսկին այն դարձրել էր 590 կգ, և արդեն ոչ ոք չէր կասկածում, որ շուտով կգրոհվի 600 կգ:

1970թ. Վ.Ալեքսեևը աշխարհում առաջինը հատեց 600 կգ-ի սահմանագիծը և Պ.Անդերսոնի նման նոր դարազուլիս բացեց պատմության մեջ, մեկ անգամ ևս հաստատելով, որ անսպառ են մարդու հնարավորությունները:

1970թ. Վ.Ալեքսեևը Կոլումբոսի առաջնությունում ցույց տվեց 612,5 կգ արդյունք, այնուհետև եռամարտում այն հասցրեց 635 և 645 կգ-ի, իսկ հրում վարժությունում՝ 256 կգ-ի:

Իսկ երկամարտում Վ.Ալեքսեևը ցույց տվեց 402,5 կգ (1973թ.), այնուհետև այն հասցրեց 430 կգ-ի (1977թ.): Հետագայում, հաջողությամբ այդ ցուցանիշները հաջորդաբար առաջ մղեցին Ս.Ռախմանովը՝ 440կգ, Ա.Պիսարենկոն՝ 450կգ, Ա.Կրասսերը՝ 460կգ, Ա.Կուլովիչը՝ 472,5կգ, հրում վարժությունում՝ 260կգ: Իսկ Լ.Տարանենկոյի սահմանած (1988թ.) 266 կգ հրում վարժության ցուցանիշը առ այսօր մնում է անգերազանցելի:

Ինչպես երևում է, տեղի է ունեցել արդյունքների հսկայական, դինամիկ և օրինաչափ աճ և, բոլոր հիմքերը կան վկայելու, որ ապագայում ևս, գուցե ոչ մեծ թռիչքներով, սակայն աճի կորագիծը օրինաչափ կերպով կձգվի դեպի վեր, քանզի դեռևս չեն սպառված մարդու հնարավորությունները և ապագայում դեռ կլինեն նորանոր ու առավել զարմանահարշ բարձունքներ:

К ВОПРОСУ О ПРОГНОЗИРОВАНИИ СПОСОБНОСТЕЙ ИНДИВИДУУМА ПО ДЕРМАТОГЛИФИЧЕСКИМ ПОКАЗАТЕЛЯМ

Х. Саносян, А. Мелконян, С. Мелрабян, М. Агамян

Проблема прогнозирования способностей человека к определенной деятельности и выбору занятия своим видом спорта весьма актуальна, особенно, если учесть, что эти способности предопределены генетически. Целью исследования стало выявление доступных малоиспользуемых в спорте показателей, характери-

зующих генетические предпосылки индивидуума. Обзор и анализ литературы выявил, что для прогнозирования способностей индивидуума наряду с другими косвенными показателями возможно использование таких генетических маркеров, как дерматоглифика (наука о кожном рельефе на ладонях и подошвах). Основанием для данного вывода является то, что "дерматоглифические показатели формируются у человека во внутриутробном состоянии и не изменяются в течение всей жизни".

Задачами исследования стали:

1. Выявление и усвоение технологии распознавания отпечатков пальцев.
2. Выявление и усвоение технологии расчета дерматоглифических параметров.
3. Технология использования полученных данных для прогнозирования генетических предпосылок индивидуума.

Анализ исследуемой литературы выявил, что основными узорами на пальцах рук являются дуги, петли, завитки, их сочетания или некоторые переходные формы.

Дуги - собственные дуги (А) и Т-образные узоры (Т); "образованные рядом параллельно идущих изогнутых гребней, пересекающих подушку" пальца поперек (см.рис.). Петли (L)- система линий, образующих при встрече Y-образную фигуру, известную как трирадиус, или дельта. Завитки - собственно завитки (W) состоящие из двух трирадиусов и главной линии, окружающей центральный участок и двойные петли (S).

Подсчет числа трирадиусов (ДТ) дает представление об интенсивности узора, т.е. степени сложности пальцевых узоров, характеризующих от 0 до 20 единиц.

Для расчета количественной характеристики узора необходимо провести прямую от каждого трирадиуса к центру узора и подсчитать число пересекающих её гребней [Н.А. Барникоп, 1979].

Исходя из возможности оценки узоров неспециалистами, предлагается 6 групп различающихся по степени сложности и сочетания пальцевых узоров [по Н.Н. Озолину]:

- "1-я группа - наличие одной и более дуг при преимущественном представительстве петель (АТ+L), ДИ-6,3;
- 2-я группа - абсолютное представительство петель (L), ДИ-10;
- 3-я группа - преобладание петель (более 5) при наличии завитков (L+W), ДИ-12,9
- 4-я группа - преобладание петель (более 5) при наличии петель (W+L), ДИ-17,6;
- 5-я группа - абсолютное представительство завитков (W), ДИ-20;
- 6-я группа - наличие всех основных типов пальцевых узоров в любой пропорции (А+L+W), ДИ-10".

Результаты исследований В.М. Борецкого (1965), Н.Н. Озолина, Т. Ф. Абрамова (1988) и др. свидетельствуют о том, что увеличение сложности пальцевых узоров соответствует возрастанию способностей к тонкой мышечной координации, специализации в проявлениях физических качеств, в частности, реализации силового потенциала, специфичности аэробных возможностей. Снижение сложности пальцевых узоров соответствует возрастанию силового потенциала, общей физической выносливости, тотальных размеров тела. Те же исследователи отмечают, что лица, имеющие все типы узоров, имеют выраженные психофизиологические показатели при среднем уровне физических качеств.

В дальнейшем предполагается выявление наиболее распространенных дерматоглифических узоров пальца рук у студентов ГИУА, связь данных параметров с успеваемостью и совместимость генетических предпосылок с избранной специализацией по физ.воспитанию.

Полученные данные будут представлены в процессе доклада.

Использование дерматоглифических показателей прогнозирования способностей индивидуума будет способствовать правильному выбору спортивной специализации и соревновательного упражнения, а также оптимальной организации учебно-тренировочного процесса студентов.

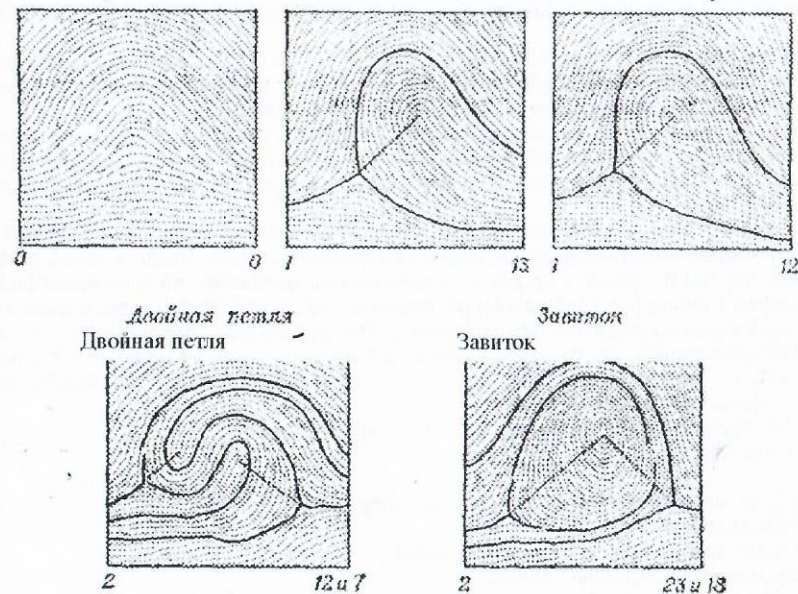

Рис. Основные типы дерматоглифических узоров (по Н.А.Барникопу). Жирными сплошными даны главные линии образующие трирадиус. Прямые более тонкие линии проведены от трирадиуса к центру узора; учитывается число гребней пересекаемых этой линией.

ԱՏԼԵՏԻԶՄԻ ՄԱՐԶՄԱՆ ՀՈԳԵՐԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱԴՏԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
Ռ. Այվազյան

Հայտնի է, որ ատլետիզմը ոչ միայն առողջարար, մատչելի կիրառական մարզաձև է, այլև համարվում է բոլոր մարզաձևերի հաջողության բանալին:

Այս ամենով հանդերձ այն ունի իր մարզման մեթոդիկայի հոգեբանական խիստ կարևոր յուրահատկությունները, առանց որի ոչ միայն հնարավոր չէ հասնել որոշակի մարզական հաջողությունների, այլև հղի է տարբեր աստիճաների ֆիզիկական և հոգեբանական անկանխատեսելի վնասվածքներով: Հետևաբար, նման անցանկալի երևույթներից զերծ մնալու համար ի սկզբանե անհրաժեշտ է, որ սկսնակ ատլետը մարզվի փորձառու, գիտակ մասնագետի ղեկավարությամբ, որն ընդունակ է ճանաչելու, ի հայտ բերելու մարզիկի անհատական առանձնահատկությունները, կառուցվածքը, ֆիզիկական տվյալները և նրա հոգեբանական խառնվածքը:

Փորձառու մարզիկներն իրենց մկանային ծավալը մեծացնելու համար, հիմնականում մի դեպքում օգտագործում են այնպիսի բաշեր, որոնցով հնարավոր է այն կրկնել

առնվազն 10-12 անգամ, մյուս դեպքում յուրաքանչյուր մոտեցման ժամանակ վարժուք-յունը կատարում են նույնությամբ մինչև հոգնելը:

Նման եղանակով հնարավոր չէ կազմել սկսնակների մարզման ծրագիրը, քանի որ նա հոգեբանորեն նոր է ծանոթանում մարզաձևի տեխնիկական առանձնահատկություններին, չունի մարմնի տարբեր մկանախմբերը զանազանելու պատկերացում, որի պատճառով նա ի վիճակի չէ մարզել առանձին մկանախմբերը 8-12 անգամյա կրկնումներով:

Արդյունքում ընդգրկվում են աշխատանքի մեջ մի քանի մկանախմբեր միաժամանակ, որի պատճառով օրգանիզմը ծախսում է հսկայական էներգիա, մկանները հոգնում են, կուտակվում է կաթնաթթու, որը դանդաղեցնում է վերականգնումը:

Դրանից խուսափելու համար, անհրաժեշտ է սկսնակ մարզիկին տալ պարզեցված մարզման ծրագիր, որտեղ կմասնակցեն կոնկրետ մկանախմբեր՝ չափավորված բեռնվածությամբ: Այս դեպքում շեշտը չի դրվում ֆիզիկական զարգացման, այլ՝ տեխնիկայի ճիշտ կատարման վրա:

Այսպիսով, մեր կողմից կատարված գործնական հետազոտությունները ցույց են տվել, որ սկսնակ մարզիկները իրենց մարզումները պետք է սկսեն միայն ու միայն ցածր քաշերից, որը նա ի վիճակի է կրկնել 8-12 անգամ: Այս պայմաններում է, որ օրգանիզմը հարմարվում է տվյալ բեռնվածությանը թե՛ հոգեբանորեն, և թե՛ ֆիզիկապես, և սկսնակը կարճ ժամանակահատվածում տիրապետում է մեծ ճշտությամբ վարժությունների կատարման տեխնիկային: Այս ծրագրով սկսնակը պետք է պարապի 3-4 ամիս, որը հնարավորություն է տալիս մկանախմբերը տարբերելու, զգալու և ճանաչելու: Դա կհամապատասխանի սկսնակի անցման շրջանին:

Ստորև բերվում է մարզման ծրագրի օրինակելի տարբերակ.

ա տարբերակ

I օր

1. կուրճ, սեղմում պառկած 1/բ (կրծքի մեծ և փոքր մկաններ),
2. բիցեպս, (բազկի երկգլխանի մկան),
3. ոտքերի ծալիչ մկաններ (առաջնային երեսի),
4. մեջքի լայնակի մկաններ - ձգում,
5. արես - թեք նստարանին, գլուխը ներքև որովայնի մկաններ, վ/հ:

II օր

1. մեջք (սեղանաձև մկան) - տարածում,
2. տրիցեպս (բազկի եռազուլիս մկան) - տարածում
3. ազդրի քառազուլիս մկան - տարածում, նստած դիրքից Տր.
4. տրիցեպս - սեղմում ուսերից վեր լայնակի բռնվածքով-տարածում,
5. արես - թեք նստարանին, գլուխը վերև, որովայնի մկան ս/հ:
6. ցատկ այծիկին

III օր

1. կքանիստ ծանրածոցով ուսերից -ծալում, տարածում,
2. մեջքի լայնակի մկան - թեք/ առաջ դիրքից - ձգում,
3. ազդրի քառազուլիս մկան - տարածում նստած դիրքից,
4. կքանիստ մկրատաձև, ծանրությունը ուսերին - կծկում, տարածում,
5. դելտա - կծկում վերև, ուղիղ դիրքից,
6. արես - այրում (ՋՋՈչՈվՈպ) պառկած դիրքից:

բ տարբերակ

I օր

1. ձգումներ դեպի վեր ծանրածոց ուսերին -մկանմկանի տարածում,
2. ձեռքերի տարածում կողմ կանգնած դիրքից - դելտա,
3. ազդրի տարածում նստած դիրքից -քառազուլիս մկան,
4. բիցեպս կանգնած դիրքից,
5. իրանի պտույտներ թեթև ձողով առաջ թեքված դիրքից,
6. արես թեք նստարանից, գլուխը ներքև:

II օր

1. սեղմում, պառկած միջին բռնվածքով (մեծ կրծքամկան և լայնակի),
2. պուլսներ - պառկած դիրքից՝ կցազնդերով,
3. կքանիստ ծանրածոցով կրծքից՝ ուղիղ մեջքով,
4. տրիցեպս - արտածում գուգափայտից
5. տրիցեպս - նստարանից (հորիզոնական դիրքից),
6. արես - թեք նստարանից, գլուխը վեր,
7. արես - մարմնամարզական պատից ոտքերը կծկել կրծքին:

III օր

1. սեղմում պառկած նեղ բռնվածքով - միջին կրծքամկան,
2. ձեռքերի տարածում կողմ պառկած - լայնակի մկան,
3. կիսակքանիստ, ծանրածոց ուսերին,
4. ծանրազնդի ձգում փոփոխական ձեռքերով թեք/առաջ դիրքից,
5. ուսային հողի պտույտներ ծանրածոցով կանգնած դիրքից,
6. իրանի թեքումներ թեք/առաջ դիրքից՝ թեթև ձողով,
7. ցատկ այծիկին,
8. ցատկապարան:

ИЗМЕНЕНИЯ ПАРАМЕТРОВ ТЕХНИКИ РЫВКА У ТЯЖЕЛОАТЛЕТОВ СРЕДНЕЙ КВАЛИФИКАЦИИ ПРИ ПОВТОРНЫХ ПОДЪЕМАХ 80% ВЕСА

А. Мелконян

Достижения в тяжелой атлетике тесно связаны не только с результатами практической работы тренеров, но и с научно-исследовательской работой ученых.

Рациональная спортивная техника является необходимым условием в достижении высоких результатов в любом виде спорта. Поэтому одной из главных задач в научных исследованиях по тяжелой атлетике является выбор и обоснование рациональной методики обучения и совершенствования техники подъема штанги. Решение этой задачи возможно лишь при глубоком комплексном анализе техники тяжелоатлетических упражнений с учетом величины отягощения, количества подъемов и подходов, а также квалификации спортсменов. Одним из технически сложных упражнений олимпийского двоеборья является рывок. В работах последних лет техника этого упражнения изучалась у атлетов высшей квалификации с использованием комплексных инструментальных методов и системно-структурного подхода. Разработана оптимальная модель техники рывка, установлен двигательный состав и структура упражнения, определены требования к рациональному выполнению всего движения, отдельных его периодов, фаз и т.д. Однако до настоящего времени недостаточно изучены вопросы, касающиеся характера изменения параметров техники этого упражнения в процессе становления спортивного мастерства. Нет данных об использовании 80% веса для совершенствования техники рывка при работе с тяжелоатлетами различной квалификации.

В настоящей работе анализируется техника рывка у атлетов средней квалификации, т.е. спортсменов первого разряда, кандидатов в мастера и рядовых мастеров спорта.

В работе решались следующие задачи:

1. Исследовать технику рывка у атлетов средней квалификации.
2. Определить характер влияния повторных подъемов 80% веса на параметры техники выполнения этого упражнения.

В исследованиях использовалась комплексная методика, позволяющая одновременно регистрировать траекторию движения штанги, опорные реакции, а также вертикальное перемещение штанги в момент ее отделения от опоры -МОШ.

В исследованиях приняли участие 45 атлетов средней квалификации. Испытуемые после типичной для них разминки выполняли рывок с весом, составляющим 80% от лучшего результата на момент эксперимента. Атлеты выполняли 7-8 подходов, поднимая штангу в каждом подходе по 2 раза, т.е. 14-16 подъемов.

Анализируя технику рывка, мы руководствовались выводами исследований А.А. Лекашева (1972) и В.И.Фролова (1976) о фазовом составе и структуре этого упражнения, а также использовали терминологию, предложенную этими авторами.

Тяжелоатлеты средней квалификации в I-м подходе развивают усилия на опору в МОШ -121%, затем они увеличиваются до 155% и перед подрывом снижаются до 74%. В подрыве усилия на опору вновь возрастают до 185% от поднимаемого веса штанги. Длительность второй фазы составляет в среднем 453 МС, 3-й 130 МС и 4-й - 121 МС. Сваряд при выполнении тяги приближается к атлету относительно исходного положения на 4,9 см, затем в подрыве движется на расстояние 2,7 см. Точка, на которой достигается максимальная высота подъема штанги, удалена от вертикали на 3 см, ширина "крючка" составляет 5,8 см. Таким образом, "коридор" траектории у атлетов средней квалификации в I-ом подходе составляет 7,6 см.

Сравнение параметров техники в I-ом и 5-ом подходах достоверно не изменяются лишь величина опорной реакции в МОШ и в тяге, а также время выполнения фазы финального разгона. Все остальные параметры претерпевают изменения. Особенно это относится к величинам колебаний штанги в сагиттальной плоскости. Так, в целом, если в первом подходе "коридор" колебаний сваряда в передне-заднем направлении составлял 7,6 см, то в 5-ом подходе он уже равен 10,4 см. К отрицательным сдвигам в технике следует отнести достоверное уменьшение опорной реакции перед подрывом и увеличение длительности амортизационной фазы.

При организации работы по совершенствованию техники рывка у атлетов средней квалификации необходимо точно установить, что для данного атлета является ошибкой и что индивидуальностью в связи с особенностью телосложения, спецификой развития физических качеств.

При этом особенно необходимо использовать современные средства срочной информации и модельные характеристики параметров техники определенные в работах А.А. Лекашева (1972), В.И. Фролова (1976) и А.А. Мелконяна (1980).

В процессе работы по совершенствованию техники рывка необходимо:

- строго контролировать поднимаемый атлетом вес, количество подходов и подъемов. С этих позиций следует изучать планы тренировок и работу спортсмена на каждом занятии;

- сократить количество подъемов 80% веса в одном занятии до 8-10. Если и в этом случае определяются нарушения координационной структуры рывка, следует прекратить его выполнение.

Внося коррекцию в планы тренировочных занятий, сокращая количество подходов и подъемов и величину поднимаемого веса, необходимо контролировать объем и интенсивность тренировочных нагрузок, т.к. их уменьшение может отрицательно сказаться на общем уровне тренированности атлетов. В целях исключения этого необходимо в тренировочных занятиях использовать упражнения, не вызывающие нарушений техники рывка и повышающие в то же время уровень общей и специальной тренированности.

К ВОПРОСУ РАСЧЕТА ГИДРОТОРМОЗИТЕЛЕЙ В ЦИКЛИЧЕСКИХ ВОДНЫХ ВИДАХ СПОРТА

Х. Сапоян, С. Мусаелян

В целях повышения эффективности учебно-тренировочного процесса, для воспитания специальных силовых качеств в водных видах спорта широко применяются различные отягощения и гидротормозители. Знание характеристик используемых средств позволяет осознанно программировать и корректировать процесс специальной силовой подготовки пловцов и гребцов. В связи с тем, что в процессе подготовки пловцов и гребцов используются различные нелицензированные гидротормозители, целью настоящего исследования стала разработка и расчет гидротормозителя с широким диапазоном действия. Учитывая то обстоятельство, что конструирование, расчет и, в особенности, гидродинамические буксировочные испытания связаны с организационными проблемами, достижение цели представлялось в решении задач следующей последовательности:

1. Выявление гидротормозителей с известными техническими характеристиками;
2. Определение взаимосвязи сопротивления гидротормозителя F от скорости буксировки и его размеров.
3. Возможность использования выявленных расчетных закономерностей гидротормозителя в его модифицированных образцах (изменение скорости буксировки и размеров) при условии сохранения конструкции и соотношения его размеров.

Обзор и анализ литературы выявил, что наиболее полные характеристики представлены для гидротормозителей В.В. Бойко (1987). Они изготовлены в виде пустотелого усеченного конуса и их большие входные диаметры (D) своим размером определяли номер гидротормоза (от N 6-15). При этом соотношение диаметров больших входных и малых выходных (d) равно $D/d=10$; длина (высота) конуса - $L=2D$; величины F даны при буксировке от 1,5-5 м/сек. Исследованиями установлено, что взаимосвязь F от скорости буксировки и размеров гидротормозителя при сохранении конструкции и соотношении размеров D , d и L выражается следующей формулой:

$$F = K \cdot V^n$$

$$\text{где } n = 2,7227 - 0,203 \cdot D + 0,01382 \cdot D^2$$

$$K = A \cdot B^D \cdot D^C$$

здесь коэффициенты: $A = 5,63(4) \cdot 10^{-4}$; $B = 0,7848$; $C = 3,844$.

Выявленные закономерности расширяют возможности использования гидротормозителя данной конструкции и его модификации (F при скоростях от 0,5 до 10 м/сек, N 6 - 36 см и более) при воспитании специальных силовых качеств в циклических водных видах спорта.

Возможно использование данных гидротормозителей для определения сопротивления среды с помощью дополнительного сопротивления (В.С. Колмогоров, 1991) в плавании, гребле байдарочной, каноэ и академической (Сапоян Х.А. 1999).

ՈՒԺԱՅԻՆ ՄԱՐԶԱԶԵՎԵՐԻ ԴԵՐԸ ՈՒՄԱՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՌՈՂՁՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱՊԵՂՄԱՆ, ԻՆՉՊԵՍ ՆԱԵՎ ՈՒՄԱՆ ԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

Ա. Ղոչիկյան, Գ. Վանեսյան, Ռ. Ալվազյան

Դարեր ի վեր, բոլոր ժողովուրդների մոտ էլ, հատկապես երիտասարդների ձգտում է եղել լինել ուժեղ, առողջ, դիմացկուն, արագաշարժ, ունենալ մարմնի գեղեցիկ կազմվածք և այս ամենով հանդերձ հետ չննալ ժամանակի առաջընթացից:

Մարդն իր այս ցանկությունների ու նպատակների իրականացման համար միշտ էլ

որոնել է ուղիներ և միջոցներ և շատ դեպքերում օգտագործել է արտաքին միջավայրը բնության մեջ եղած պատրասի իրերը ծառ արմատախիլ անել, գերաններ տեղափոխել կամ բարձրացնել, քար զլորել կամ տեղափոխել, մենամարտ զագանների հետ, հետագայում եզան կամ գոմեշի հետ լծվել սայլը կամ գութանը ձգել, ձի կամ կով բարձրացնել, մեքենա բարձրացնել կամ ձգել, մարդատար մեքենա, տրամվայ, ինքնաթիռ ձգել և այլն, որոնք այս կամ այն կերպ նպաստել են շարժողական ընդունակությունների մշակմանը:

Սակայն, հետագայում, երբ կազմավորվեցին տարբեր մարզածներ, այդ թվում նաև ուժային, ապա այս դասական վարժանքները հանդիսացան մարմնակրթական հիմնական միջոցներ: Իսկ այսօր՝ այս փոքրիկում քաղաքական և տնտեսական իրավիճակների կտրուկ փոփոխությունների պայմաններում նորովի պահանջներ են ներկայացվում հատկապես երիտասարդությանը:

Յուրաքանչյուր երկիր մտահոգված է իր բնակչության ընդհանուր առողջական վիճակի բարելավմամբ ու պահպանմամբ, նրանց աշխատունակության և ուժային կարողությունների ամրապնդմամբ: Եվ ամեն մի առողջ քաղաքացի, առաջին հերթին իր հայրենիքի պաշտպանն է ու նրա բարգավաճմանը նպաստող հիմնական և որոշիչ ուժը: Իսկ դա իր հերթին նրանից պահանջում է, որ նա լինի առողջ, բազմակողմանի զարգացած (գիտելիքների այսօրվա և վաղվա պահանջներին համապատասխան պաշարներ), ունենա ֆիզիկական պատրաստականության բավարար մակարդակ և այդ ամենով հանդերձ՝ դիմանա ժամանակի դժվարություններին:

Այս ամենի համար մարմնակրթական լավագույն միջոցներ են հանդիսանում ուժային մարզածները (ծանրամարտ, արվեստիզմ, բազկամարտ, ուժային եռամարտ, ըմբշամարտ և այլն), որոնք մշակում են ուժ, ուժային դիմացկունություն, արագաշարժություն, կոորդինացիա, ինչպես նաև կամք, աշխատասիրություն և վճռականություն, ձգտում, նվիրվածություն և այլն, որոնք նպաստում են ուսանողի, երիտասարդության ներդաշնակ զարգացման բարելավմանը և վերջին հաշվով, հիմք են հանդիսանում անհատի ֆիզիկական կատարելության ձևավորման գործում:

ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТЬ И ПОСТЕПЕННОСТЬ РАЗМИНКИ СПОРТСМЕНОВ

А. Кочикян

В настоящее время, к сожалению, весьма значительная часть выпускников средних школ приходят в институт со слабой физической подготовкой. Для этой категории студентов остро встает вопрос поиска эффективных путей совершенствования физических качеств. В этой связи громадное значение имеют самостоятельные занятия физическими упражнениями. Цель настоящей работы - помочь студентам самостоятельно определить правильную последовательность физических упражнений во время разминки. Учитывая разработанные положения, последовательность и постепенность разминки спортсменов должны быть следующими: упражнения и средства чередуются при неподвижных головы и туловища в последовательности: лежа, сидя, стоя, а затем ранжируются в той же последовательности, увеличивая сначала смещение туловища, а потом головы. При этом равномерные по скорости движения предшествуют упражнениям с ускорениями.

Упражнения чередуются так, что постепенно нарастает утомление для организма спортсмена. Одним из способов контроля может служить частота сердечных сокращений. При этом занимающийся сначала повышает ЧСС за счет упражнений с энергетическим компонентом нагрузки, где не было смещения головы или же они были минимальными.

Например: 1) лежа, сгибание и разгибание рук и ног, 2) сидя, руки к плечам, вращение рук, 3) стоя, подъем и опускание рук и т.д. После повышения ЧСС до 130-150 уд/в мин. можно приступать к упражнениям с информативным компо-

нентом нагрузки, где имеются смещение головы и кумуляция испытываемых ею ускорений. Приведем примерный комплекс дидактически правильной разминки спортсменов.

1. Лежа на спине. Самомассаж. Легкое, спокойное поглаживание рук и ног. Голова при этом неподвижна. За 3 мин. повторить 30-40 движений.
2. Лежа на спине, руки в сторону, 1-руки вперед, 2-руки в сторону, 3-ноги согнуть, 4-ноги выпрямить. За 2 мин. повторить 20-30 раз.
3. Сидя на стуле. 1-руки вперед, 2-руки вверх, 3-руки в сторону, 4-исходное положение. За 60 с повторить 10-15 раз.
4. Сидя на стуле. 1-поднять ноги, 2-ноги согнуть, 3-исходное положение. За 60 с повторить 10-15 раз.
5. Исходное положение (и.п.) - основная стойка (о.с.), руки к плечам. 1-4 вращение рук вперед. За 60 с повторить 15 раз.

Приведенные упражнения с энергетическим компонентом нагрузки постепенно должны повышать ЧСС. При этом голова спортсмена остается неподвижной.

Данные упражнения можно использовать как средства повышенной нагрузки. При этом регулируются пять компонентов нагрузки.

1) продолжительность упражнения, 2) интенсивность упражнения, 3) продолжительность интервалов отдыха, 4) характер отдыха, 5) число повторений.

ЧСС и деятельность сердечно-сосудистой системы постепенно увеличиваются, а нарастание центрально-нервного утомления также происходит постепенно.

После таких примерных упражнений в разминку включаются упражнения с постепенным увеличением движений головы и кумуляции испытываемых ею ускорений.

1. Лежа на спине, перевернуться на живот. Повторить 3-4 раза. Темп - 4 - 6 движений в минуту.
2. Лежа на спине. 1-поднять голову, 2-и.п. Темп - 15-20 движений в мин. Повторить 8-10 раз.
3. Сидя на стуле, руки в сторону. 1-поворот налево, 2-поворот направо. Темп - 15-20 движений в мин. Повторить 8-10 раз.
4. Сидя на стуле. Наклоны вперед. Темп 15-20 движений в мин. Повторить 8-10 раз.
5. И.п.-о.с., руки на поясе. 1-4 - наклоны вправо-влево. Темп - 15-20 движений в мин. Повторить 8-10 раз.
6. Ходьба с постепенным увеличением темпа шагов. Сначала 80 шаг/мин, затем 100, затем 120 шаг/мин. Продолжительность ходьбы - 8-12 мин.
7. Чередование медленного бега с ходьбой. Расстояние постепенно увеличивается, 20 м бега чередуется с 20 м ходьбы, затем 50 м бега и 50 м ходьбы и т.д.
8. Бег. Сначала медленный бег (или бег "трусцой") с небольшой длиной шага. Затем, скорость постепенно увеличивается. Постепенно увеличивается время бега от 3-4 мин до 8-10 мин.

После проведенных подобных упражнений можно приступать к упражнениям специального характера по избранному виду спорта.

К ВОПРОСУ МЕТОДИКИ РАСЧЕТА ДОЛЖНЫХ ВЕЛИЧИН ТРЕНИРОВОЧНЫХ УПРАЖНЕНИЙ

Х. Саносян

Одним из основополагающих вопросов организации учебно-тренировочного процесса является расчет и выбор должных величин тренировочного упражнения.

Учитывая актуальность данной проблемы, целью работы стала разработка и совершенствование (модернизация) существующих методик расчета должных величин тренировочных упражнений в циклических видах спорта.

Отметим, что смысловая сторона любого упражнения (движения) осуществляется при соблюдении точности его трех параметров: пространства, времени и усилия (т.е. энергетики) [И.С.Кучерев,1971]. Моделируя один или два вышеотмеченных параметра и регулируя оставшиеся два или один параметр, можно выделить шесть основных типов упражнений [В.В.Бойко,1967]:

1. Пространственно-энергетический. 2. Пространственно-временной. 3. Энерго-временной. 4. Пространственный. 5. Энергетический. 6.Временной. 7. Пространственно-временно-энергетический (цель или часть цели двигательной установки).

В связи с тем, что расчет целевых параметров в данной работе не рассматривается, ставилась задача модификации и совершенствования технологии расчета вышеотмеченных первых шести типов упражнений.

Характеристика и методика расчета упражнений

В упражнениях 1-го типа выделяют два варианта: I вариант - скоростной направленности, II вариант - силовой направленности.

В упражнениях первого типа скоростной направленности моделируются пространственные и энергетические параметры целевого упражнения, регулируются временным параметром, в сторону увеличения (по сравнению с целью). Коэффициенты нижеприведенной таблицы позволяют определять абсолютные значения (F, V, N, T, L) сопротивления среды, скорость передвижения, мощность, время работы и длину тренировочных отрезков для основных и вспомогательных упражнений в циклических видах спорта.

Таблица

%	20	30	40	50	60	70	80	90
V	0,5848	0,6694	0,7368	0,7937	0,8434	0,8879	0,9283	0,9655
F	0,3419	0,4481	,5489	0,6299	,7113	,7883	,8617	0,8932
N	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9
T	5	3,3333	2,5	2	,6666	1,4285	,25	1,1111

L=V·T; коэффициент x абсолютное значение (100%) = искомый параметр

Сохраняя общую энергетику (A), данный тип упражнений уступает энергетике отдельных силовых проявлений (гребка, шага, цикла). Эти вопросы решаются упражнениями I-го типа силовой направленности, методика расчета которых на примере водных локомоций изложена мною в сб. ГИУА за 1999г. с.324-326 и в сб. ГИУА за 2000 совместно с С.Мусаеляном.

В упражнениях второго типа моделируются пространственные и временные параметры цели с ограничением в меньшую сторону энергетического параметра. Это быстрые специализированные движения, выполненные в облегченных условиях направленные на уменьшение (против целевых) сил сопротивления и как следствие, энергетике составных частей (циклов, гребков, шагов) и в целом целевого упражнения. Взяв за основу параметры упражнений I-го типа, но применив их в облегченных условиях, как бег под гору для легкоатлетов, гребля в многоместных экипажах для гребца одиночника, бег за лидером, плавание или гребля на волне лидера и др., мы получим соответствующее воздействие. Моделируя

скоростные и временные параметры основного целевого упражнения, создаем предпосылки для формирования силовых параметров (цикла, гребка, шага) упражнения [И.П.Ратов, 1999].

Упражнения III-го и V-го типов являясь неспецифическими вспомогательными упражнениями (к примеру для пловца-бег, лыжные гонки, гребля), воспроизводят суммарный энергозапас основного упражнения. Технология теоретического расчета данных упражнений изложена мною в депонированных работах АрмНИИТИ от 30.04.98 N 65, Ар-98г. Проводя тестирование, можно рассчитать и сравнить их расчетным путем с полученными данными и при необходимости откорректировать их сохраняя соответствие энергетических параметров целевому.

Взяв в качестве целевого полученные параметры 3-го упражнения и используя коэффициенты таблицы, мы рассчитаем упражнения 5-го типа, т.е. эти упражнения, воспроизводя суммарный энергозапас целевого упражнения, имеют по сравнению с ним большую продолжительность по времени.

6-й тип упражнения - временной, является вспомогательным упражнением, выполненным в конкретный промежуток времени, равной длительности целевого упражнения.

Упражнения 4-го типа, моделируя пространственные параметры целевого упражнения, регулируются энергетическими и временными, выполняя роль переходных позволяют сохранить межцикловую преемственность. В цикле тренировочного процесса, где основу составляют упражнения I-го типа с интенсивностью к примеру 70% от целевых значений, в роли упражнений 4-го типа могут быть тренировочные отрезки с качественными характеристиками последующего -80% уровня интенсивности с уменьшением отрезков на 0,3 и др.% в зависимости от фазы цикла, где они используются. 7-й тип упражнений- это цель или часть (кусок) цели. Приближение к целевому упражнению может идти по пути постепенного увеличения моделирующей его части (куска) или нескольких частей (кусков).

Совершенствование технологии расчета облегчает его процесс, что будет способствовать введению данных упражнений в практику работы тренеров-преподавателей и осмысленному применению тренировочных упражнений.

Пример расчета упражнений будет приведен в процессе доклада.

ՄԱՐԶՄԱՆ ՄԵԹՈԴԻԿԱՅԻ ԲՆՈՐՈՇ ԳԾԵՐԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԾԱՆՐԱՄԱՐՏՈՒՄ Ա. Ղոչիկյան, Գ. Վանեսյան, Ռ. Այվազյան

Շուրջ 150 տարի է, ինչ իր մարզական ուղին է սկսել ծանրամարտը: Այդ ժամանակաընթացքում ընդլայնվել է նրա աշխարհագրությունը, և արդեն 150-ից ավելի երկրներ դարձել են ծանրամարտի միջազգային ֆեդերացիայի անդամ: Ծանրամարտը հսկայական առաջընթաց է ապրել քանակական, առավել ևս որակական տեսակետից: Արդյունքները հասել են աննախադեպ բարձունքների և, կարծես թե, հասել են այնպիսի մի սահմանագծի, որ դժվար թե դրանք գերազանցվեն, սակայն ժամանակը ցույց կտա, որ այդ ցուցանիշները ևս կենթարկվեն փոփոխման: Այդպես է եղել ծանրամարտի ողջ պատմության ընթացքում:

Արդյունքների աճի հիմնական խթանիչը հանդիսացել է մարզման մեթոդիկան տեսական մտքի իրագործումը մարզման գործընթացում: Սա է այն կարևոր հանգամանքը, առանց որի չէին լինի այսքան ցայտուն ցուցանիշներ:

Ծանրամարտի զարգացման բոլոր շրջափուլերում (բազմամարտ, հնգամարտ, եռամարտ, երկամարտ) մարզման մեթոդիկան միշտ էլ ենթարկվել է փոփոխման ու կատարելագործման, որին նպաստել են առանձին տեսաբանների, մասնագետների ու մարզիչների

առաջ քաշած բազմաթիվ առաջավոր մտահղացումները կապված մարզումների քանակի, վարժությունների օգտագործման, նրանց մոտեցումների ու բարձրացումների քանակի, վարժությունների կատարման տարբեր ռեժիմների, ուսուցման և կատարելագործման մեթոդների, մարզումների ինտենսիվացման և այլ հարցերի հետ:

Հաշվի առնելով վերը նշվածը՝ մարզման մեթոդիկան փոփոխման է ենթարկվել: Ելնելով ծանրամարտի միջազգային ֆեդերացիայի որոշումից՝ մեկ ձեռքով մրցակցական վարժությունների հանունը մրցումների ծրագրից, արմատական փոփոխության ենթարկվեց ողջ մարզման գործընթացը, և ծանրամարտը թևակոխեց զարգացման նոր փուլ:

Ժամանակակից ծանրամարտում (սպորտի մյուս ձևերում նույնպես)՝ զգալիորեն բարձրացել է մարզման բեռնվածության ծավալը: Բարձրացումների քանակը մեկ տարում հասել է 20-30 հազարի (1970-80-ական թվականներին այն կազմում էր 15-18 հազար): Բարձրացել է նաև մարզման լարվածությունը (հիմնական մարզումները կատարվում են 80-100 տոկոսանոց քաշերով): Ավելացել է մարզումների քանակը (մեկ օրում երկու, երեք, նույնիսկ չորս անգամ) թարմ ուղեղով, մեկ կամ երկու վարժությունների կատարում կոնկրետ նպատակադրված խնդրի իրագործման համար:

Այս ամենով հանդերձ, ժամանակակից սպորտում իր ուրույն ազդեցությունն ունի տարբեր տեսակի վերականգնիչների, դեղամիջոցների օգտագործումը: Սակայն այս բնագավառում դեռևս մենք շատ անելիքներ ունենք. անհրաժեշտ է սպորտին մոտ կանգնած մասնագետ-բժիշկ, որը կվերահսկի մարզում-հանգիստ, սնունդ-դեղամիջոց ողջ համակարգը:

Առաջիկայում ևս կփոփոխվի ու կկատարելագործվի մարզման մեթոդիկան, որը և կնպաստի արդյունքների աճին:

К ВОПРОСУ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СТЕПЕНИ ГОТОВНОСТИ ОРГАНИЗМА СПОРТСМЕНА К БОЛЬШОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ НАГРУЗКЕ

Х. Саносян, Г. Хечоян

Одним из основополагающих вопросов организации и управления тренировочным процессом является вопрос определения готовности спортсмена к выполнению большой физической нагрузки. Учитывая актуальность данной проблемы, ставилась задача выявления малоизученных в спорте информативных технологий контроля, отражающих изменения в организме на клеточном уровне.

Обзор и анализ литературы выявил, что в целях контроля и прогнозирования готовности организма к физической нагрузке наряду с различными методиками широко используется определение количественного состава компонентов крови: гемоглобина, эритроцитов, лейкоцитов и др. Являясь общепринятыми показателями, характеризующими транспортные и др. возможности крови они не могут служить диагностическими показателями определяющими готовность организма к последующей физической нагрузке, т.к. не учитывают общего содержания в организме воды и, в частности, в кровеносном русле [1,2,4-8].

Если же происходит снижение количества эритроцитов, то только тогда, когда перетренировка становится свершившимся фактом, что не может удовлетворить тренеров. Ценным для тренера-преподавателя может быть применение методики определения резистентности эритроцитов (т.е. их прочности и устойчивости к повреждению при нагрузке), применяемой в клинической медицине [3,10].

Знание резистентности (скорости распада) эритроцитов по сравнению со средними значениями дает возможность тренеру глубоко оценить состояние организма спортсменов: по замедлению спада резистентности эритроцитов и его степени можно уловить момент включения приспособительных механизмов и оце-

нить их действие; полное прекращение спада резистентности и её стабильность к нагрузке определяет момент вступления в стадию резистентности устойчивости к данной физической нагрузке, готовности к её выполнению; наконец, можно выявить сроки, необходимые для восстановления организма. Данная информация позволяет совместить пик формы с наиболее ответственными соревнованиями.

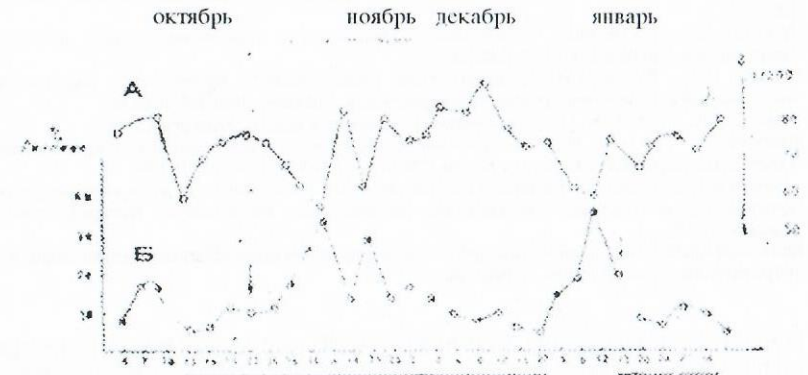

Рис. Колебания напряженности ГМП (А) и осмотической резистентности эритроцитов (Б).

Методические особенности

Для определения резистентности эритроцитов авторы методики [3,4-8] предлагают поместить небольшое количество крови в подкисленный физиологический раствор (гемолитик) и записать кривую распада эритроцитов при низкой и более высокой их концентрации в разрушающем растворе гемолитика. Были использованы 250 и 3000 в 1 мм^3 гемолитика.

Смесь уксусной кислоты и её натриевой соли составлял ацетатный буфер РН-3,5 прибавлялся к физиологическому раствору (0,9% поваренной соли), благодаря которому получали гемолитик вызывающий кислотный распад эритроцитов.

Приоритетными задачами являются:

1. Вооружение преподавательского состава знаниями на предмет использования данной методики в качестве источника информации о состоянии студентов группы специализации и спортивного совершенствования курса физического ГИУА и в процессе ИПФП при различных нагрузках [4-6].

2. Выявление литературных данных электрических характеристик сопровождающих динамику процесса смены эритроцитов в организме с целью возможности применения существующей или разработки или модификации разработанных аппаратов определения состава крови бескровным способом сотрудниками кафедры микроэлектроники и медбиологических аппаратов [9,11] на базе межкафедральной и межпредметной связей АГПУ и технологии его использования в корректировке физической нагрузки.

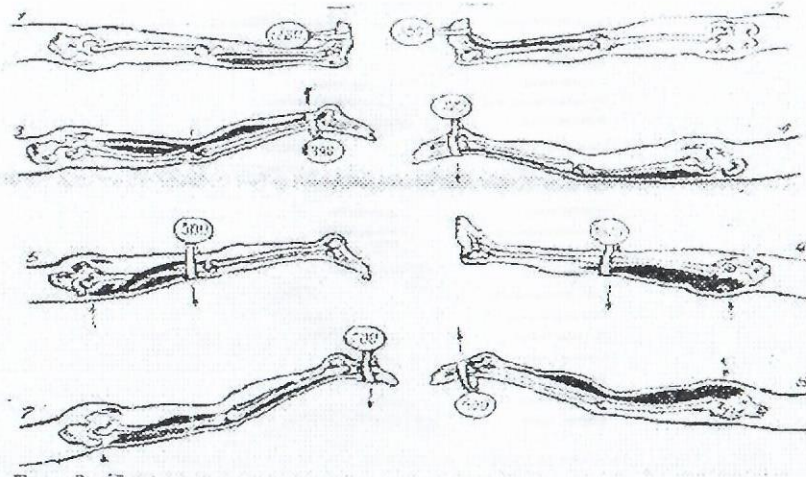

Рис.2 Показатели динамометрии мышечных групп участвующих в движениях ног способом кроль. 1-сгибатели голенистоного сустава, 2-разгибатели голенистоного сустава, 3-сгибатели сустава колена, 4-разгибатели сустава колена, 5-сгибатели тазобедренного сустава, 6-разгибатели тазобедренного сустава, 7-сила давления стопы при сгибании ноги в тазобедренном суставе и разгибанием в суставе колена, 8- сила давления стопы при разгибании ноги в тазобедренном суставе и сгибание в суставе колена.

ՀԱՏՈՐ 1	3
К 1700- летию принятия христианства в Армении	3
ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱ	7
А.Бабаян, А.Закарян Об однозначной разрешимости задачи Дирихле для одного класса эллиптических уравнений четвертого порядка	7
Լ.Գևորգյան Դասողություններ հիլբերտյան տարածության բազիսի գաղափարի շուրջը	9
Հ.Հայրապետյան, Ս. Չաքարյան Ռիմանի եզրային խնդիրը կիսահարթությունում էրսպոնենցիալ ած ունեցող ֆունկցիոնալ դասում	11
Հ.Հայրապետյան, Գ.Մելիքսեթյան Դիրիխլեի եզրային խնդիրը կիսահարթությունում կտոր առ կտոր հաստատուն գործակցով էլիպտիկ հավասարման համար	12
В.Мирзоян, Г.Аракелян, О.Хосровян, М.Сагателян Об одном классе Ric-полупараллельных подмногообразий в евклидовых пространствах	13
В.Мирзоян, Г.Аракелян, О.Хосровян, М.Сагателян Конусы с многомерными образующими над римановыми пространствами	15
С.Епископосян Представление функций весового класса L^1 тригонометрическими рядами и рядами по системе Уолша	17
Р.Багиян Об одном интегральном представлении и его обращении с использованием рядов	18
Р.Нагапетян Использование полурегенерирующих процессов в системе M/GI/1	19
ՖԻԶԻԿԱ	22
Ա.Մրոյան Գաղափար օպտիկական հոլոգրաֆիայի մասին	22
А.Абян Интерференция рентгеновских лучей в движущихся средах	22
А.Абян Зависимость периода рентгеноинтерферометрических картин от ориентации в пространстве и формы недифрагирующего слоя, образованного при ионной имплантации	26
А.Хачатрян Движение электрона с переменной массой в одномерном поле	26
А.Меликян, Г.Минасян Фемтосекундная развертка динамики теплового расширения сверхтонкой никелевой пленки. Интерпретация последних экспериментальных результатов	29
Р.Абрамян Чувствительность взрывчатых веществ α - и β -модификации октогена	30
З.Григорян Исследование предварительной ориентационной кристаллизации полипропиленовых пленок	31
Ա.Գրիգորյան Գրեթե կատարյալ բյուրեղներում երկու հարթ ալիքների ինտերսիֆուրյան բաշխումը ինտերֆերենցիոն դաշտում	33
С.Арутюнян К теории кулоновской щели в слабо легированных полупроводниках	34
ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐ ԵՎ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՏԱՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ	37
Ա.Գրիգորյան, Գ.Այվազյան, Կ.Թահմազյան Նիկելի հիդրօքսիդի ցստեցման ֆորմալ կինետիկական օրինաչափությունները	37
А.Степанян, Г.Айвазян, Н.Тагмазян, К.Тагмазян Очистка сточных вод красильно-отделочных производств с применением полимерных флокулянтов	39
А.Амбарцумян, А.Григорян, Ш.Арсенян, К.Тагмазян Ингибирующее воздействие поливинилового спирта на деструкцию полистиленоксида в водном растворе	41
А.Саркисян, А.Сафарян, А.Амбарцумян, К.Тагмазян Исследование устойчивости иштукатурной суспензии в поле центробежных сил	43
А.Амбарцумян, С.Айрапетян Кинетика сушки полимеризационно-модифицированного полихлоропреном мела	44

В.Варданян, Г.Вардересян К.Тагмазян Модифицирование вспученного перлита четвертичными солями аммония и исследование его адсорбционных свойств	46
А.Григорян, А.Амбарцумян, К.Тагмазян, Т.Мартиросян Регенерация моторных масел методом селективной адсорбции	48
Т.Горосян, С. Саргсян Сорбция этаноламина на цеолитах	49
А.Исакова, А.Алебян, Г.Оганесян Биотрансформационный способ производства L-аспарагиновой кислоты	51
Ա.Վահանյան, Ա.Գյուլգադյան, Ռ.Սիրզախանյան Հեմատիտ-կադմիումային հանքանյութի մշակման ռեակցիոն հանգույցում ստացվող կախույթների ֆիլտրման պարամետրերի որոշումը	52
Չ.Մարկարյան, Ք.Ամոյան, Ք.Միրզախանյան, Ա.Ամոյան Разработка обобщающего алгоритма для оптимального проектирования теплообменных аппаратов	53
Ա.Միքայելյան, Ն.Քոչարյան, Ս.Բադալյան Новый метод синтеза 1-хлорциклопропан-1-карбоновых кислот	55
Ն.Անդրեասյան, Ռ.Սիրզախանյան, Ռ.Հակոբյան, Գ.Անդրեասյան Ստիրոլի ռեակցիոն զանգվածի ռեկոդիվակն և ջերմաֆիզիկական հատկությունները	56
Դ. Դոդաքյան, Ք.Օգանեսյան, Կ.Կոստանյան Основные принципы проектирования и синтеза легкоплавких композиций	58
Ա Համբարձումյան, Հ.Հակոբյան, Ք.Պետրոսյան, Կ.Կոստանյան Ապակու եփումը ուղղակի տաքացման էլեկտրական զարմիսածային վառարաններում	59
Մ Պողոսյան, Հ.Վարապետյան, Ք.Գրիգորյան, Կ.Կոստանյան Դյուրահալ ապակիների եփումը անուղղակի տաքացման էլեկտրական զարմիսածային վառարանում	60
Ա.Ամյան Կադմիումային էլեկտրոդի ձևավորման ժամանակ ջրածնի անջատման ազդեցության գնահատումը	61
Մ.Մեխումով, Մ.Մեխումյան Механизм формирования поверхности металлического никеля термолизом	62
Փ.Գրիգորյան, Ա.Գրիգորյան, Ա.Արոյան Адсорбционные свойства палладий-морденитного катализатора	63
Ֆ.Գրիգորյան, Ա.Վարապետյան, Հ.Հարոյան Սրնուղրտ արտանետվող ծծմբի օքսիդների վնասազերծումը Հայաստանի բնական ցեոլիտների օգնությամբ	64
Ֆ.Գրիգորյան, Ա.Վարապետյան, Ն.Սելբոմյան, Ա.Սելբոմյան, Գ.Նիկողոսյան Ծծմբային զազի աղտորումը և դիֆուզիան Նոյեմբերյանի կլինոպտիլոլիտի վրա	65
Ֆ.Գրիգորյան, Հ.Հարոյան, Ն.Սելբոմյան, Լ.Ալիխանյան, Մ.Խոնդկարյան Ծծմբային զազի աղտորումը և դիֆուզիան Շիրակի մորդենիտի վրա	67
Փ.Գրիգորյան, Ա.Ամբարձումյան, Ա.Արոյան Перспективы применения природных цеолитовых сорбентов в газовой хроматографии	68
Գ.Հովսեփյան, Ս.Սարգսյան Ֆոտոէլեկտրաքիմիական կերպափոխիչներում RedOx էլեկտրոլիտի ծերացման նվազեցման միտումով որոշ հավելանյութերի ազդեցության ուսումնասիրումը	69
Ք.Օգանյան, Ք.Արեգյան Модифицирование структуры кальций-алюмосиликатных стекол окисью магния	71
Կ.Մանտաշյան, Կ.Կոստանյան, Վ.Արժրուნი, Ք.Օգանյան, Գ.Մանուկյան, Ա.Մախաբազյան, Ս.Արսևանյան О некоторых вопросах комплексного исследования нового процесса химической переработки высококремнеземистого природного сырья	71
Կ.Մանտաշյան, Ա.Հարսյան Применение высокоактивных газовых смесей для многоцелевого радикально-цепного химического превращения диоксида титана	74
Գ.Մխитарյան, Ն.Կնязян, Կ.Կոստանյան Боратные и алюмоборатные стекла, поглощающие медленные нейтроны, с катионно-анионной проводимостью для преобразования информации и для твердых электролитов	76
Ն.Կնязян Стекла и стеклокристаллические материалы для спаивания и покрытия металлов с высоким значением термического коэффициента линейного расширения	78

Ա.Մելիքսեյան, Ա.Մելիքսեյան Производство обесцвеченной стеклотары на основе местных сырьевых материалов	79
Ֆ.Գրիգորյան, Հ.Հարոյան, Ա.Համբարձումյան Շիրակի մորդենիտի ջերմային դեհիդրատացիան	81
Փ.Գրիգորյան, Չ.Կոտյան, Վ.Արտյունյան Математическое моделирование влияния геомагнитного поля земли на возникновение и течение периодической болезни	82
ԷԼԵԿՏՐՍԵՆՍԻԿԱ	84
Վ.Սկրտչյան, Վ.Համբարյան, Ք.Հակոբջանյան Ասինխրոն շարժիչի կառավարումը սահող ռեժիմներում	84
Վ.Սկրտչյան, Է.Սարտիկյան, Ա.Պարոնիկյան, Ս.Գրիգորյան Բրեզզի մանրաթելաօպտիկական ցանցի հիման վրա ջերմաստիճանի տվիչների ստեղծումը և կիրառումը	85
Վ.Մկրտչյան, Չ.Մարտիկյան, Մ.Գրիգորյան, Ա.Փարոնիկյան Создание датчика влажности на основе оптических кабелей с применением волоконно-оптической решетки Брегга	87
Վ.Մկրտչյան, Չ.Մարտիկյան, Ս.Բալյան Эффективная физическая модель датчика неэлектрических величин, основанная на решетке	88
Գ.Արեշյան, Ա.Մալախյան, Վ.Մալախյան Векторные диаграммы емкостного синхронного генератора	90
Գ.Արեշյան, Ա.Մալախյան Операторные уравнения синхронного генератора, записанные через потокосцепления при набросе нагрузки	91
Գ.Օգանեսյան, Դ.Ադամյան Повышение эффективности и безопасности работы лифтов	92
Է.Պապարյան, Ս.Հարությունյան, Հ.Հարությունյան Ս. Աստվածատրյան էլեկտրաքարշի ազդեցության անցումային գործընթացի մոդելավորման համակարգը	93
Ա.Գրիգորյան, Ս.Օվսեպյան, Գ.Բերբերյան, Ք.Առաքյան, Կ.Դարչինյան О контроле вибраций лобовых соединений обмотки статора мощных гидрогенераторов	95
Ս.Օվսեպյան, Ա.Գրիգորյան, Ք.Առաքյան, Գ.Բերբերյան, Կ.Դարչինյան Об особенностях контроля температуры обмоток возбуждения мощных гидрогенераторов	96
Ա.Գրիգորյան, Ս.Օվսեպյան, Գ.Բերբերյան, Կ.Դարչինյան, Ք.Առաքյան К проблеме контроля влажности охлаждающего воздуха мощного гидрогенератора	97
Ք.Առաքյան, Ա.Գրիգորյան, Գ.Բերբերյան, Ս.Օվսեպյան, Կ.Դարչինյան К проблеме контроля радиальной вибрации пластин стали и пазовых клиньев мощных гидрогенераторов	98
Ք.Առաքյան, Գ.Բերբերյան, Կ.Դարչինյան, Ա.Գրիգորյան, Ս.Օվսեպյան Анализ результатов экспериментальных наблюдений спектра электромагнитных излучений гидрогенераторов в машинном зале Красноярской ГЭС	99
Ք.Առաքյան, Ա.Գրիգորյան, Գ.Բերբերյան, Ս.Օվսեպյան, Կ.Դարչինյան, Վ.Օվսեպյան Исследование проблемы бесконтактного обнаружения коротких замыканий и обрывов в цепи обмоток возбуждения мощных гидрогенераторов в процессе эксплуатации	100
Ա.Կիրակոսյան Предварительный расчет массы магнитопровода трансформатора с плоской магнитной системой	101
Յու.Հովհաննիսյան, Ա.Կիրակոսյան, Ա.Սելբոմյան ԲՕՀՏ-ի տեխնիկական տեսակական ցուցանիշների միաչափանիշ որոշման ալգորիթմացումը	103
Մ.Յոնդեմ Փոքր հզորության ասինխրոն շարժիչի հիման վրա պատրաստված սինխրոն մեքենա	104
Ք.Արեգյան Расчет переходных процессов асинхронного двигателя методом кусочной линеаризации	106
Մ.Արամյան О фронтальной теории физических явлений	107
Մ.Արամյան, Վ.Սիմոնյան, Գ.Վարապետյան Անհամասեռ համակարգերի միջինացված մեծությունների հաշվարկը ներառումների փոփոխական պարամետրերի դեպքում	108

Լ.Վարախանյան, Մ.Վարապետյան, Վ.Գրիգորյան Էլեկտրական դաշտի հետազոտումը մալուխային կցորդիչի կոնական մասում	110
S.Փարվանյան, Կ.Սարևոսյան, Գ.Ամանյան Թըրքալուղային մեկուսացումով բարձրավոլտ կոնդենսատորի մեկուսացման որակի գնահատումը արտորոցիոն պարամետրերով	112
V.Варпетян, Д.Тарджуманян Фазосдвигающее системы управления в частотно-регулируемом асинхронном электроприводе	113
Է.Պլուզյան, Մ.Ոսկանյան Էլեկտրական շղթաների հետազոտման մի մասնավոր դեպքի ծրագրի մշակում	114
Վ.Վարապետյան, Թ.Պետրոսյան Բարձր ճշգրտության էլեկտրական լիսեռ	115
V.Варпетян, А.Овакимян, А.Керобьян Программно-управляемые системы нагружения двигателей	117
V.Варпетян, А.Момджян, М.Кудоян Быстродействующие системы асинхронных электроприводов	118
Յ.Կазарյան, Բ.Եղոյան Оптимизационная программа расчета солнечных водонагревательных преобразователей	119
Յ.Կазарյան, Օ.Տուզիլովսկի Вопросы поиска потерь при производстве и передаче электрической энергии нетрадиционных источников	120
Վ.Ներսիսյան Գլանման պրոցեսում հաղորդիչ թիթեղի հաստաչափման ժամանակ շարժման արագության ազդեցության չեզոքացումը	122
Ж.Давидян Автоматическая электротрансмиссия переменного тока автомобиля	123
С.Нерсисян, Ю.Оганесян, А.Киракосян Дополнение к тепловому расчету сухих трансформаторов	124
Н.Петросян, Г.Овакимян Тиристорно-конденсаторный преобразователь с демпфирующим конденсатором для установок электротехнологии	125
V.Мовсисян, Д.Оганесян Циклическое управление резонансным инвертором	127
Ս. Ալեքսանյան, Գ. Բարեղամյան Հաճախության անմիջական փոխարկի կառավարման եղանակի հետազոտումը	128
М.Барегамян Расчет трансформаторов однофазных инверторов с ПИМ	130
Ռ. Սարգսյան Դիէլեկտրիկ նյութերի ներկայացումը էլեկտրական համարժեք սխեմաների միջոցով	132
ԷԼԵՐԳԵՏԻԿԱ	134
Է. Սարգսյան, Գ. Ավետիսյան Ասինքրոն ռեժիմային պարամետրերի փոփոխությունը	134
Է. Սարգսյան, Գ. Ավետիսյան Ասինքրոն ընթացքի ավտոմատ ընդհատման դրվածքների որոշումը հայկական էներգահամակարգում	135
Т.Гнуни, Р.Закарян Выбор стратегии устаревшего оборудования в распределительных сетях Армении	138
V.Ադոյան, Ս.Մանուկյան Энергетические балансы плавильных печей	139
М.Хостикиан, Г.Карамян, Г.Хостикиан К выбору рациональной конфигурации магистральных кабельных электрических сетей	140
Ս. Խոստիկյան, Վ. Բալաբեկյան Էլեկտրական ցանցերի զարգացման վերաբերյալ	141
С.Акопян Метод расчета потокораспределения установившегося режима электроэнергетической системы с минимизацией потерь энергии в электрических сетях	142
Վ. Առաքելյան, Ս. Թամրազյան, Վ. Խաչատրյան 0.4 կՎ լարման քաղաքային էլեկտրական ցանցերի կոմերցիոն կորուստների հաշվարկման դրույթներից	144
V.Արաքելյան, К.Хачатрян, К.Маргарян Оптимизация режима электроэнергетической системы по P-Q параметрам электрических станций при Z форме задания состояния сети	145
К.Маргарян Расчет установившегося режима электроэнергетической системы при изменении структуры ее пассивной части	147
М.Тамразян, Г.Мкртчян, Е.Киракосян Расчет установившегося режима эквивалентированной электроэнергетической системы	149

V.Саркисян Живучесть-как обобщенная характеристика энергетической системы	150
Լ.Եղիազարյան, Վ. Սահակով, Վ. Սաֆարյան, Վ. Գամբուրյան 110կՎ և բարձր լարման ցանցերում հզորության և էլեկտրաէներգիայի կորուստների հաշվարկը	152
Ա.Առաքելյան, Ս. Աթաբեկյան, Լ. Եղիազարյան, Ռ. Չաքարյան, Ջ.Հարությունյան, Գ. Ղազարյան, Ա. Յուզբաշյան, Վ. Սաֆարյան 0.38 – 35 կՎ լարման ցանցերում էլեկտրաէներգիայի կորուստների հաշվարկների մասին	154
А.Харазян Качественная и количественная оценка потенциала энергосбережения	156
Ս. Աբելյան, Ռ. Աբելյան Կոմպակտ խմբերով տեղադրված ինդուկցիոն հաշվիչների փոխադրումը բազմասակագնային հաշվարկի	158
Ս. Վարապետյան, Վ. Վարդապարյան, Հ. Սյվազյան Բարձր լարման տեխնիկայի խնդիրները ՀՀ 6-220 կՎ էլեկտրական կայաններում, ենթակայաններում, ցանցերում և «Վայծակ ԲԼՏ» ՓԲԸ անելիքները գիտահետազոտական, կոնստրուկտորական և այլ աշխատանքների ուղղությամբ	160
Ռ. Սարուխյան, Ն. Հարությունյան Հովացման համակցված համակարգերով կահավորված 200մՎտ հզորությամբ էներգաբլոկի աշխատանքային ռեժիմների հետազոտումը	162
Ռ. Սարուխյան, Ն. Գրիգորյան, Ա. Ջառանցյան Հայաստանի Հանրապետության էներգետիկայի բնագավառի մինչև 2010թ. զարգացման միտումների քանակական գնահատումը	164
Ա. Մխիթարյան Էներգիայի վերափոխման արդյունավետությունը և էքսերգիան	165
Լ. Դուլոյան Եզմամասային ցնցումներից զերծ «մաքուր» էներգետիկայի զարգացման շուրջ	167
Ս. Պապիկյան, Ն. Հարությունյան, Ս. Պապիկյան Երևանի ջերմամատակարարման համակարգերում ջերմային էներգիայի և վառելիքի քանակի պլանավորումն արտաքին օդի ջերմաստիճանի ճշգրիտ գնահատման միջոցով	169
Ա. Սինասյան, Ս. Բաղդասյան, Ա. Ջառանցյան, Ս. Ներսիսյան Ավանի աղի կոմբինատում «էքստրա» աղի արտադրության շահավետության բարձրացման ուղիները	170
Գ. Ներսիսյան, Ժ. Սիրաբեկյան, Լ. Հովհաննիսյան, Ս. Ներսիսյան Բետոնե կանալներում միաջիղ ուժային կաբելների միջև եղած հեռավորության որոշումը	172
Ա. Դանիելյան Հելլերի հովացման համակարգի հովացնող սյուների մաքրության ազդեցությունը ջերմափոխանցման արդյունավետության վրա	174
С.Пашикян, М.Пашикян, Н.Арутюнян, С.Нерсисян О точности гидравлического расчета в системах теплоснабжения	175
М.Пашикян, А.Зарандян, С.Пашикян Основные особенности работы Разданской ГЭС в режиме ГАЭС	176
V.Մարուխյան, Юнис Али Исследование режима работы энергоблока 200 МВт с КОУ при предварительном увлажнении воздуха с учетом природно-климатических условий АРС	178
Ա.Գրիգորյան, Ա.Խիզանցյան Պարզաբանի ջրի պարզության ոչ կոնտակտային առաջնային ձևափոխիչ	179
Ж.Давидян Концепция малой гидроэнергетики в современных условиях	180
К.Манукян, К.Казарян Методический подход к прогнозированию спроса на газ для коммунально-бытовых потребителей с учетом сценариев ценовой политики на энергоносители	182
Ս.Նախիրյան Էներգահամակարգում փոփոխական էքոլոգիկայանների օպտիմալ ռեժիմների ընտրումը	183
К.Саркисян, С.Григорян Экономико-математические модели для интервальной оценки приведенных затрат по вариантам развития объектов электроэнергетических систем	186
Ա.Գրիգորյան, Գ.Դեմիրչյան Создание базы данных малых ГЭС Республики Армения	187

И.Тер-Азарьев, З.Бабаян О полированности облицовочных плит	265
И.Овакимян Автоматизированная роторная линия в сборке изделий массового производства	267
Ս.Սինախյան, Վ.Շահրազյան, Ա.Սինախյան Եռաշերտ կառուցվածքով խողովակների արտադրման տեխնոլոգիա	268
Գ.Հակոբյան Մետաղական կապակցող նյութով հղկաքարերի կիրառությունը	269
Н.Мугинян, М.Саакян Определение силы чесания в узле барабан-шляпки	271
Ա.Արշումյան, Յ.Մինասյան, Տ.Արտյունյան Влияние освещения зоны резания на износ по задней поверхности монокристаллической режущей пластины	272
Զ.Ասատրյան Գլանական անիվների տանգենցիալ ատամնաձևակման ընդհանուր հարցերը	274
Ս.Մխիթարյան, Զ.Սինախյան Սարդու ոտնաթափի և կոշիկի մեծ ոտնաթափի հովացման գործընթացի փորձնական հետազոտումը	275
А.Папоян Метод расчета безударных клиньев замковых механизмов трикотажных машин	276
Զ.Սինախյան, Ս.Մխիթարյան Կոշիկի ցերմապաշտպան հատկությունների ուսումնասիրման փորձարարական սարք	278
Р.Восканян, С.Марикян Повышение точности обработки при торцевом фрезеровании с применением передаточной функции формообразования	279
Վ.Բալայան, Ս.Վոռյան, Ռ.Ոսկանյան Նոր տեխնոլոգիական գիծ ներկերի, էմալների և ներկաստանների արտադրությունում	280
Մ.Սիմոնյան, Է.Հովսեփյան Կտրող գործիքի աշխատունակությունը ընդհատ կտրման ժամանակ	282
А.Асатрян Расчет давления, оказываемого резиновым кольцом гигиенического средства на пальцы ног	282
ՀԱՏՈՐ 2	
ՀԱՇՎՈՂԱԿԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱ ԵՎ ԻՆՖՈՐՄԱՏԻԿԱ	
М. Апозян, А. Манукян, А.Саядян Об одном подходе реализации системы управления интегрированных баз данных	287
Т. Наджарян Метод репликации данных в объектной СУРБА	288
А. Маргарян Защита информации в компьютерных системах от несанкционированного доступа	290
В. Хачатурян Система голосовой почты	291
Г. Оганесян Обзор основных криптографических систем	293
А.Туманян Модернизация системных компонент в микроядерных операционных системах	294
Г. Сагян Интернет и армянский язык	296
Ա Հարությունյան, Ռ.Ավետիսյան SIGNALING SYSTEM #7 թվային հեռախոսային ցանցի ինֆորմացիայի հետևման ծրագրային ֆայլերի ավտոմատ գեներացիայի համակարգի մշակում	298
Ռ Ավետիսյան, Ս.Ազարյան Բարդ համակարգերի կառավարման ժամանակային ղեկնվածագիցիան իրականացնող ծրագրային շափիկ	289
Р.Аветисян, А.Оганесян Моделирование хирургических операций	301
Р. Аветисян, А. Оганесян Применение графического интерфейса системы MATLAB для наглядной визуализации 2-х и 3-х мерных поверхностей	302
Р.Геворкян, Р.Аветисян. Оптимизация передачи информации в сети Интернет посредством буферизации на примере факс сервера	304
Գ.Մարկոսյան Տեխնոլոգիական հոսքային գծում արտադրվող արտադրանքի տեսական ու թողարկման օպտիմալ հերթականության որոշումը օրացուցային պլանավորման ֆունկցիոնալ ենթահամակարգում	305
А.Меликян, М.Карачетян Методы построения квазиоптимальных расписаний в диспетчерах задач многопроцессорных ВС	306

Մ.Գալստյան Քլորոպրենային էնոլսիոն կառուցովի պոլիմերացման գործընթացի մաթեմատիկական մոդելի կառուցումը	308
Ռ Ավետիսյան, Զ. Ուաֆայելով Բանկի ակտիվների օպտիմալ ընտրության խնդրի մոդել ռիսկերի նվազեցման պայմաններում	309
Ռ.Ավետիսյան, Զ. Ուաֆայելով Բանկի բարձր իրացվելի ակտիվների օպտիմալ կառավարման մեթոդոլոգիա	310
Ռ.Ավետիսյան, Ա.Խաչատրյան, Վ.Արզումանյան Համակարգի տնտեսական վերլուծության և վարկաունակության գնահատման մոդելի մշակում	312
К.Голубоян, Р.Аветисян Метод оценки инвестиционных рисков	313
Վ.Ավետիսյան Րациональные ожидания и макроэконометрические модели	314
Ռ.Ավետիսյան, Վ.Արզումանյան, Ա.Խաչատրյան Ֆինանսաբանկային համակարգերի կառավարման տնտեսամաթեմատիկական մոդելի մշակում	316
М.Погосян, В. Ягджян Анализ одного метода преобразования частоты	317
Լ.Վարդանյան Օպտիկական խտարարների որպես տեխնիկական համակարգերի ավտոմատ նախագծման ծրագրի մշակման ընթացքի ընդհանուր նկարագրում	318
Ս.Սողոմոնյան Ֆազային անտենային ցանցի տարրերի դիսկրետ ղեկավարման ընթացակարգի հաշվարկային ճշտության համեմատական վերլուծություն	319
А.Туманян Интерпретация неупорядоченного ядра суперскалярного процессора с помощью клеточного автомата	322
А.Кулахсян, Т. Пивазян, А. Петросян Блок итерционности модели цифрового элемента для учета влияния дестабилизирующих факторов	323
Վ.Մеликян, Ա.Կուлахсяն, Ա.Մеликян, Վ.Տոգոմոնյան Блок логики модели цифрового элемента для учета влияния дестабилизирующих факторов	326
Ա.Գրիգորյան, Ա.Օգանյան Моделирование характерографа для снятия частотных характеристик	328
ՀԱՄԱՎԱՐԱԳՅՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ	
А.Кюреган Пакет прикладных программ для решения конечных задач на основе дифференциально-падеевских преобразований	330
Ս. Ղազանյան Q և D դեմպֆերների առկայությամբ սինքրոն գեներատորների նկարագրումը փոխանցման ֆունկցիաներով	331
С.Симонян, А.Аветисян Параллелепипедные ограничения и их гладкие эквиваленты в задачах оптимизации	333
С.Симонян, А.Аветисян, Н.Гюзаян Параллелепипедные ограничения и их негладкие эквиваленты в задачах оптимизации	335
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՎԱՐԳԵՐ	
С.Кюреган, С.Абгарян, А.Мхитарян, А.Пашикян Некоторые вопросы построения математической модели дыхательной системы организма	337
С.Абгарян, С.Кюреган, Н.Варданян К определению существенных переменных методом экспертных оценок	338
Ю.Манукян Анализ динамики автогенераторного преобразователя методом малого параметра	340
М.Саркисянц Особенности алгоритмов линейных моделей многомерных динамических систем	340
Վ.Առուստամյան, Գ.Սարգսյան Մաթեմատիկական մոդելավորման հիմունքների կիրառումը աղետների կառավարման գործընթացում	341
Դ. Հուսիկյան Բազային կառուցվածքի տարրերի տեղադրման տեղի օպտիմալ մատրիցի որոշումը	342
Դ. Հուսիկյան Երջանակում տպասալերի օպտիմալ քանակի որոշումը	344
Ա.Օւասաթյան Алгоритм поиска кратчайших путей	346
Շ.Մхитарян, М.Яхшибекян Синтез оптимальной структуры системы автоматического регулирования разгру зочных устройств	348

Ա.Բալասանյան, Վ.Բալասանյան, Ս.Համբարձումյան Համակարգերի կառուցվածքային տրոհումը հիերարխիկ բազմամակարդակ մոդելավորման դեպքում	349
ԷԼԵԿՏՐՈՆԻԿԱ, ՉՓԻՉ ՏԵԽՆԻԿԱ ԵՎ ԿԵՆՍԱԲՇՇՎԱԿԱՆ ՍԱՐՔԵՐ	350
С.Мацукий, А. Бабаян Некоторые вопросы проектирования магнитоупругого акселерометра	350
М.Мурадян, В.Мовсесян, Р.Мовсесян Сравнительный анализ методов определения интервалов ЭКГ	351
Կ. Նազարյան Ինտեգրալ սխեմաների պատրաստման ժամանակակից մեթոդներն ու եղանակները	353
Ա.Շաղզամյան, Խ.Մամիկոնյան, Ն.Ստեփանյան ԻՉՀ-ի անալոգային ցուցմունքային հանգույց ընդհատուն սանդղակային ցուցասարքերով	354
Ս.Մամյան, Գ. Բարեղամյան, Հ.Մամյան Ֆիզիկական մեծությունների պարամետրերի չափման պիեզոէլեկտրոնատրոպային կերպափոխիչներ	356
А.Гамбарян Исследование магнитоупругого преобразователя давления	357
Ա.Փափազյան, Տ. Դուրլազարյան ԳԲՀ-ով մոդուլացված լազերային ճառագայթման երկուղի ընդունիչ և նրա օգտագործումը փուլային հեռաչափում	358
Կ. Սիրզաբեկյան Հափիչ սարքերի հուսալիության մեծացման միտումները	359
В.Р.Варданян, В.В.Варданян Улучшенная конструкция дифференциального струнного датчика абсолютного давления с линеаризованной характеристикой	360
Ա. Կարդաշյան Արյունատար անոթների էլաստիկության գնահատման մեթոդ	362
Р.Саркисян Анализ погрешности дифференциатора от неустойчивости напряжения считывания	363
Ս.Մատեոսյան, Մ.Մինազական, Մ.Այոպյան Разработка измерителя общего содержания двуокиси серы в атмосфере	365
Х.Мамиконян Анализ устойчивости измерительной цепи при наличии положительной обратной связи	366
Х.Саакян Комбинированный метод оценки погрешностей автоматических поверочных установок	367
Х.Саакян Проверка измерительных каналов информационно-измерительных систем	369
ՈՎԴԻՈՏԵԽՆԻԿԱ ԵՎ ԿԱՂ	371
В.Арустамян, Г.Саргсян Исследование свойств закрытых систем, используя метод обнаружения изменений свойств сигналов и динамических систем	371
А.Барсесян Волноводные нагрузки	372
В.Арустамян Об одном методе оптимизации цифровых сетей	373
Տ.Մերեյան «Ասինխրոն հաղորդման ռեժիմ» տեխնոլոգիայի հիմնական առանձնահատկությունները	375
Հ.Ռեմիրձյան Կենցաղային ռադիոէլեկտրոնային սարքերի նորոգման և տեխնիկական սպասարկման ծառայությունների սերտիֆիկացում	376
Հ.Բալայան Ֆերիտային փուլաշրջիչի ղեկավարման սարք	377
О.Гомцян, Ю.Орбемян, А.Томакян Телекоммуникационные сети и системы, действующие в нефтегазовой отрасли	379
Ռ.Կիրակոսյան Կայունության իմմիտանսային չափանիշը	380
Г.Берберян, К.Дарчинян О возможности адаптации системы кодирования пакетной связи для передачи данных диагностики мощных гидрогенераторов	382
А.Саркисян Вариант мостовой конструкции двухзеркальной сферической антенны	383
Կ.Մարտիրոսյան Գյուճրիում բջջային հեռակապի ստեղծման հնարավորության հետազոտում և նախնական նախագծում	385
Ժ.Հովսեփյան, Դ.Դուրլազարյան ԳԲՀ-ով մոդուլացված լազերային ճառագայթման ընդունիչ	386

Т.Князян, А.Манкулов К решению задачи взаимодействия плоской электромагнитной волны со слоем нелинейного диэлектрика	387
С.Берберян Фазовый детектор на диодах с барьером Шоттки	389
Ա.Հովսեփյան Ոչ գծային X փոխհատման կիրառություններ	391
В.Маркосян, С.Кочарян Проблемы оценки качества цифрового телевизионного сигнала	392
Գ.Եղոյան, Կ.Ավետիսյան Տվյալների փոխանցման և հեռախոսային ցանցերի ինտեգրացումը	394
ԵՐԿՐԻ ՍԱՍԻՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ՄԵՏԱԼՈՒՐԳԻԱ, ՆՅՈՒԹԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ	396
А.Арутюнян О генезисе углеводородов минеральным и органическим путем в земной коре малого Кавказа	396
Ս.Սուլեյմանյան, Հ. Բայրամյան Հետախուզական հորատման նմուշահանման կատարելագործման ուղիները	397
Ե. Արազյան, Ռ.Հակոբյան Ռոտորային տեսակի ինքնագնաց հորատման կայանքների մոդեռնացումը ապարաքայքայիչ գործիքի վրա լրացուցիչ առանցքային բեռնվածություն ստեղծելու նպատակով	399
И.Аванесова, Н.Гукасян Оценка температурного режима в стволе геотермальной скважины при проведении цементированных работ	399
Э.Сагатемян, А.Сагатемян Радиоэкологические особенности природных строительных материалов	401
Ս.Հովսեփյան, Գ.Հովսեփյան Սղոցվող քարերի բացահանքերի նվազագույն չափերի որոշումը	401
Ն.Գրիգորյան, Մ.Գևորգյան Կապանի պղնձի հանքավայրի շահագործման աշխատանքների վերլուծությունը և հեռանկարները	403
Հ.Գևորգյան, Տ.Արաջյան, Բ.Թադևոսյան Կոռոզացիոն մոդելների կիրառումը հանքային արտադրության օպտիմացման համար	404
Յու. Աղաբալյան, Հ.Գևորգյան, Բ.Թադևոսյան, Տ.Արաջյան Ոսկու հանքավայրերի մշակման արդյունավետության բարձրացման գործոնների հետազոտում	405
Հ.Գևորգյան, Ա.Հայրապետյան Թեք տեղանքով բեռնափոխադրման համար գրավիտացիոն ուժի օգտագործումը	405
Լ.Հայրապետյան Մակարացման աշխատանքների վրա կատարված ծախսերի կրճատման ուղիների հետազոտում	406
Դ.Անդրոյան, Հ.Գևորգյան Հանքավայրերի արդյունաբերական գնահատման գործոնների զգայունության որոշումը	407
Ա. Չաքարյան, Ս.Մանուկյան, Հ.Սոսոյան, Ա.Սովսիսյան Չափաքափ տեղակայումով փոքր հզորությամբ, անկայուն հանքամարմինների փայտյա ամրակապի պարամետրերի որոշման մեթոդիկայի մշակումը	409
Գ.Բալույան Բնական քարերի հանքավայրերի կոնդիցիայի պարամետրերի որոշ հարցերի հետազոտում	409
Ա.Չաքարյան, Ս.Մանուկյան, Ա.Սովսիսյան Կարընթաց հորիզոնական շերտային հանույթով և պնդացող լցանյութի լցմամբ մշակման համակարգի կատարելագործման ուղղությունները	410
Հ.Սոսոյան Մեղրածորի ոսկու հանքավայրի արդյունաբերական գնահատման հանձնարարականների մշակումը	412
Լ.Սարգսյան Մ.Մարտիրոսյան, Ա.Հովհաննիսյան, Հ.Սաֆարյան, Դ.Թովմասյան, Հ.Ավագյան, Ա.Տեր-Թորոսյան Բազմամետաղային հումքի հիդրոմետալուրգիական վերամշակման իմմախնդիրները արդի էտապում	413
Մ.Տյումասյան, Վ.Կասյան Механические свойства порошковых сталей, полученных экструзией	413
Կ. Մարտիրոսյան, Ա.Մաճկալյան, Մ.Սասունցյան Երկաթի եռլորիդի ջրածնով վերականգման ռեակցիայի մակրոկինետիկան	414
Կ.Մարտիրոսյան, Ա.Մաճկալյան, Մ.Սասունցյան Երկաթի եռլորիդի ջրածնով վերականգման գործընթացի կինետիկան և մեխանիզմի որոշ հարցեր	416

Г. Григорян, Ж. Гукасян Потери меди в процессе плавки концентрата	418	Գ. Սուսայելյան, Ա. Զարությունյան Ծանալարհատարանսպիրտային պատահարների	454
Ա. Սուլեյմանյան, Վ. Մանուկյան Գործող հանքավայրերի արդյունավետության		առաջացման պատճառների մասին	
սասիճանի հետազոտումը արտադրության շուկայական հարաբերություններում	420	Գ. Սուսայելյան, Զ. Մետոնյան Ավտոմոբիլի մասերի լարումների և դեֆորմացիաների	455
Քաջարանի հանքի պայմաններում		կոնցենտրացիաների հետազոտումը վերջավոր տարրերի մեթոդով	
Ս. Աղբալյան, Ս. Սասունցյան, Վ. Սարտիրոսյան Գլոցման կիզաբեփուկից պղնձափոշու		Գ. Երիցյան, Ս. Երիցյան Ավտոփոխադրումների ինքնարժեքը և էկոլոգատարությունը	456
ստացման գործընթացի հետազոտումը	421	Ա. Օղանեսյան Момент сопротивления при пуске дизеля	458
С. Мамян, А. Петросян, А. Мурадян Разработка технологии получения		Կ. Սոսիկյան Տրանսպորտային շուկայի կարգավորման ուղիները ԳԳ-ում	460
трехслойных композитов	423	Է. Ամբարյան Вопросы эксплуатационной надежности авиационной техники	461
С. Мамян, А. Петросян, А. Мурадян Оценка и пути повышения		Գ. Երիցյան Ծանալարհային երթևեկության վերաբերյալ տերմինաբանական և	
работоспособности материала с трещиной	424	իրավական որոշակի դիտողություններ	462
А. Алаян, А. Сулейман Термическая обработка		Պ. Բալջոյան, Զ. Կարապետյան Սելավային և ջրաբերուկային նստվածքների վերին	
порошковых медноалюминевых сплавов	426	մակերևույթի հնարավոր տեսքերը	464
Ս. Աղբալյան, Ռ. Եղիազարյան, Եվ Սալտիկովա		Զ. Կարապետյան, Պ. Բալջոյան Դոնակազմական խնդիրների լուծման տեսական	
Գրաֆիտացման գործընթացի հետազոտումը կրելի թուջի ստացման ժամանակ	427	հիմքերը	465
Ս. Աղբալյան, Ա. Սնեփանյան Արագահար փոշեպողպատների ջերմային մշակման		Ր. Մախարյան, Ն. Ստրոսյան. Цена учета аккумуляции	
առանձնահատկությունները	429	ливневых вод перед малыми водопропускными сооружениями	466
А. Алаян, А. Сулейман Антифрикционные свойства новых порошковых		Ր. Մախարյան О переходных кривых на горных автомобильных дорогах	467
материалов на основе меди	430	Ա. Յորյան, Ա. Կուրիսկո Новые технические решения для Ереванского	
Գ. Դովսեփյան, Ի. Դուլյան, Զ. Ամբարյան, Ա. Դովսեփյան Զաված գողանյութերի		Метрополитена	469
տարածման և թափանցման բնութագրերի ուսումնասիրությունը	432	Վ. Սախազարյան, Ր. Կումանյան. Способ повышения надежности и долговечности	
Գ. Դովսեփյան Մագնիսական դաշտի ազդեցությունը գործիքների որակական		двигателей внутреннего сгорания	470
հատկանիշների վրա	433	ԷՎՈՆՈՄԻԿԵԿ ՄԵՆԵՏԱԵՆՏ	472
Յ. Ավինյան, Ա. Ստեփանյան Մետաղի նախնական ջերմային մշակման հիմունքները	435	Վ. Ստրոսյան, Մ. Մելոնյան Динамические характеристики внешнеэкономической	
Ս. Աղբալյան, Է. Ամալյան, Գ. Վասիլյան, Է. Զամբարձումյան Պղնձի հիմքով բարձրամուր		деятельности в Армении	472
և կոռոզիակալուն հակաշփական նյութերի ստացման առանձնահատկությունները	436	Ռ. Սարգսյան, Լ. Աղաջանյան Մաքսային քաղաքականության կատարելագործման մի	
Գ. Բաբայան, Ա. Կազարյան Формирование структуры и свойств порошковых		քանի հարցեր	473
алюминиевых сплавов	438	Զ. Սուսայելյան Գազի մատակարարման ուղղությունների վերլուծությունը ԳԳ-ում	474
Ս. Աղբալյան, Ա. Դազարյան Մետաղալուծամասային կոմպոզիտների մետաղագիտական		Մ. Այվազյան Роль государства в развитии малого и среднего бизнеса в Армении	476
հետազոտումը	440	Ս. Պողոսյան Զայաստանի Զանրապետության բանկային համակարգի ներկա	
А. Петросян Особенности термической обработки металлокерамических		իրավիճակի վերլուծությունը և ընթացիկ խնդիրները	477
материалов на основе железа	441	Ա. Սիմոնյան, Մ. Մարկոսյան К вопросу о способах финансового оздоровления	
Լ. Զամբարձումյան Շահումյանի հանքավայրի հետախուզական և շահագործողական		предприятия	479
արդյունքների համադրման մասին	443	Ա. Էդիգարյան Анализ потоков денежных средств компании	480
К. Аковян, А. Акоюн Новая технология комплексной переработки		Ռ. Գևորգյան, Ն. Բեկնազարյան Ստրատեգիական կառավարման մեխանիզմի մոդելը	481
молибденового концентрата, обеспечивающая экологическую безопасность	443	Ր. Մուրադյան, Վ. Վարդանյան Метод определения стоимости капитала с учетом риска	482
окружающей среды		Ա. Բոլիբեկյան Модифицированный показатель оценки эффективности	
Ս. Ակրտյան Սյունիքի մարզի հանքավայրերի կրաքարային մարմարի կտրման		инвестиционных проектов	485
արդյունավետ ռեժիմի ընտրումը	444	Ա. Բոլիբեկյան Методология анализа проектных рисков	486
Ա. Ստեփանյան Կապանի լեռնահարստացման կոմբինատի հարստացուցիչ		Յ. Ստրոսյան Проблемы совершенствования принятия инвестиционных решений	
ֆաբրիկայի թափոնների համալիր օգտագործման մասին	444	в условиях синхронизации планирования сфер деятельности предприятия	488
Ն. Գրիգորյան, Զ. Ստեփանյան, Ա. Սահակյան Կապանի ոսկի-բազմամետաղային		Վ. Մախարյան Զարկային քաղաքականության զարգացման	
հանքավայրի մշակման համակարգերի տեխնիկա-տնտեսական ցուցանիշների		խնդիրները Զայաստանի Զանրապետությունում	489
բարելավման ուղիները	445	Ս. Դովհանիսյան Զամատեղ ձեռնարկություններում	
Ն. Գրիգորյան, Ա. Սահակյան, Զ. Ստեփանյան Զանքավայրերի ստորգետնյա մշակման		իրացման կանխազուշակման հարցերը	491
եղանակի դեպքում բացման եղանակների ջոկման և ընտրման մեթոդների		Ա. Նաճարյան Особенности формирования рыночной экономической системы	493
վերլուծությունը	446	Ս. Սահակյան Ն. Սուղնեցյան, Վ. Դովհանիսյան Արտադրական վերլուծության	
ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ԶԱՍՎՈՐՈՒՄ	448	Լեմենտների գործնական կիրառումը շուկայի պայմաններում	494
Ա. Բուրդոյան, Վ. Ժամկոչյան Մեծ բեռնունակության մայրուղային ավտոգնացքների		ՍՈՑԻԱԼ ԸՄՂՈՒՄԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	496
վառելիքային շահավետության փորձնական հետազոտումը	448	Վ. Վիրաբյան Աշխարհաքաղաքական իրավիճակը 1918-1920թթ և ԳԳ կառավարության	
Ա. Եսոյան Թրթուրավոր մեքենայի լայնական կայունությունը բարձրացնող		ռազմաքաղաքական գործունեությունը	496
ընթացքային մաս	450	Մ. Օղանեսյան Религиозно-философские аспекты индуизма	497
Ր. Այվազյան Испытание дизеля с антифрикционной присадкой в масле	452	Կ. Գևորգյան Արտադրական բախումներ և դրանց լուծման առաջարկներ	498
Օ. Մուրադյան О выборе оптимальной стратегии ТО и ТР автомобилей	453	Ս. Ակոյան Мотивация работников управленческого труда	499

В.Тунян Армяноведение в России- XIX в.	500
Վ.Վիրարյան Գրվածքներ հայկական Չարդախու գյուղի (հայոց Ուտիք աշխարհի Գարդնանց գավառ) հերոսապատման տարեգրությունից (1900-1920թթ.)	501
Մ.Սարգսյան Քաղաքականության հիմնական բովանդակությունը	502
Մ. Չոխրաբյան Փիլիսոփայությունը XVIIդ. հայ իմաստասերների տրամաբանությամբ	504
Դ.Առուսյան, Ա.Վարդանյան В характеристике возрожденческого идеала человека	504
Գ.Տոնոյան Հայկական հարցի լուծման թուրքական կոնցեպցիան արդուլիսմիդյան "զուլումի" տարիների	505
ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՍԵԹՈՂԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	507
Ո.Սարուխչյան Էկոլոգիական կրթությունը որպես բարձրագույն ճարտարագիտական կրթության անհրաժեշտ բաղադրիչ	507
Ո.Սարուխչյան Լրացուցիչ կրթության համակարգի անհրաժեշտությունը ճարտարագիտական բուհում	507
Էդ. Կյուրեղյան, Ռ.Ուսանյան Սոցիոլոգիական հարցումները և դասավանդման կատարելագործումը	508
Բ.Բազասյան Ուսումնական գործընթացի պլանավորման և կազմակերպման որոշ աշխատանքների ավտոմատացման վերաբերյալ	509
Ս. Հովհաննիսյան Քաղաքագիտության դասավանդման խնդիրը ճարտարագիտական կադրերի պատրաստման գործում	512
Ս.Մամյան ՀՀ-ում դիպլոմավորված մասնագետի ծրագրի ներդրման հետ կապված խնդիրներ	512
Կ.Արզումանյան, Մ.Հարությունյան Կիրառական մեխանիկա դասընթացի կազմակերպման մեթոդաբանությունը	513
Կ.Թահմազյան ճարտարագիտական բնագիտական դասավանդման առանձնահատկությունները	515
Կ.Սահակյան Մանկավարժության և հոգեբանության միջառարկայական կապերի իրականացումը բուհական ուսուցման գործընթացում	516
Ա. Սարուխանյան Գործարար օտար լեզվի քոմպիլոբերացված ուսուցում	517
ԼԵԶՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ	518
Հ.Պետրոսյան Անանիա Շիրակացին և վաղ միջնադարում բնագիտական տերմինաբանության սկզբնավորումը Հայաստանում	518
Գ.Վարդանյան Բառաբարդման համադրական և հարադրական տիպերը հայերենում	519
Ա.Պետրոսյան Նիկոլ Աղբալյանը հայերեն գրերի գյուտի մեկնաբան	521
Հ.Մեսրոպյան Գարեգին Ա կաթողիկոսի գրական ստեղծագործությունները բառապաշարի հարստացման միջոց	522
Ա.Սարտիրոսյան Տերստազիտությունը որպես ճարտարագիտական գրագրության հիմք	523
Н. Титаниян Работа над сложными словами и словосочетаниями при изучении терминов по энергетике	524
А. Егиян Синонимы и антонимы при изучении текста по специальности	525
С.Мартirosян О некоторых трудностях усвоения видов глаголов студентами неязыковых вузов и методике практического овладения ими	526
М.Тер-Оганесян Диалогическая речь как одна из разновидностей устной речи и некоторые приемы введения её в преподавание	526
Ա.Խաչատրյան, Մ.Բաղդոյան Ամերիկյան անգլերենի առաջին փոխառությունները	527
Մ.Բաղդոյան, Ա.Խաչատրյան Ամերիկյան սլենգ	528
Հ. Ղազարյան Գունանիչ բաղադրիչներով դարձվածքային հոմանիշների և հականիշների առանձնահատկությունները զուգադրումը հայերենում, ռուսերենում և անգլերենում	530
Հ. Ղազարյան Գունանիչ բաղադրիչներով դարձվածքների ծագումն ու առաջացումը հայերենում, ռուսերենում և անգլերենում	531
Գ Մեծլումյան Զոոսեմիան անգլերեն լեզվում	532
Н.Ананян К вопросу о фразеологизмах	534

Գ. Հովսեփյան, Ս.Սարգսյան Հուզական էմֆազի արտահայտման միջոցները անգլերեն խոսակցական լեզվում	535
Թ.Երիցկինյան Ֆրանսերեն լեզվի լեքսիկական դժվարությունները	536
Н.Каранетян Дидактический материал для проведения внеклассных занятий по русскому языку в IX-X классах армянских школ с использованием этнопедагогической лексики	537
А.Овсебян, А.Овсебян Методические принципы отбора и организации учебного материала	538
В.Амирян Изучение идиом на уроках английского языка	539
А.Акопджанян, А.Оганесян О специфике работы с лексическими синонимами на примере технических текстов	541
К.Маркарян Особенности функционирования армянских фамилий в русскоязычной среде	542
ՄԱՐՍՆԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՄՊՈՐՏ	543
А.Кочикян К проблеме отчуждения молодежи от физической культуры и спорта	543
Խ.Սանոսյան Մարզումային գործընթացի ծրագրավորման մոդելի մշակումը ցիկլիկ մարզաձևերում	544
Ա. Ղոչիկյան, Խ. Սանոսյան, Ս. Գալստյան, Յու. Բարայան, Ա.Վակոյան, Վ.Ղոլենկո, Ս. Մսրյան, Ս.Խոջոյան ՀՀ-ում մարմնակրթության և սպորտի տեսական դասընթացի կատարելագործման և կիրառման մասին	545
А.Кочикян Адаптация организма к мышечным нагрузкам как основа здорового образа жизни	546
Խ. Սանոսյան Մարզումային արդյունքների աճի կանխատեսումը և նրա տեխնոլոգիայի մշակումը ցիկլիկ մարզաձևերում	547
Ա. Ղոչիկյան, Հ.Վանեսյան, Ռ.Այվազյան Ծանրամարտի ծանր քաշային ատլետների արդյունքների աճի դինամիկական աշխարհի առաջնություններում (1898-2000թթ) և դրանց հետագա կանխագուշակումը	549
Х.Саносян, А.Мелкоян, С.Меграбян, М.Агамян К вопросу о прогнозировании способностей индивидуума по дерматоглифическим показателям	549
Ռ.Այվազյան Ատլետիզմի մարզման հոգեբանական առանձնահատկությունները	551
А.Мелкоян Изменение параметров техники рывка у тяжелоатлетов средней квалификации при повторных подъемах 80% веса	553
Х.Саносян, С.Мусаелян К вопросу расчета гидротормозителей в циклических водных видах спорта	555
Ա. Ղոչիկյան, Հ.Վանեսյան, Ռ.Այվազյան Ուժային մարզաձևերի դերը ուսանողության առողջության ամրապնդման, ինչպես նաև ուսման առաջադիմության գործում	555
А.Кочикян Последовательность и постепенность разминки спортсменов	556
Х.Саносян К вопросу методики расчета должных величин тренировочных упражнений	557
Ա.Ղոչիկյան, Հ.Վանեսյան, Ռ.Այվազյան Մարզման մեթոդիկայի բնորոշ գծերը ժամանակակից ծանրամարտում	559
Х.Саносян, Г.Хечоян К вопросу определения степени готовности организма спортсмена к большой физической нагрузке	560
Х.Саносян, Ю.Бабаян, С.Какоян, М.Ходжоян, В.Доленко, А.Мсарян К вопросу подбора упражнений, воздействующих на мышцы, принимающие участие в гребковых движениях в спортивных видах плавания(на примере вольного стиля)	562